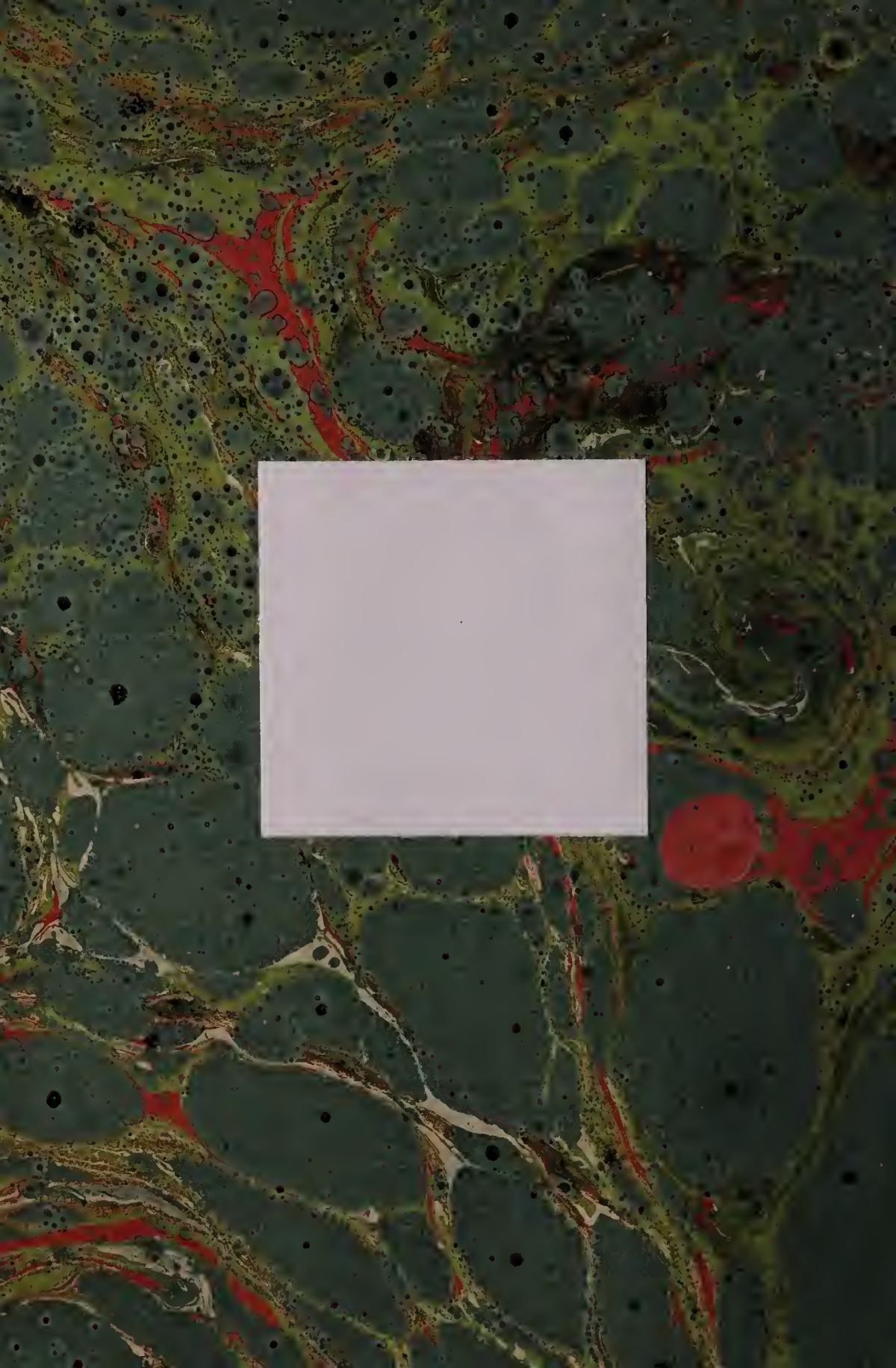

322

283 pág. 2 líns.

fascículos al texto

Núms: 4 y 5

Enero - Diciembre 1902

NUM. 4 JANER-JUNY DE 1902 ANY II

REVISTA DE BIBLIOGRAFIA CATALANA

CATALUNYA — BALEARS — ROSSELLÓ — VALENCIA

Escut usat per Jaume Bro (Girona, 1731)

BARCELONA
Administració: Imprempta i Llibreria «L'Avenç»
Ronda de l'Universitat, 20

SUMARI

Pags.

L'Inventari de la llengua catalana, de don Marian Aguiló y Fuster, per Angel Aguiló. **Mostres.** 5

Lo carcer d'amor, de Diego de Sant Pedro, per S. Sanpere i Miquel 46

Butlletí bibliografic. 85

Noves 120

SUMARI DEL NUMERO ANTERIOR

Butlletí bibliografic, Noves, Noms propris, Resum de l'any, Taula.

Articles que apareixeran en els numeros vinents:

Alfons Bonay, *Bibliografia de les obres de Mossèn Jacinto Verdaguer.*

Roc Chabas, *Estudio sobre el Archivo de la Metropolitana de Valencia.*

R. Foulché-Delbosc i J. Massó Torrents, *Essai de bibliographie de la Philologie Catalane.*

Antoni Rubió i Lluch, *Bibliografia de les obres den Manuel Milà i Fontanals.*

Carles Viada i Lluch, *L'impressor Rafel Figueró.*

REVISTA

DE

BIBLIOGRAFIA CATALANA

REVISTA

DE

BIBLIOGRAFIA

CATALANA

CATALUNYA — BALEARS — ROSSELLÓ — VALENCIA

ANY SEGON

1902

BARCELONA
Administració: Imprempta i Llibreria «L'Avenç»
Ronda de l'Universitat, 20

THE GETTY CENTER
LIBRARY

REVISTA
DE
BIBLIOGRAFIA CATALANA

Núm. 4 *Janer-Juny de 1902* *Any II*

L'INVENTARI DE LA LLENGUA CATALANA

DE D. MARIAN AGUILÓ Y FUSTER

Fa un parell d'anys que havia pensat publicar aquesta noticia sobre l'Inventari de la llengua catalana que col·leccionà'l meu pare (q. a. c. s.) y que's pot ben dir fou sa obra capdal. Per ella sacrificà més d'una vegada ses aficions literaries, y al llegir quelcom interessant, quan se trobava a pleret devant de qualsevol document o llibre antic o modern, el destorbava y cedia tot seguit a la pruhija d'anotar lo més granat de son llenguatge, cumplint una mena de dever que s'havia imposat ell mateix y al qui fou feel durant tota sa vida.

Circumstancies especials no'm permeteren aleshores estampar aquest article, y ara, esperonat per la tardança y esperançat per la bona acullida ab que tot Catalunya ha rebut el sol projecte de començar a treballar en la formació

d'un Diccionari de la Llengua Catalana, anunciat pel Rvnd. Pbre. N'Antoni Alcover, m'he resolt a portar a cap la publicació del dit Inventari, obra que, com he dit, és filla d'un treball seguit de més de cinquanta anys y per consegüent que ningú podrà titllar d'improvisada. Y he necessitat tot axò pera decidir-me a donar a l'estampa aquest Inventari, ab tot y regonèxer la conveniencia de fer-ho, per lo molt que sempre m'assustà sa publicació pensant en la suma de dificultats que l'arreglo definitiu d'un diccionari presenta, molt més si és aquest nombrós y complexe, com el del meu pare, y les descripcions y anotacions de la major quantitat de paraules responen al desig de fer un diccionari arqueologic, biografic, geografic, d'oficis, de refranys, etc., etc.; és a dir, tots els elements de la vella nació catalana que's troben dins la llengua en totes les regions aon se parla, ja que a Catalunya, Mallorca, Valencia y aduc en el Rosselló havia tingut ocasió de viure-hi o al menys passar-hi algunes temporades, volia fer-los renàxer ab vida nova, com organisme viu y de durada; ja que les paraules, si d'una en una ens aparexerien mortes y antiquades, al lligar-les y col·leccionar-les tornen a cobrar llur expressió y entrar

en la corrent natural de vida; y axò que ho veya clar en el seu Inventari de la Llengua Catalana me fa doldre més y més de que no sia ell mateix qui'l portés a sa publicació, ja que indubtablement era qui li podia donar més aquest aspecte de vida que ha d'esser, en el concepte dels qui'l conexen un xic, l'atractiu principal d'aquest Inventari.

La majoria d'aquestes paraules que's diuen antiquades o exotiques, se troben, per lo comú, vives y ben vives en alguna de les regions aon parlen nostra llengua: allí engastades en la frase o dicció habitual en que l'empleyen se veu definida, més que en cap diccionari, la seva força ideologica; y aquesta definició aquilatada ab el dato historic, ab la frase aon se llegeix la matexa paraula que'ls escriptors nostres del 13 y del 14, a l'epoca de més casticisme de la llengua, usaven ab tot el vigor e ingenuitat que té una llengua jove després de sa formació complerta, ens dóna'l comprovant millor per l'historia filologica de la paraula; per aquesta historia que's fa no citant al costat la paraula llatina d'on procedeix encarcarada y freda dins els motllos clàssics en que precisament no la conegueren els qui l'adoptaren pel comú parlar del poble, sinó de la paraula com a expres-

sió adequada de l'idea que tal o qual poble té sobre aquell esser, modificada, atonisada segons la gargamella que la pronuncía, dolça o aspra, si'ls que deuen dir-la viuen en valls o bé a montanya, ab les vocals més apagades si reben més sovint les ventades fredes del Nord, clares, vibrants, llampantes com el sol que les il·lumina, en les daurades costes del Mig-dia.

D'aquí se pot deduir perfectament quina sia la norma de l'ordre seguit en aquest Inventari: tots els camps, totes les regions, tots els llibres hi tenen lloc propri y han contribuit ab més o menys empenta a constituir-lo; y no s'ha d'extranyar, perquè si determinades regions o comarques tenen fama merescuda de que'l seu llenguatge és més pur, menys influençat que'l d'altres, com la Plana de Vich, Balaguer, Les Guilleries, etc., a Catalunya; Pollença, Artà, Iviça en les Illes Balears, en cambi determinades paraules o vocalisacions se troben més perfectes en formes dialectals que, com la barcelonina, se pot dir de les més influides per altres llengües: el valencià conserva moltes paraules castiçament nostres, que'l català ha mig oblidat, y el mateix rossellonès, ab son afrancesament en la construcció sintàctica, nos mostra quelcom del català no influit per la llengua caste-

llana, que's fa dolç y agradable als qui l'escolten.

Axís va concebir el meu pare la realisació d'aquest Inventari, y aquesta és la lley de sa publicació, que he de seguir punt per punt al impremptar-lo; també espero que no'm mancaran els consells, que demano ab tota sinceritat desde ara a los qui vulguin interessar-se en aquesta obra, no acabada, perquè la tasca d'un diccionari may està enllestida, però sí en estat de que servesca pera'ls fins ab que's va començar, o sia pera'l conexement lexic del català, pera inventariar lo més minuciosament possible'l tresor de nostres paraules y donar una base ampla y feconda pera la constitució d'un ver Diccionari cientific y etimologic de la Llengua Catalana, impossible de fer sense'l conexement *a priori* y lo més complet possible de nostre caudal lexic.

Per axò, a fi de facilitar quantes observacions vulguin fer-me sobre la forma de publicació d'Inventari, m'ha semblat oportú donar a conèxer aquests fragments copiats a corre-cuita de les papeletes, sense que hagin sofert encara la definitiva agrupació que rebran en les quartilles d'imprempta; axís se pot formar una idea de lo que ha d'esser, si bé hi manquen encara

alguns elements ara dispersos que seran cuidadosament revisats abans de donar-ho a l'estampa.

Y si pera publicar-lo he demanat l'auxili dels qui'm vulguin ajudar ab llurs consells o noticies, majorment desitjo trobar-ne en aquella respectable corporació que desde començaments del sigle XVIII se dedicà, entre altres fins importants, a estudiar l'Historia de Catalunya, ab lo nom modest d'«Academia de los Desconfiados» y que més tart, ab el titol de «Real Academia de Buenas Letras de Barcelona» digué en sos estatuts que tenia «por fin principal de su Instituto formar la Historia de Cataluña aclarando aquellos puntos que han querido controvertir ó suponer ya el error, ya la malicia». No'm cal pas lo provar si dins el fi principal que's proposava hi entra l'estudi de la llengua: la matexa Real Academia, veyent la necessitat d'un diccionari català-castellà, ho va anunciar, y en la junta celebrada'l 2 d'Agost de 1763 diu en l'acta que «todos sus individuos unánimes acordaron emprender esta obra». Per fi, l'erudit D. Pere Labernia, al publicar en 1839 son Diccionari Català-Castellà, va dedicar-lo a dita Real Academia, a la qual pertenexia, segur de que son treball devia trobar bona acullida

en aquella corporació. Crec que aquests antecedents basten pera que no's pugui titllar de poc pertinent aquesta demanda de consell y de protecció a la Real Academia de Bones Lletres al tractar de publicar una obra ja feta y que està tant dintre'l fi ab que va començar y ha treballat en conseguir durant sa llarga y honorable vida academica.

El caracter especial d'aquest Inventari que volem publicar és que és fill de la manera d'esser de la llengua; les divisions y estudis de les paraules que conté nos portaran a conèxer més y més el caracter intim de Catalunya; axò'l farà diferenciar de tots els que desde'l vocabulari d'en Nebrixa, y com a traduccions d'ell, s'han publicat en nostra llengua, ja que, pera fer-los, la paraula llatina o bé la castellana era la que feya cercar la catalana, si no aplicar-hi més d'una vegada una traducció arbitraria.

Per aquest motiu no'ns han pogut servir de guia, a fi de conèxer el llenguatge català, els escriptors de diccionaris o vocabularis de nostra llengua que havem tingut fins ara: sa bibliografia, no gaire nombrosa, aduc afegint-hi'ls vocabularis valencians y mallorquins de que tenim noticia, és més curiositat erudita que no tresor o base fonamental pera un nou lexic.

La sintesi dels datos que aporta'l replec de les paraules y sa revisió detinguda constituirà les observacions que probablement acompanyaran a l'Inventari, pera les quals ne tinc copioses notes ja preses pel meu pare y que indubtablement engrossaran molt més en la copia total que havem de fer-ne.

La publicació de petits lexics auxiliars classificats per materies, altra de les idees que acaronava devant del nombrós caudal recullit, pràctica seguida en la major part de les nacions un xic avençades en cultura, seria també un hermós projecte, no gens dificil de realisar, si pera la publicació general de l'Inventari qual dificultat, baix molts conceptes no és pas dificil de compendre, he pogut trobar, en les classes directores, la protecció que aquesta obra demana.

Finalment, l'estudi practic de les influencies que nostra llengua ha tingut en les vehines, y les que ha rebut de les matexes, les proves més paleses de la vera unitat del fons lexic de totes les formes dialectals en que's presenta'l català, crec que constituiran un dels atractius d'aquest Inventari, no com a opinions o hipotesis de son autor, sinó unicament com a conseqüencia logica y natural de l'abundant replec de les paraules.

Nostra llengua ha sofert, més que cap altra de les neollatines, influencies y contactes que juntament ab la falta de cultiu verament literari, per espay d'alguns segles, han contribuit greument a sa decadencia; y axís y tot, en quant hem volgut servir-nos d'ella altra volta, quan ab un xic d'amor havem desempolsat les primeres capes, ens ha aparegut tota hermosa, ab son esplendor y sa força de vida. Ni'ls castellanismes d'ahir, ni'ls que ja en els segles XVI y XVII pretingueren alguns encabir-hi han pogut corcar la soca ferma del català; y és que les llengües, per lo mateix que constituexen un organisme viu, si són com la nostra, ben nascudes, y ab prou sava durant sa crexença, repel·lexen espontaniament totes les corrupcions, totes les ingerencies que la mortifiquen. Lo que'l castellà ha fet ab moltes paraules, fins ab modismes que'ls arabes li dexaren, cal fer-ho ab nostra parla ab les impureses, que en nombre prou crescut poden encara enlletgir-la. Aquest era'l desig més gran, y an aquest fi dirigia tots sos esforços l'autor de l'Inventari que volem publicar.

ANGEL AGUILÓ

MOSTRES

A

A. Es la primera lletra de l'Alfabet. Generalment té, en totes les llengües, valor de prioritat, antiguetat, divinitat, etc.

A. Esta lletra s'anteposa a una infinitat de noms, y sobre tot de verbs, entre la gent popular.

Els valencians, v. gr., diuen *anou* per *nou* (nuez), *asserp* per *serp*, etc. En molts casos aquesta *a* serveix d'increment a certs verbs; v. gr.: de *consolar*, *aconsolar*. Quant començà a decaure son ús, se feu servir ab lo significat de *per* (com veurem després); v. gr.: «Si lo malalt serà jove *a* consolantlo dígali.» (Si el enfermo es joven, *para* consolarle, resignarle, etc., dígale...)

Ordinari d'Urgell, foli 130.

En molts verbs apareix y desapareix irregularment la *a* ab que comencen; v. gr.: *comanar* y *acomanar*, *baxar* y *abaxar*, *parexer* y *aparexer*, *plegar* y *aplegar*, *pendre* y *apendre*, *remorar* y *arremorar*, *dormir* y *adormir*, *saltar* y *assaltar*, *portar* y *aportar*, *tormentar*, o *turmentar* y *atormentar*, *consellar* y *aconsellar*, *trobar* y *atrobar*, *menassar* y *amenassar* (vide *romançar* y *arromançar*). En alguns la *a* sobreposada los fa cambiar de significació (vide cada hu en lo lloch corresponent).

Al principi de l'estampa catalana solen ajustar la *a* a la paraula que segueix, v. gr.: *amissatger*, *acolp*, etc. En 1489 trobem: *mocar* y *amocar*, *menaçar* y *amenaçar*, *tart* y *atart*, *prop* y *aprop*, etc. Aquesta *a* de començament de mot, que en la majoria de vegades deu

anar fòra, la trobem en castellà, mentres que'l llatí no la té; v. gr.: vespa, *avispa;* safrà, *azafran* (?).

Dicc. Vencc.

A. Preposició. Pera millor compendre son ús se pot veure en los exemples següents: «Desitjantlo *a* veure» «Si vos se *a* veure».

Legendari d'Eximplis e Miracles, II, pls. 289 y 290.

«Deu li vulla allargar la vida per mes be *a* fer».

Carbonell, tom XXVII, pl. 101.

«Tocar *a* combregar, *a* extremaonció, *a* missa, *a* morts.»

Loc. popular a Mallorca y Catalunya.

«Que negú no desrengàs *a* ells tro que...» (que ningú sortís de les files (renchs) pera anar cap a ells fins que...)

Rey en Jaume, *Crònica*, pl. 433.

«Promet... com *a* cavaller que so, de fer...»

En castellà se suprimeix? *Tirant*, I, pl. 190.

«Les places de la ciutat son *a* comunal ús.»

Costums de Tortosa, foli 1. v.°

«Veg lo estar com *a* orat.»

Legendari, II, 303.

«Desige saber lo que pertany *a* cavaller.»

Tirant, 97

«Lo dimecres de Cendra exim tots *a* fòra *a* enterral.»

Locució popular de Barcelona.

«Com *a* germans.»

Tirant, pl. 340.

«No't canses de bé *a* fer» (per: no't cansis de fer bondat).

Mallorca, M. Ferd. de la Carcer, 1625.

«Adoctrinar algú *a* bons costums.»

Esteve, 1489.

«Deu lo endreçava... pus ell anava *a* vera penitencia.»

Flos Sanctorum, 1524, foli 267 v.°

«He oit *a* dir.»

Isop. Segles XVI y XVII.

«La vigilia de Nadal, la mano dejunar *a* tota persona... *a* pena de pecat mortal.»

Ritual d'Urgell, segle XVIII, tom. II, pl. 21.

«Açoten lurs fills tro *a* la sang viva.»

Collacions, foli 187 v.°

«Venir *a* memoria.»

Vide *Memoria*, segles XIV y XV

«Guanyar *a* logre.»

Legendari, II, 297.

«Lo Rector, com *a* cap de la Iglesia, es primer en vot.»

Ordinacions de N. S. Esperança (?), Barcelona, 1622, pl. 17.

«Sien *a* la ungla servades dites coses.» (Llatinisme?)

Vide *ungla*, 1462.

«Envia *a* (per) tinta, plomes e pergamí.»

Segle XV.

«Frare Bernat *a* barallar nos convendrà.» Sembla que aquesta *a* és pera allargar lo vers.

Francesch de la Via, foli c., 3.

«Pendre *a* mal alguna cosa.»

Locució popular. Igual al castellà.

«Arrencar de sol *a* rel.»

Locució popular. Catalunya y Mallorca.

«Menjes axí com *a* (pleonasme) porch sens beneyr la taula...»

Confessionari, 1509.

«Pujen *a* ensus.» (Pugen *cap a* amunt.)

R. Llull Felix, pl. 132.

«*A* tant.» (Hasta tanto.)

Tirant, vol. IV, 59; I, 312.

«Privat *a* empertostemps.» (Privat per *a* sempre.)

Eximenis, 12 del *Cr.* 113.

«Per *a* Nadal el pagaré, el vendré *a* veure... Els Betlems que fan per *a* Nadal.» No hi ha'l *pera:* se serveixen sempre del *per*.

Locució popular, Mallorca.

«Déu així'ns *a* li ha posada.» (Aliteració?) (Pareix servir com de relatiu, referintse a la cosa allí posada).

A. La preposició *a* se troba usada moltes vegades en català en compte d'altres partícules prepositives, *ab, com, contra, baix, en, per, que,* etc., etc., com en los següents exemples:

A per *ab:*

«*A* gran damnació de la tua ànima» (Ab gran condemnació de la teva ànima?)

Eximenis, 12 del *Cr.*, cap. CIII.

«Feu principi *a* (ab) paraules de semblant stil.»

Tirant, I, pl. 60.

«Vull delliurar per batalla aquesta senyora car *a* (ab) gran tort es incriminada.»

Tirant, I, pl. 110.

«En la presó caygué malalt y traguerenlo *a* (ab) sagrament y homenatge.»

Relació de Pere Porter de 1608.

«Si ho fets, tostemps vos traurà Deus *a* (ab) honor del camp.»

Muntaner, Ed. Bofarull, pl. 270.

A per *al:*

«Una post de portar pa *a* (al) forn?

Inventari de la Curia Fumada, 1413.

«*A* (al) cap de temps.»

Collacions, foli 167.

«*A* cap.» (Al cap).

Legendari, vol. II, pl. 145.

A per *com:*

«Senyor, *a* (com a) difícil cosa tenim nosaltres...»

Tirant, I, pl. 69.

A per *contra:*

«La superbia ergulla los angels *a* (contra) Déu.»

Segle XIV.

«*A* hom orat e *a* (contra) bestia fera, la victoria es lo fugir.»

Eximenis, 12 del *Cr.*, cap. CCLXXIII.

A per *de:*

«Molt *a* tart.» (Molt de tart en tart.) (Castellà.)

Locució popular.

«Las cosas que se han *a* (de) fer per strenyer.»

Docs. Arch., vol. XXIV, pl. 126.

«Processons *a* sepultures.»

Docs. Arch., vol. XXVII, pl. 202.

«Certs casos que venen *a* tard» (de tart en tart).

Eximenis, 12 del *Cr.*, cap. CIII.

«*A* (de) la millor manera.»

Exim.: *Dones*, foli 38 v.°

«Davall havem *a* (de) ensenyar longament.»

Exim., 12 del *Cr.*, cap. CXLVII.

«Estich maravellat *a* (de) quen diets mal.»

Francesch de la Via, foli c. 4.

«Lo pretor los demanà com havien nom. E ells digueren: no es digne que sapies lo nostre nom; ne que nosaltres lo degam *a* tu manifestar, car nom de ver chrestià no es *a* tu *a* nomenar.»

Flos Sanctorum, 1.ª edició, de la Biblioteca de Barcelona, foli 295.

En l'edició del *Flos* de 1524 lo mateix passatge diu: «a tu *de* nomenar».

Vide si fos l'*ad* llatí?

«Los governadors haien *a* donar fermança...»

Valencia: Furs de 1346, 1.ª edició.

«Nafrat *a* (de) mort.»

Jacob Xalabin, foli 35 v.°

«Fo engendrat *a* furt» (*ab*, *per* o *de?*).

Legendari, I, pl. 257.

«Havia hagut *a* (de) fugir.»

Pujades, 1609, foli 122 v.°

«Tu qui vanarte sols *a* (de) perseguir los ladres.»

1481, Quinto Curcio, *m i i* v.°

«Com pot consentir que los turchs hagen *a* (de) destruyr...» (*destruyan* castellà).

Tirant, I, pl. 99.

«Com hauré complit lo que hi tinch *a* (de) fer.»

Tirant, I, pl. 305.

«Nos lexa veure *a* (de) negú.»

Tirant, I, pl. 288.

«Com si tingués *a* (de) fornir un castell.»

Tirant, I, pl. 269.

«Havien *a* (de) menjar e beure per força i per grat.»

Tirant, I, pl. 193.

«Me haven *a* (de) jurar.»

Tirant, I, pl. 219.

«No havem *a* (de) parlar, sino...»

Tirant, I, pl. 294.

«Si tu vols yot perdonaré de bon cor *a* (de) tot lo mal que ferte podia.»

Tirant, I, pl. 156.

«Haveu *a* (de) jurar.»

Tirant, I, pls. 171 y 219.

«Los dona be *a* (de) menjar.»

Tirant, I, pl. 314.

«Es fa amar *a* (de) totes gents.»

Tirant, I, pl. 350.

«De *a* part meua» (de part meva). Correcció feta en l'edició del *Tirant* en la 1.ª ratlla de la plana 114, del 1.er vol.

«Lo Duch se pres *a* rahons ab la senyora» (trabarse de razones).

Tirant, cap. CLXI.

«Morir *a* (de) mala mort.»

Tirant, pl. 67.

«La absolgué *a* pena e *a* (de) culpa.»

Tirant, cap. CCCCLXXVI.

«L'hagueren *a* (de) seguir.»

Tirant, I, pl. 60.

«Lo ho havien *a* (de) fer menjar.»

Tirant, I, pl. 269.

«Les coses que han *a* sdevenir.»

Turmeda: *Professias*, segles XIV y XV.

«It: Un llit ab sos banchs y posts *a* la vellura» (*a* o *de*).

Inventari, 1789; Cervera.

A. per *en:*

«No havem permès sia entrat *a* (en) la vila.» (?)

Doc. Arxiv., vol. 22, pl. 36.

«No fallirem *a* (en) res que mester sia.»

Doc. Arxiv., vol. 22, pl. 49.

«Esta feta *a* Paris, *a* Londres.»

Locució popular equivalent a «en Paris» «en Londres», etc. (castellà)?

«Aquells que creen *a* les ydoles.»

Vida de S. Barlam, fol. 320 v.º, 2.ª col., segles XV y XVI.

«Deus saber, *a* (en) Mallorques havia un mercader...»

Exim.: 12.ên *Cr.*, cap. CL.

«Morras *a* polls e almoynes» (en la major miseria).

Exim.: *Dones*, cap. XXXVIII.

«Un pom *a* form. de ou.»

Inventari del Princep de Viana, 1462, tom XXVI, pl. 202. Repetit en la matexa plana.

«Adaquexos» (ara en aquexos).

Taix, segles XVI y XVII. (El *ad* llati?)

«Jo li prometí, *a* fe de cavaller, de jamés fer cosa que *a* (en) dan poques venir a son fill.»

Tirant, I, pl. 146.

«Sta *al* (en lo) cadafal del Sr. Rey.»

Tirant, I, pl. 244.

«Estar *a* (en) rahons.»

Tirant, III, pl. 123.

«De bones *a* bones o de males *a* males.

Nadal: *Veu del Montserrat*, Vich, any 1896, pl. 409.

«Quant yo seré *a* Bolunya yo studiaré» (estaré en?).

Dic. Venec., 1489.

Aquesta *a* sobreposada ha d'haver originat multitut d'afixes.

«Açò no son faules, que a ull se veu *a* (en) tots jorns.»

Villanueva: *Viag. Lit.*, segles XIV y XV, vol. II, pl. 184.

A per *la:* (?)

«Me par amarch com *a* fel.»

Tirant, I, pl. 308.

A per *pels*:

«Gafarse *a* cabells.»

Locució popular. Segle XV, Valencia.

Mallorca: *barallarse a estira cabells* = barallarse estirantse'ls cabells.

A per *per:*

(Vide *per* y *pera, com* y *com a:* pera explicar les dificultats que poden trobarse en l'ús d'aquestes particules.)

«Servir *a* (per) joch.»

Aureum Opus, foli 230 v.°

«Les riqueses temporals pertanyen *a* necessitat e vida dels cors.»

Col. 260 del Catal.°

«No t tengues *a* (per) vil.»

Cató, foli 6 v.°

«Los qui tenen blats *a* (per) vendre sempre desigen mal any.»

Cobles, 1560 (?), Barcelona.

«Ni Deu hauria enviats tants de trebais *a* (per) passar.»

Cobla 13.ª d'en *Tiu de la Real*, Mallorca, 1750.

«Sent Dionis vestís *a* (per) missa e sperà al altar...»

Collacions, MS., segles XIV y XV, foli 128.

«Se faria portar *a* (per) bastaxos.»

Comte Urgell, segle XV: Revist. Cat.ª, pl. 29.

«E dix quant *a* are» (en quant per are) modisme.

Contastí, foli 5.

«Lo servii *a* (per) ques son logats.»

C. Tortosa, foli 48, v.º

«Lloat sereu *a* (per) mentre hi haurà homens.»

Dicc. de Torra: Vide *Lloat*.

«Ous freschs *a* (per) beure.»

Dicc. Venec., 1489.

«Obrir la bocha *a* parlar» (ad loquendum?).

Dicc. Venec., 1489.

«Scriure alguna cosa *a* (per) eterna memoria.»

Dicc. Venec., 1489.

«No so tant cansat per la vellea que *a* (per) sostenir lo cansament haia mester bastó.»

Dicc. Venec., 1489.

«Te una possessió que li dona *a* (per) menjar.»

Dicc. Venec., 1489.

«Lo dit Comdat sta preparat *a* perdició lo que redundaria *a* ma destrucció més encara *a* manchament de la honor...»

Docs. Arch., vol. XXII, pl. 325.

«No he mes *a* (per) dir.»

Docs. Arch., vol. XXII, pl. 18.

«Hajau *a* cert» (tingau per cert.) Expressió adverbial.

Docs. Arch., vol. XXII, pl. 227.

«Açò feu *a* (per) miracle de Deu.»

P. Esteve: 1489.

«La lagrema del peccador molt es bona missatgeria *a* Deu e tantost la porta del cel se obre *a* (per) la lagrema devota.»

Libr. d'Eximenis de mossèn Bruguera, 1486, foli 26.

«Lo diable posa sos laços *a* (pera) enganar los homens.»

Eximenis: 12.ên del *Cr.*, cap. CL.

«Lur patrimoni es *a* (per) tot bastant.»

Eximenis: 12.ên del *Cr.*, cap. CXLVII.

«La mort cascun jorn nos persegueix e ns encalça *a* pendre (per pendre'ns).»

Flos Sanctorum, foli 320 v.°

«Encontra en lo bosch un hom malalt ab lo peu naffrat, e lo malalt prega aquell baró que l se n portas ab sí; e que no l jaquis aquí menjar *a* besties. Car home era qui poria *a* (*per* o *de*) ell aprofitar...»

Flos Sanctorum, segles XV y XVI, foli 319.

«Era tal costuma en la ciutat que quant negun hom merexia mort lo rey trametia lo vespre a la casa daquell, un corn *a* (per) tocar.»

Flos Sanctorum, segles XV y XVI, foli 320.

«E dix al porter del palau que l lexas dins entrar al fill del rey *a* (pera) veure.»

Flos Sanctorum, 1.ª edició, foli 319. *Vida de S. Barlam.*

«Com Atilla fos reprès per sos cavallers com s'era lexat vençre *a* (per) un prevere (lo papa Lleó) ell los respòs...»

Flos Sanctorum, segle XV, foli 168.

«La misericordia es util *a* (pera) impetrar de Déu tots los béns.»

Flor de Virtuts, segle XV, cap. XII.

«xxxiii ℔ de lana blanque mig pintenada e mig *a* (per) pintanar.»

Inventari Ribas, 1404.

«Si mal has comès, aparéllat *a* (pera) la pena.»

Isop, 1642, pl. 184.

«*A* ordonar e *a* (per) deffendre.»

R. Llull: *Cavayleria*, 1.ª plana.

«Lo leupart havia la pus bella bestia *a* (per) muller que fos en tot lo mon.»

R. Llull: *Felix* (Hofn ?), lib. 7, cap. V.

«Pel desembre en el camp no hi ha res *a* fer.»

Sumari de A. Roca, 1568.

En un apart diu de tres maneres lo mateix, v. gr.: no hi ha res *a* fer; res *que* fer; res *per* fer:

«Diners *a* (pera) vi.»

Libre dels Mariners; segle XIV, pl. 4.

«Causes pies per estudiants *a* estudiar y donzelles *a* (per?) maridar.»

MS. de 1698. Barcelona. Vich, 97.

«Deu no es manco bo quant castiga que quant reb *a* (ab) misericordia.»

Pons: *Miserere*, 1592, foli 102 v.°

«*A* tots dies (per cada dia).»

Locució de 1358. Vide *abrigar*.

«Anar *a* llenya, anar *a* pauma, *a* vi *a* aygo...»

Locució popular de Mallorca (Cap de Pera. per: *anar per?)*

«*A* (per) tres fembres leyals n'hi ha cent de desleyals.»

Locució popular. Segle XIV.

«No podien anar *a* erbe o *a* llenya que molts cavalls armats nols haguessen de seguir.»

Segle XV.

«Anar *a* aygua, *a* llenya.»

Locució popular. Segles XV y XVI.

«Dreta conciencia val molt *a* (pera) viure bé.»

Segles XV y XVI.

«Hi ha més balcons *a* (per) tancar.»

Locució usual (plana de Vich).

En castellà:

«No he de volver *a* nada (en vez de *para*). (Ya para nada debo volver.) Ohit Escorial.»

«Nat es l'aucell *a* volar, lom es nat *a* treball.»

Locució popular. Segles XIII y XIV.

«Inepte *a* apendre, apte *a* (pera) consellar.»

Locució usual. Segle XV.

«Sempre us quedan melichs *a* (per) lligar.»

Catalunya. Vide *melich*.

«Aparellarse de fer *a* totes les sues volentats» (prepararse pera contentar los seus volers).

«St. Honorat advocat *a* (*per* o *de*) dolors.»

Valencia, 1513.

«E *a* poch no sclatava.» (Y per poch no's moria).

Locució popular

«Mot a mot.» (Paraula per paraula).

Segles XV y XVI.

«Se feu assotar *a* (per) un seu esclau.»

Recull Tarrag. foli 286, vol. I.

«Capellans se vestien *a* (per la) missa.»

Taix, 1597, foli 135 v.º

«No es novella cosa *a* (per) mi abundar en lagrimes.»

Tirant, I, pl. 18.

«Vinch a la vostra Excelencia *a* (pera) suplicar.»

Tirant, I, pl. 61.

«Per *a* mi e *a* (pera) dos scuders.»

Tirant, I, pl. 287.

«Feu aparellar de menjar per al Mestre e *a* (pera) la Religió.»

Tirant, I, pl. 314.

«Quem haja lexat trahir *a* (per) un home.»

Tirant, III, pl. 346.

«Per la casa *a* guardar... coses *a* (per) comprar.»

Tirant, IV, pl. 60.

«Los draps de raç se començaren a moure quasi com *a* (per) terra tremol.»

Tirant, I, pl. 136.

«La calor que *a* (per) sobres de tant foch hi havia.»

Viladamor, segle XVI, pl. 70.

«Roba estesa *a* (per) exugar.»

Valencia, 1497; *Vita: Xpi.*, foli 99 v.º

A per *que:*

«No tench res *a* fer». Ampordà: no tinch res que fer. (Analogia ab lo francès.)

«No he res *a* (que) fer ab tu.»

Dicc. Venec., 1489.

«En tot lo que fa *a* provehir per obs», etc.

Docs. Arch. t. XXII, pl. 134.

(Tot lo *que* dega provehirse o tinga *que* provehirse.)

«Si ell lo hauia *a* perdre.»

Rey en Jaume: *Crònica*, pl. 372.

«Un home armat prou te *a* (que) fer de poder stojar la spasa.»

Tirant, I, pl. 212.

A. Se troba suprimida aquesta partícula en moltes locucions que avuy la usen: (Pot esser eufemisme? castellanisme lo haverla usada aprés?) Per exemple:

«Tem Déu e serva los seus manaments.»

Segle XV. Vide *servar*.

«Quant (*a* quant) se ven la fanecha del forment?)

Dicc. Venec., 1489 (signatura, pl. 7).

(Ha sigut un castellanisme lo escriure «a quant se ven» que ara usem? Vide molts exemples antichs de supressió d'aquesta partícula:)

«Prech te que aço quet *offerist fer* (que te oferires a fer) de bon grat queu faces.»

Dicc. Venec., 1489

«*Anaren dormir*» (anaren a).

Curial, pl. 128.

«Anas dormir.»

Legendari, II, pl. 165.

«*Enganar Deu.*» (Enganyar a Déu.)

Eximenis.

«No tarda respondre lo cavaller.»

Tirant, I, pl. 218.

(Potser pera evitar cacofonia abans d'un altra *a*?)

«Com Tirant posa en llibertat (a) tots los catius.»

Tirant, I, cap. 96, pl. 340.

A. La *á* (accentuada) fou un castellanisme introduit en la decadencia del català: aquesta lletra no s'accentua en català ni en francès.

Ā ā. La lletra ā ab una ratlla en sa part superior era abreviació de *am* y de *an*.

(Nota d'en Toda.)

P

P. Es la 16.ª lletra de les abeceroles. Equivalia antigament a la lletra **G** com a numeral, que tenia valor de 400. (Ducange.)

P. Servia pera abreviatura de principat (?): «la gent d'armes... està en lo P de cathalunya».

Rebudes, etc., foli 68, 1472.

Pa. En llenguatge popular significa riquesa: *la gracia de Déu*, «No mancar el pa», «De quin pa fas rosegons», etc., etc. Se veu millor son significat en el refrany: «Massa pa li ha fet mal», que's diu del que, abusant de la riquesa ab plahers, troba la mort en sa joventut. (Catalunya.)

El respecte tradicional pel pa, per la *gracia de Déu*, per excel·lencia, dura encara: «El pa plora si està girat» (Vide *Tirant)*, «Besar el pa». (Vide'l refrà «Qui no'l sap guanyar no'l sap llescar».)

Se diu (Plana de Vich) que, fent una creu de cap a cap del pa abans d'encetarlo, dura més. De burles se diu que dura com la creu o fins que s'és acabat.

Pa. Són molts els noms que pren segons la forma, el pes, la localitat, el tamany, etc.; v. gr.: *tinyol, puja, querna, vuitena, llonguet, ofrena, fogassa, sisena*, etc., etc.

A més hi ha *pa de munició, de corriola, de casa*, etc. (Catalunya, Valencia y Mallorca.)

Pa. «Troç de pa» (Catalunya y Mallorca), per persona bona, pacífica, incapaç de pensar mal de ningú. «Més bo que'l pa» se diu del malva... «Es un troç de pa.» «El troç de pa del seu pare.»

Pa. «Comprar o vendre per un troç de pa». Comprar o tenir de vendre per molt menys de son valor:

«Això ho haurà comprat per un troç de pa» indica sempre la necessitat en el venedor.

Pa. «A son pa y son vi», segle XVI. (Significa o equival: «A pan y cuchillo», «A pan y manteles»). Si té amor o amistança ab alguna dòna (dirà al confessor); si la té a casa, «a son pa y son vi», etc. (Igual a menjar y beure.)

Cervantes, Arquebisbe de Tarragona. 6.è manament, 1575, foli 86, v.º

Pa. Lo déu Pa o Pan dels gentils, segle XVI.

Pa. Llinatge: Mallorca, segle XVII.

Pa. «Partir lo pa», Mallorca, 1523, frase pera indicar amistat íntima. «Partia lo pa pera en Colom.»

Quadrado: *Germania*, pl. 7, n.º 35.

Pa. Los abets arrencats «ab son gran pa d'arrels».

Verdaguer: *Excursions y Viatges*, pl. 14.

Se diu també quant hi ha molt d'alguna cosa preciosa. Crech que sols s'aplicava al daurat; v. g.: «Es tot un *pa* d'or». També: «Es una casulla que és un *pa* de perles; etc.; l'hermita sembla una toya; l'altar és un *pa* de roses y clavells».

Laporta: *Memories d'un soldat*, pl. 17.

Pa. Se diu del sol o fondo dels safareigs y d'altres depòsits d'aigua. (Vide anterior.) «Hi ha un bon *pa* de ciment»... «Hi hem fet un *pa* molt groxut pera que no vessi»... (Barcelona y tot Catalunya.)

Pa. «Per la venda del pa.»

Vide *ftaquer*. (Mallorca y Catalùnya.)

Pa. En el *sumari de les Indulgencies y stacions*, etc., en la Bulla de Mallorca del 1500 dita d'Africa (Vide). Després del «Dia de tots Sants ab son otauari» segueix «Lo dia de partir lo pa ab son otauari». ¿Era lo dia dels *Morts*? Lo dia dels *Morts* en la Sèu de Mallorca, abans de l'any 1835, posaven una pila de taules de pa y de robes fetes, dexes pies que se repartien als pobres. En efecte, «Lo jorn que's dóna lo pa (segle XV)

era el dia dos de Novembre», ara dia dels Morts.
Vide *Morts:* Julians, 1447, foli 29 v.º y 30.

Pa. La repartició o almoyna de pa en certes diades és casi general a Catalunya; v. gr.: El dia de Sant Jordi, dotze masies de les vores de Sant Climent d'Amer porten a dalt *Puigdalia*, de cada casa, un pa de 12 o 13 lliures y unes estovalles. Surten de Sant Climent en processó, ahon van los pobres que's presenten passant el rosari, el Rector detras. Quan són a *Puigdalia*, que dista uns tres quarts, cascun dels 12 masians extén ses estovalles y hi posa'l pa damunt la llosana o roca plana que hi ha (que té molta fama). El Rector beneheix aquells pans; los llesquen en llesques de dues o tres lliures y les repartexen als pobres, que tornen a devallar passant un altre Rosari. A Vilanua repartexen ofrenes d'una o dues lliures el dia de Santa Bibiana y axí molts d'altres.

Pa. Vide la frase catalana «tenir molt de pa a l'ull», igual poca comprensió, tonteria.

Pa ab oli. Pla del Llobregat. En Mallorca se sent *panboli*, que és usualíssim per l'abundancia de l'oli. En Catalunya, ahon han plantat tanta vinya lo substituexen ab pa ab vi y diuhen: «Lo *pa ab oli* fa estar grochs y lo *pa ab vi* dóna color».

Pa alís. Pa séns llevat (*Panis azimus*, segle XVI, Onofre Pou, Barcelona, 1600, foli 146) és el «pan cenceño» dels juheus. Pa que mengen per devoció los juheus lo temps de Pascha, que és abans de la nostra; vol dir en temps de Quaresma.
Docs. Arch., Cor. Arag., t. XXVIII, pl. 109.

Pa alís. Valencia, segle XVI. Tenia la significació juheva, per més que's troba fàcilment entre los Cristians, segons un document que m'ensenyà Hernandez (?), a no ser que aquell nombre de cristians fossen judayzants.

Pa axut. Mallorca. No és l'antítesis de *pa moll*,

no és *pa dur:* és *pa tot sol,* pa séns altre companatge.

Pa bambo. Alicant. (Vide *bamba.)*

Pa beneyt. Se repartia als Cartuxos de Montalegre lo dia de *Sant Nicolau de Tolentí,* fet a troços dins una bacina de llautó enramada. A Mallorca, els Agustins crech que'n repartien en tal dia. Per *Sant Blay* és més usual los panets beneyts pera curar mal de coll, etc.

Pa beneyt. *Ordinari*, etc., bisbat de Vich, 1568. «Benedictio del pa vulgarment dit del *pa beneyt,* lo qual se deu benehir en cada parroquia cada Diumenge.»

D. F. Benet de Tocco, foli 15 v.º

1690. Barbarà (de prop de Sabadell). En el llibre d'òbits s'hi llitx: «Fou enterrada (era la mare del Rector) prop la *taula del pa beneyt*, davant lo Altar major». Dita taula devia estar fixa per servir de senyal? Vide major explicació de exa *taula* que seria usual en moltes esglesies.

En los funerals se duyen a l'esglesia grans cantitats de pa segons la riquesa del Mort. Vide Junqueres, etcètera. Id. el dia del morts com jo encara he vist a Mallorca, també n'hi duyen. «Vull que posen lo dia dels morts X lliures de pa e dos ciris sobre lo nostre vas.»

En 1497. Junqueres, foli 101.

Pa blanch. Se fa de bon forment, xexa (1718); se fa de tamany més petit que'l pa moreno. El pa blanch és de dues a tres lliures y el moreno de 12 a 13 lliures.

Pa d'ànimes. Lo que repartexen per l'ofertori a canonges y beneficiats ab una candela groga a cascun, lo dia dels Morts. Lo qual imiten varios gremis dels que tenen Capella en la Sèu de Barcelona, especialment els Fusters.

Pa de blat de moro (*borona* a Galicia). Diuhen que és saborós, però mal de pahir, que s'empedreiex a la boca del cor, me deya una pobra goselana (dòna de Gosol).

Pa de bresca. (Vide *bresca.)*

Pa de cans. Un dels serveys personals (mals usos) dels pagesos de remensa, que pagaven a sos senyors, abolits en 1486.

Pa de cera.

Vide *Pa de sera.*

Pa de cerves (?). Una bona dòna de Coll de Nargo diu que a *Les Anoves,* caseriu prop de la vila y en la matexa Nargo, torraven cerves al forn, les molien y ab alguna altre barreja feyen un pa dolcench que'n diuhen *pa de cerves.*

Pa de companya. Pa inferior per la servitut de la casa.

Vallfogona, pl. 72.

Pa de companya y talla.

Vide Mallorca, segle XVII. *Mostasaf,* en foli, art. 80.

Pa de corriola. Forma de pa, parescuda a una corriola: és pa de primera qualitat. (Mallorca.)

Pa de fajol. «—De què és fet aquest *pa?*—preguntí al pagès. —Es de fajol, blat de moro y alguna aglanota.»

Bosch de la Trinxeria: *Recorts d'un Excursionista,* pl. 302.

Pa de falgueres (?). No l'he trobat més que en la cançó popular de la *Porqueyrola* y en alguna altra.

Vide *falguera.*

Pa de familia o pa moreno. Que se feya de mestall. En 1718 a Montalegre feyen *pa blanch* pera'ls frares y *pa de familia* pera'ls dependents y pera vendre.

Pa de gent, etc. Per espessor de gent, *peloton,* etc. «Hi ha un *pa de gent* que'm destorba la vista.» (Barcelona.)

Pa de glaç o de neu (?). En el compte de lo que produhí lo glaç que tenien en el *pou de glaç* los cartuxos de Montalegre en 1718, hi veig: 1,233 cargues y *un pa.*

Vide *La Moguda,* manuscrits, armari II, IV, 9, pl. 114, etc.

Pa de madrastra. Se diu del qui fa les llesques del pa massa primes.

Pa de mijans. Segle XV, Valencia.

Vide *Procès Olives.* pl. 38.

Pa de mochs. Catalunya. Axís anomenen alguns a les *regoladures* de les neules o de les hosties, etc.

Pa moresch. Per pa moreno. Empordà: suposo que és pa de blat de moro que se'n diu *moresch*. Màcià.

Pa de nosses. *La lluna de mèl.* Pa de bodes. (Mallorca.)

Pa doble. Palma, 1687. La *Tarifa* de dit any tot se titula *pa doble*, que's ven segons el preu de la quartera o del sach de xexa.

Pa d'ordi. Com el més bast de tots.

Legendari, pl. 269.

Pa de pessich. Molt conegut per Catalunya (?) té fama'l de Vich. Potser tinga relació ab els *mogicones* que a Madrit donen ab el xecolata.

Pa d'en Pou. Mallorca, Palma. Lo que en Barcelona'n diuhen *pa de pessich:* és de la pasta dels *quartos.* Tenen forat o *pou* al mig?

Vide *L'Ignorancia*, Semanari festiu, n.º 71.

Quan era infant entenia *pans de can Pou*, que era una de les confiteries antigues.

Pa de puge o puja. Crech que és una de les costums feudals o del principi de l'Etat mitjana que se troba encara viva en molts pobles de Catalunya, y de Valencia.

En Valencia és lo pa que's queda lo forner per cada 20 que'n cou en son forn, dels que li porten a coure de les cases particulars, *pan de poya* (?).

Vide *puge*, *pugera* y *forn*.

Pa de rabosa. Tortosa. Es un fruyt vermellós. lluhent y d'igual forma que'l gínjol, que surt al cap dels bargallons.

Pa de regit. Urgell. Vide *regit*.

Pa de rey. Sigle XV. Se diu de la mellor classe de pa que's feya. També s'anomenava axís lo pa de munició.

Pa de seguel e pa de forment. Segle XV, Catalunya. Ara *sègol*.

Pa de segno. Segle XV. Cèsar August menjava *pa de segno*. Vide *vianda*.

Pa de sera. Inventari Castellà de 1575. «Dins un mig coffre antich fonch trobat un pavelló, més set *pans de sera* entre grans y xichs.»

Pa de sisena. Llitx a una versió (no replegada per mi) de l'Escriveta ¿per *xexa*? Cançó popular.

Pa de terra. Per *massa* de terra.

Pa de terrat. El trispol que's fa apiconant mescla, etcètera, en lloch de rejoles. Se diu molt: aquí hi ha un gran *pa de terra* en els sostres vells. (Sant Johan Despí.)

Pa de trits. Tortosa. Pa de *segonet*, que fan pera'ls gossos.

Pa en caritat. Mallorca. Vide *pancaritat*, forma vulgar mallorquina.

Pa en doble. Mallorca, per *pa de corriola* (?) Vide: pans en doble recolats».

Pa exut. «Suplich de volerlo besar en senyal de fe. Ay, Tirant, yo pregaré a Déu que vostra boca pecadora no *vingua a pa exut*» (ya que vos agraden tant bons bocins).

Tirant I, pl. 363.

Pa florejat. Molt blanch e molt *florejat*.

Bernat Boades, pl. 292.

Pa levat. Pa ab llevadura, lo contrari del pa-alís dels juheus.

Carbonell, tom XXVIII, pl. 182. Barcelona, 1500, *Does. Arch.*, tom XVIII, pl. 204.

Pa moreno o Pa de familia. En 1718 ne feyen a Montalegre. «De cada cinch corteres de mestall rases se'n treyen 62 pans de familia: toca per cada quartera dotze pans y un poch més. Han pesat dits 62 pans 688 lliures, 8 unses; cada pa 13 lliures 4 unses. Queda per benefici de la casa los *prims* y lo *segó*.»

Manuscrit, armari II, IV, 9, pl. 165.

Feyen pans diformes que encara duraven desde 1850 a 1860.

Pa mort. (Dos Rius.) Granit descompost, però encara consistent; forma una capa de consistencia entremig del *sauló* y del granit dur o *ull de serp*.

Pa mudat. (Catalunya), tendre, variat, etc.

Pa ordiós. Ho diuhen del pa compost d'ordi, blat y sègol, que fa la gent pobre d'Urgell. A Cubells, etc., li diuhen *pa segalós*.

Pa per sembrat. Blat en el camp abans d'espigar.

Vide *Cro. Rey en Jac.*, pl. 314.

Pa «que Déu n'hi dó». Es la veu sagramental dels pobres de Montanya, etc.

Pa recolat. Mallorca. Del millor pa que's fa per les festes de Nadal, etc., segle XVIII.

Pa rollo. Valencia. Pa moreno ab un forat en mig. Hi ha: *anella*, la *rosca* madrilenya; *magrana*, panet de quatre cantons; *pa fresat*, molt blanch y ab tres crostons; *rosquilleta* llarga; el panet llarch de Mallorca; *rollos* n'hi ha de moltíssimes maneres, desde lo pa més inferior fins lo millor; *pa de cantells*, que té molts *daus*; *pa català*, *pa francès*, etc.

Pa ros. Mallorca, 1302. Pa moreno, en contraposició del *pa blanch*.

Pa segalós. Vide *pa ordiós*.

Pa sens llevat. Vide *pa alís*.

Pa soliu. Pa sol, pa sech, pa tot sol, en Mallorca.

Pa socarrat. Valencia. Especie de *coca bamba* de Mallorca. Coques consemblants a les que a Barcelona ne diuhen *cristines*. Suposo que deu esser el *pan quemado* dels castellans (?).

Pa torrat. Vide *torrat* (atmetlles, vellanes y faves torrades?).

«Pa torrat (lesques de) e un got de vernatxa.»

Sant Cugat, 1525, trad. del *Boccacio*, manuscrit.

Pa y bega. En la costa de Catalunya se pren en lo

sentit de repòs, calma, poca pressa:—Hi ha molts malalts? — he preguntat a un metge (Montagut). —Va molt atareat? —No, ara hi ha *paybega*. Suposo que ve de fer beguda o *pa* y *beure*.

Vide *paybagar* y *paybagança*.

Pa y beure. «Per pa y beure», a Catalunya. «Tomar un tente en pie». Menjar quelcom entre dia y fòra dels menjars acostumats, treballant o anant de camí.

Vide *sucamulla* o *xucamuya*, frase montanyesa.

Pa y olives. Mallorca. Es una costum àrabe que s'hi conserva, com crech que's conserva en Grecia, d'oferir *pa y olives* en la pagesia pera berenar, *pegar una bocinada*. Es lo que tenien sempre en les cases, per més pobres que fossin. Per *camp baix*, suposo que'l *pa y fromatge* deuria esser també tan usual com el *pa y olives* per la part de Montanya.

Pa (y pato). «Hi ha pagat el pa»: hi ha mort. En Mallorca: «Ha pagat el pato», etc. (castellanisme?)

Vide, Idem en Catalunya.

Pa y vi. Catalunya. Els noys ho diuhen per *cara* o *creu*. Agafen una pedra plana y escupen a una cara, que es el vi; férseles o *jugar a pa y vi* (?).

Paal de calses. «Anar en *paal de calses*» Parla de les dònes coquetes y diu: «van en *paal de calses* e ab *tapins* (y a peu de mitja?).

Eximenis, segle XIV: *Docs.*, foli 19 v.º

Pabà (?) Llinatge de la Vall d'Aran.

Paballó. Per pabelló o pavelló.

Curial, pl. 42. Vide *tendelló*.

Pabana. Ball usual en Catalunya desde'l segle XVII (?). En 1830 a l'Empordà, en la Comedia *El fill pròdich*, diu: «Ballarem a la moda de l'Ampurdà lo tirabou y *pabana* y *corrandes*».

Vide *Dicc.* d'en Mistral: *pavana*.

Pabana y *tirana*, noms de balls y cançons que s'usaven encara en l'any 1808.

Vide *Cobles de Sant Narcis de Gerona.*

«Cantavas la *Tirana* (diu als Gavaigs) y'ls nostres t'han tocat la *pabana.*» Se diu *cantar la pabana* en lo sentit de fer burla, rechifla, etc. «Ja vos cantàva la *pavana.*» Gerona, 1800.

Pabana o pavana. Barcelona, 1782. Se deya y es diu per tonto, imbècil, etc. «Es un *pabana.*»

Pabelló y «papalló per lo torneig».

Curial, pl. 193, en la mateixa ratlla.

Pabelló era y és més usual.

Vide *tendelló*, pl. 197, *pabellons* e *tendes. Curial*, 89. Quina diferencia? Els pabellons eren més richs? Vide *Pavellons.*

Pabié. Llinatge, segle XIV. Gerona.

Vide Creus: *Un golpe de estado*, etc., pl. 67.

Vide llinatge actual: *Fabié*, per Madrit.

Pabord o Pabort. A Valencia, desde'l temps de la Reconquista dels moros y pera recullir y administrar les rendes que la catedral degué a la lliberalitat del rey D. Jaume I, se establiren *12 paborts*, que's repartien aquella càrrega los 12 mesos de l'any. Ab lo temps cresqué l'importancia d'aquest càrrech en termes d'esser molt desitjat entre les dignitats de la Catedral.

Velasco: *Universidad de Valencia*, pl. 76. Mossèn Cristòfol de la Torre, Canonge e *Pabordre* de la Metropolitana Sèu de Valencia, 1522.

Paborde. Valencia. Anomenaven axís desde molt antich a n'els catedràtichs de l'Universitat literaria. Segons Villanueva, sembla derivada aquesta paraula de la francesa *prevost*, *prebot*, *prevoter* (?). A Girona, *Pabordes:* els *sobreposats* o director de les festes de veynat o carrer, que s'elegexen un any per l'altre. *Pabordes* de la cofraria dels Aloys; Gerona, 1429, elegits pels confrares, generalment dos cada any. *Paborde del*

Roser. En alguns pobles de Catalunya se diu del jove cap de colla per cantar els goigs (?).

Vide *Cap-d'hora*.

«Los sacerdots o *pabordes* de la Santa Casa de Nuria».

Edició de 1666, pl. 295.

Paborde. Vide *almorratxa*. Paborde y pabordre, 1392. Vide (test) en *pleba*, que sembla sinònim.

Pabordessa. En la Bisbal, Ampordà, etc., és la principal de les *obreres* d'algun Sant pel qui capten.

En la Cerdanya francesa, Vall de Querol y algunes viles espanyoles, s'anomena axís a les dònes qui són presidentes de les Confraries o Germandats religioses y que en certs dies de l'any capten pera'l Sant Patró de llur Confraria, cantant, acompanyades per panderetes, cançons afalagadores, a voltes molt delicades y singulars, pera'ls joves, a fi de recullir més bon recapte pera'l Sant. En algunes parroquies queda per elles matexes una part de lo recullit.

Pabordia. Equival a Rectoria (?). Cervera, 1789, *Inventari:* «Capbreu de la *Pabordia* de Belianes». En el monestir de Ripoll veig que hi havia tres *pabordies:* la de Berga, de Palau, de Aja, ab rentes, casa, etc., propries d'aquestes dignitats.—Repartiment d'una contribució eclesiàstica.—Bisbat de Vich, 12 Juliol 1821.

Pabordo. Mallorca. Dignitat de la Sèu per *Paborde* y *Pabordre* de Catalunya.

Pabordo. Sobrenom. Palma de Mallorca.

Pabordra y Pabordria. Vich, 1413.

Pabordre. Director del ball per festa major; qui ab la *morratxeta* va a traure la noya a ballar.

La Bisbal.

Pabordres de la Confraria, 1429; ara, generalment, pabordes y pabordos. (Mallorca.) (En lo mateix document se llitx pabordes.) «*Pabordre,* vulgarment dit prior claustral.» *Regla de Sant Benet,* 1457, traduida a Ripoll

per Arnaldo d'Alfarràs. *Pabordre* del Penadès, de Solsona, etc., 1359. Igual: dignitat eclesiàstica.

Vide *Censo de Cataluña*, pls. 28 y 29.

Pabordria. Segle XVIII, per pabordia. La dignitat, etcètera, de *Paborde.*

Pabordria, 1445. A Vilatorta veig, tal terra, fexa, etcètera; «que és *alou* de la *Pabordria* d'Agost de La Sèu de Vich.—Idem. altre qui és *alou* de la *Pabordria* de la Sèu de Vich de *Nohembre*».

Vide...

Pabrot. Per pebrot.

Pabrotera borda. *Vincetoxi maseres eat;* vincetosigo (?), text 71.°, pl. 746, per pebrotera.

Pabul. Castellanisme poch usat, de *pábulo;* significa aliment, sustento, etc., *pabulacio, pabular, pabulari, pabulatori,* etc., derivats castellans de *pàbul* (idea d'aliment o sosteniment espiritual) o material.

Dic. Labernia, última edició.

Pacabot. Nom de barco, Barcelona, 1777. Vide si ara és *paylebot* o bé *paquebot* (?).

Pacamins. Llinatge de Barcelona.

Pacanius (?). Llinatge de Barcelona.

Pacció. *Conuinença,* pacte, conveni.

Costums de Tortosa, foli 32.

Paccionar. Per pactar: és veu literaria que'l regionalisme o el federalisme van posant de moda: «les lleys *paccionades* per contracte bilateral entre'l Rey y son poble».

Coroleu... Usada també com a veu legal.

Xàtiva, 1391. *Docs. Arch.*, tom XL, pl. 214.

Paccionat. «En virtut del contracte ley *paccionada*», etcètera. (Pel temps de Alfonso IV.)

Coroleu: *Historia de Vilanova y Geltrú*, pl. 415.

Pach. Tercera persona singular del present (imperatiu, subjuntiu) del verb pagar.

Barcelona, 1380: «Per manera que tot hom *pach*» (per *pague)*.

Docs. Arch., tom XL, pl. 199.

Valencia, 1404: «Qui contrafarà *pach* I lliura», etc.

Pach. Per *cap* (no ab lo sentit de cap, *caput* o cabeza, sinó ab lo sentit de hacia, *ubi)* a quina part, cap, etcètera.

Valencia, vulgarisme: «*pach assí*», per *cap assí*.

Valencia: *pac a qui*, *cap aquí*.

Labernia, última edició.

Pach.

Dicc. Jac. March, 1371.

Pachnon. Llinatge de Sans (Barcelona).

Pachs. Poble de la provincia de Barcelona, Bisbat de Vich.

Pachs. Llinatge Palma de Mallorca, 1490. Llinatge d'un *brasser,* Palma, 1523.

Pacia. Abreviatura de *paciencia,* segles XIV y XV.

Pacich. *Dicc. Jac. March*, 1371.

Pacienci. Perpinyà y Rosselló; igualment a Mallorca, en lloch de *Paciencia*.

Paciencia. Virtut que ensenya a sofrir ab resignació les adversitats y contrarietats de la vida.

Labernia, última edició.

Mallorca, per esperar: «Tenga paciencia», per aguardis, esperis, etc.

Italia: «Avere pazienza s'intende per aspettare, nel linguaggio più comune».

Proverbi de «Giusti», pl. 241.

«*Temptar de Paciencia*.»

Tirant, vol. II, pl. 273.

«Pendre *paciencia,* pendre ab *paciencia,* perdre la *paciencia*.»

Locucions vulgars catalanes.

Paciencia

Vide *pasciencia*.

Paciensa. f. ant., igual *paciencia.*

Dicc. Labernia, última edició.

Pacient. Adjectiu, qui sofreix ab paciencia: també's diu *pacient,* per malalt: «El *pacient* agreujat per malaltia».

Turmeda: Cobl. Divisió de Mallorca, 1398, cob. 70.

Pacientíssim. Adjectiu superlatiu: molt pacient, pacient en grau màxim.

Pacientós. (Puigcerdà per *pacient.*)

Pacificable. Adjectiu derivat del verb pacificar: pau, etc.

Flos Sanctorum, Barcelona, 1524, foli 106, 1.ª columna.

Pacificable e *impacificable,* segle XV. (Barcelona.)

Pacificablement. Equival a *pacíficament,* ab pau, calma, etc.

Flos Sanctorum, Santa Angelina, 1438.

Pacíficament. 1486, adverbi: ab pau, tranquilitat. *Epístola tramesa del cel.*

Pacificar o Pacifficar. Segle XV, ab igual sentit: apayvagar, tranquilisar, etc.

Dicc. Venec., 1489.

Pacare, pacificare, federare, placare, etc.

R. Llull: *Felix de les U.*, pl. 25, Vocab. Venec., b. vº 8.

Pacífich. *Passífichs*, consonant de *enemichs.*

Cansoner de Çaragoça, pl. 106.

Pacífich d'or. Vide quina moneda era? En lo codex de l'Escorial, que conté el *Puigpardines*, etc., etc., segle XVI, hi ha en les primeres fulles blanques, escrit ab lletra del mateix segle: «Lo present libre comprí yo, Luis Matoses, notari de la ciutat de Barcelona; costam quatre *pacífichs d'or*».

Vide quines monedes; eren usuals o al menys conegudes a Barcelona en dit segle?

Pactar. Verb, igual: *ajustar,* fer pactes, contractar, etcètera.

Pactat. Particip, forma adjectiva: lo estipulat o contractat.

Pacte. Promesa o *salari.*

Dicc. Venec., 1489.

Pactejar. Doble forma del verb *pactar.* Entrar en pactes minuciosos y llarchs. Forma més expressiva.

L'usa M. Collell, etc., Catalunya, segle XVII.

Pactejat. Adjectiu equivalent a *pactat.*

Pactionar. Altra forma del *pactar* (antiquat).

Pacull. Llinatge de Barcelona.

Padaç. Per pedàs o padàs.

Vide.

Padacer. Usual en la Plana de Vich, com a Mallorca. En Vich se diu a cal *padaçer,* lo drapayre o parracayre, més antich, com també als altres drapayres...

Padallàs. Per *Padellàs,* test o fragment d'un utensili de terissa o vaxella.

Padàs (?). Llinatge de Binisalem de Mallorca: «Moya de Padàs».

Padàs. *«Pare-padàs.»*

Padasser. Per *drapayre.* Sembla més antich y més castiç que *drapayre.* Oit a Mallorca y Centelles y en la Montanya Catalana.

Padasset o pedasset. Lo bocí de tela que's posa allà ahont acaba la costura dels dos devanters de la camisa y se posava també a les mànigues. Catalunya y Mallorca. (En castellà, cuadradito ?)

Padassot. *Pedàs* o bocí de mala qualitat (despreciatiu).

Padastre.

Dicc. Venec., 1489, *novitricus patrinus.*

Padastre.

Vide *padrastre.*

Padella. Per *paella.* Ripoll, Vilallonga, etc. (sartén).

Padellaç. (Macip de Balaguer). Llinatge (?).

Docs. Arch. Aragon, tom XXXVI, pl. 158.

Padellàs. Llinatge de Ripoll, 1699.

Padellàs. Llinatge noble. Barcelona, segle XVIII.

Padellàs. Troç o test d'algun objecte de pisa o terriça trencada. «*Padellàs* de canti.» (Cervera.) «L'olla, el gibrell, etc., s'ha fet *padellassos*.» (Prov. de Lleyda.) Bell-puig (Alós-Bou) (?).

Padern. Llinatge Barcelona. San Martí de Provensals.

Padollés. Llinatge de Barcelona. Llinatge d'Olvan.

Padraguos. Llinatge de Barcelona, segle XV.

Padrastre. Lo casat ab dòna que té fills d'altre marit.

Labernia, última edició.

Padrastre «o enemich prop de l'ungla». (*Voc. Torres*, edició de 1653.)

Vide *repeló*, *revaxi*, etc. Mallorca: *espigon*.

Padrega.

Dicc. Jac. March, 1371.

Padrell. Llinatge de Catalunya, segles XVII y XVIII.

Padreny o pedreny. Catalunya: «Per llaurar nos convé bous, que són animals de bon *padreny*, tot ho mengen y tot ho paexen», no son delicats del *pahidor* (buche), tripa, etc.

Vide si té relació ab *padrer* o *pedrer* de les *aus*.

Padreny. Llinatge del Masnou.

Padrer (pedré). En la capella de Santa Llucia de la Sèu de Barcelona hi ha una tomba de principis del segle passat d'un capellà que's deya *Padrell*, y com escut parlant hi ha després del llinatge un canó (pedré) sobre una forca de ferro (Pedre-ll).

Vide la fetxa.

Padrer. Llinatge de Barcelona, 1600.

Padreria. Valencia. Joya en el certamen de 1533. La sentencia diu: «La gran *padreria*, puxant y molt bella, pendrà per insignies de fama y honor.»

No l'anomena may *pedreria*, sino *padreria*.

Padrerol. Llinatge de Barcelona y *Pedrerol*.

Padret. Llinatge de Barcelona.

Padresa (?). Llinatge de Vich. (Padrosa a Barcelona ?)

Padrí, «que vulgarment li diuen compare». Padrí. Tarragona, 1591, *Sinodals de Vich*, pl. 71. Vide expl. en *Padrina*.

Padricó. Llinatge de Vich, 1420.

Padrina, *de fonts* o *de batisme*, que té l'atxa encesa quan el padrí sosté l'infant. No solen ferhi cap dòna que estiga prenyada, perquè hi ha la creencia en Catalunya y en Mallorca que dins un o dos anys mor la criatura batejada o la que du al ventre la padrina.

Suposo que deu esser preocupació general.

Vide.

Albesa, prov. de Lleyda: *Padrina* per *Avia*.

«M'ha fet *veure la padrina*», frase catalana vulgar. Ab lo sentit de m'ha fet mal, m'ha fet veure les estrelles, etcètera, s'aplica també a les criatures excessivament entremaliades...

Padrinas. Llinatge de Mallorca, segle XVII. Llinatge de Caldes.

Padrinatge. L'acte d'apadrinar, càrrech o esser padrí. Era costum y ho és encara regalar el padrí a la mare del fillol: Pere del Punyalet encomana una *copa cobertorada* y un pitxer d'argent perquè ha de esser padrí...

Catalunya, segle XIV.

Padrinejar. Fer de padrí, *apadrinar*.

Vide *Gay Saber.*, pl. 83.

Padrines. Llinatge de Barcelona, segle XVI.

Padrins. «Los infants petits són salvats en la fe dels *Padrins*.»

Eximenis: Vide *Itruxit*, foli 13, columna 4.ª

Padrins de bateig, de boda, de confirmació, d'ordres, de torneig, etc. S'anomena axís el qui és protector o

defensor (fa de pare) en la majoria dels actes de la vida pública.

(Nota...?)

Padrinyaler.

Vide *pedrinyaler* y *pedrenyaler*.

Padrís. Per *pedrís*, igual: *poyo* (castellà y mallorquí).

Padrís. Llinatge de Barcelona (per *pedrís* ?).

Padrisa o Padrissa. Llinatge de Barcelona, 1414 (y també modernament). Vich, segle XVII.

Padró. Obelisch o columna de pedra; monument religiós o ab alguna senyal religiosa (imatge de Sant o Santa), erigit en memoria d'algun fet o com especial advocació de patronatge. Abunden a Catalunya. Deu esser costum romana seguida fins ara de poch temps. A Barcelona y a Reus hi ha'l carrer del *Padró*. (El *Padró* de Barcelona prové de l'obelisch dedicat a Santa Eularia, que hi ha en la Plassa del mateix nom ?) (Vide l'origen del Padró de Barcelona aprop de Sant Antoni y si a Reus queda lo monument o *Padró* com a Barcelona.)

Padró a les entrades dels pobles; capelleta o columna, en lo camp y montanya.

Vide l'*humilladero*, castellà.

Padró y pedró (zócalo, padrón). «Que en mitx de tots los cementiris de nostre Bisbat hi haja una creu de pedra o de ferro, assentada sobre un *Pedró* fet de pedra y argamassa...»

Lit. Solsona, 1631, pl. 188.

Padró, qui sab si *peró; pedró, peyró* (?) abans en Catalunya. En la *Sierra* de *Albarracín* «llaman *peirones* á esos pilares colocados á orillas de los caminos, donde en una capillita se venera, pintada ó de bulto, alguna sagrada imagen».

Polo y Peyrolon, pl. 91, 3.ª edició.

Padró. Llinatge de Barcelona.

S'entén també ab lo nom de *Padró* la llista que's fa

en los pobles pera saber los noms y'l nombre de sos vehins.

Padró, llista dels contribuyents y de les contribucions.

Edició *Labernia*.

Padrol y pedrol *(Padrerol* y *Pedrerol)*. Llinatges de Barcelona y Catalunya en general.

Padrús. Llinatge, a Figueres. (Per *padrís* ?) També llinatge a la provincia de Lleyda.

Padullés y padullers. Llinatges de Bárcelona.

Paduray (?). Llinatge de Barcelona.

MARIAN AGUILÓ Y FUSTER

LO CARCER D'AMOR

DE

DIEGO DE SANT PEDRO

EDICIÓ CATALANA DE ROSEMBACH (BARCELONA, 1493)

Sembla que de la traducció de l'obra *Carcel de Amor,* den Diego de San Pedro, feta per en Bernadí Vallmanya, no sen conserva més que un sol exemplar, — l'unic publicament conegut, — i aquest se troba en la Biblioteca del British Museum.

Aquesta traducció m'interessava, principalment, per les estampes am que s'enriquí l'edició catalana, feta «en la insigne ciutat de Barchelona per mestre Johan Rosembach a XVIII dies del mes de Setembre Any Mil. CCCC. XCiij», perquè eren les anelles que havien de continuar la cadena de les hermoses estampes den *Ramon Llull,* el *Princep de Viana* i la *Mare de Déu del Roser,* de la qual aquestes són les primeres; cadena misteriosa que és impossible dir d'ont arrenca, puix l'única estampa firmada, la de la *Mare de Déu del Roser,*

sembla que unicament s'hagi conservat pera desesperar-nos, perquè del seu autor, Fra Domenech, no n'he averiguat res, ni sé que ningú ho hagi pogut fer.

M'ocupava en la tasca de treure fotografies d'algunes de les hermoses estampes barcelonines, quan vaig rebre l'inesperada nova (23 d'Octubre 1898) de la mort del meu pare, al qual feya un mes just que havia deixat fruint de molt bona salut, am tot i els seus 92 anys. Fou en aquelles terribles circumstancies, sol i en l'immensitat de Londres, sense un amic amb el qual plorar la meva pena, per molts motius amarga, quan, impossibilitat per molts dies de poder treballar, vaig trobar, si no consol, entreteniment en la lectura de la novela den San Pedro. Sense aquestes circumstancies és molt facil que hagués deixat la *Cárcel de Amor* sense haver llegit ni una sola de les seves planes, perquè, no essent d'autor català, a mi particularment sols podia interessar-me la traducció; però essent aquesta de finals del segle XV^è^, el treball den Vallmanya podia ensenyar-me poca cosa, referent a llenguatge.

Ademés, me semblava que en Gayangos deia que era un llibre de cavalleries, i jo no estava pera semblants lectures. Però un dia, tot

esperant el fotograf, vaig començar a llegir la novela... i vaig llegir-la fins al final, colofon inclusiu. No és veritat que sigui de cavalleries: és purament sentimental, com si diguessim autobiografica, per lo que s comprèn que les penes dels altres, encara que aquests altres siguessin persones imaginaries, endolcissin les meves; missió sublim de l'art, que l fa mil vegades sant.

Acabada la lectùra de l'obra de tant agradable com inesperat amic i homonim, va semblar-me que pecaria d'ingratitut si no feia ls possibles pera donar-lo a conèixer an els amics de les lletres catalanes, nò pera que ls fes iguals serveis que ane mi, sinó pera que fruissin amb una traducció que, encara que literal, no és servil, emperò fidel sempre, no estant exempta de les sonores redundancies propries de la literatura catalana del segle XV^è^; donant a conèixer també la serie d'estampes que tenia, que sols podrien veure, no reproduint-les, els que visitessin la Biblioteca del British Museum.

Acabada la copia de l'exemplar, tretes les fotografies de les seves estampes i de la primera plana de l'obra, i, desitjant acabar a Londres un treball que no tenia res que veure am les meves aficions, pera escriure un proemi sobre l

primer llibre il·lustrat a Espanya, vaig buscar alguns antecedents, sofrint la contrarietat de que entre la riquissima col·lecció d'edicions nacionals i extrangeres de la *Cárcel de Amor* que hi ha en el British Museum no s'hi trobi la primera edició. Si això fou causa de que no escrigués el meu proemi a Londres, va proporcionar-me, en cambi, ocasió d'examinar les nombroses edicions castellanes, franceses, italianes, alemanyes i ingleses, inclosa l'edició de Burgos, en la qual se reprodueixen, una per una, totes les estampes de l'edició barcelonina. Aquesta edició de Burgos era considerada com la primera novela il·lustrada a Espanya, i els gravats que porta com els primers gravats castellans o espanyols; perquè, essent poc o gens coneguda l'edició barcelonina, ningú havia demanat pera ella la prioritat. Al menys jo no conec sinó la cita que d'ella n fa l nostre compatrici en Josep Brunet i Bellet.

Ara escric aquestes notes a instancies de l'editor de la Revista de Bibliografia Catalana i solament pera complaure-l; perquè, havent ofert la meva copia i les fotografies, gratuitament, a més d'un editor, i particularment an el que jo creia que estava més obligat a la reproducció del llibre den Rosembach, tots van

demostrar indiferencia (com que no era cap negoci!); de manera que ja havia oblidat la meva copia. Ademés, el senyor Andreu, que volia fer-ne una edició i de qui són els gravats que reproduim en aquest article, va deixar-ho córrer, ignoro per què.

No sé que de cap més novela espanyola (una novela del segle XV^è, com se comprèn) se n'hagin fet més edicions castellanes i extrangeres que de la *Cárcel de Amor* en el periode de tres segles, ni que hi hagi cap més novela que hagi viscut tant. Algun merit tindrà l llibre den San Pedro quan el cultissim segle XVI^è no s cança de llegir-la en castellà, en francès, en italià i en inglès, llegint-la en dites llengues i ademés en alemany el segle XVII^è, el gloriós segle de les lletres.

La primera edició és la sevillana, i en Mendez la descriu així:

«31.— *Carcel de Amor.*

»*El siguiente tratado fué hecho a pedimento del señor Diego Hernandes, Alcaide de los Donceles, y de otros caballeros cortesanos: llamase Carcel de Amor. Compusolo (Diego de) San Pedro.*

»Comienza el prologo: *Muy virtuoso señor: Aunque me falta sufrimiento...* Finaliza: *Acabóse esta obra, intitulada Carcel de Amor, en la muy*

noble e muy leal cibdad de Sevilla, a tres dias de Marzo año de 1492, por quatro compañeros alemanes.

»Tomo en 4.°, letra de tortis, impreso en línea tirada.»

En Mendez diu que l'obra s trobava en la Real Biblioteca (1); avui pot veure-s a la Biblioteca Nacional, aon l'he examinada jo. La *ditxosa* lletra de Tortis de que parlen tant els nostres bibliografs és la mateixa lletra usada en l'impressió de l'edició barcelonina, i solament en això s'assemblen les dues edicions.

La barcelonina comença am l'estampa que reprodueixo, i al darrera ve la plana *Obra intitulada,* etc., que segueix. Va signada per plecs de vuit planes, *a I, a IV, b I, b IV, c I, c V, d i, d v, e i, e v, f i, f v, g I, g V, h i, hij;* després segueixen dugues pagines sense signar; el final de la tercera i la quarta estan en blanc. Després ve l colofon: *Fon acabat lo present libre en la insigne Ciutat de Barchelona,* etc. Les pagines són de 31 linies tirades de 91 × 144 mm.

De manera que als setze mesos d'haver-se publicat a Sevilla la *Cárcel de Amor* se feia la

(1) Méndez: *Tipografía Española*, pág. 91. Edición Hidalgo. Madrid, 1861.

Cal.
Libra

Obra intitulada lo Carcer damor.

Composta y hordenada per diego de sant Pe/
ro a peticio y prégarjes de don diego ferrãdis
alcayt delos donzeles y altres Cauallers dela
cort del Rey despanya nostre señyor Traduit ꝛ
engua castellana:en estil de valenciana prosa:
p Bernadi vallmanya Secretari del spectable
conte doliua Escomença lo prolech.

Molt virtuos Senyor.

Encara que algun comport.per a cal
lar me falte:nom fall coneixença p
a veure:quẽ seria millor estimarme
del que poria callar:o del que poria
hauer dit penedir me:y ab tot q̃ axi
ou conega encara que mirant:dela veritat tin
ga clara coneixença.seguexch la openio.y fent
o contrari nunca sens reprhensio reste.E si erre
per ignorancia:ab vergonya pagant ho acaba/
e.Es veritat quen la present obra tãt carrech
o reporte.puix en ella:mes p necessitat de obe
dir:que ab voluntat descriure he volgut posar/
me.Perque fuy pregat p vostra merce degues
er alguna obra del estil de vna oracio q̃ hauia
rames ala Senyora dona marina manuel:laq̃l
i semblaua seria menys mal.que lo que yo ha/
ia ia escrit en altre tractat que de mi tenia.y p
que sos manamentz:complidamẽt tinguessen
effecte.Bellideri feria:hauent p millor errar en

segona edició a Barcelona, riquissimament il-lustrada. Me sembla que no pot demanar-se mellor prova de l'èxit que va tenir l'obra den San Pedro, aixís com de les dificultats que encara hi havia pera la seva difusió per Espanya en llengua castellana quan tant aviat va fer-se la catalana pera que poguessin llegir-la a Catalunya, a Valencia, a Mallorca, al Rosselló i a Cerdenya. Aquest fet han de tenir-lo present els que creuen sense cap fonament que la llengua castellana era familiar entre nosaltres a les darreries del segle XV^{è}: solament és cert lo contrari.

L'edició barcelonina porta setze estampes: la que serveix de portada i quinze més que il-lustren diversos passatges de l'obra; de manera que aquí no s tracta de gravats alemanys, de clixés extrangers aprofitats, vinguen o no vinguen bé: les estampes van gravar-se expressament pera la *Cárcel de Amor*.

La portada torna a reproduir-se en la plana 9, que és aon se descriu la presó en els següents termes:

«Era lo fonament sobre que estaua fundada una pedra...» «sobre la qual quatre pilars de marbre morat, molt gentils de mirar, de tan alta forma recolzaven, que era un spant veure

com sostenir se podien. Estava damunt ells una torra de tres esquenes lauorada, la pus fort que per enteniment domens contemplar se puga. Tenia en lo alt de cada una esquena de metall una imatge de nostra humana fechura, cascuna de la color pintada. La una de color de leonad, l'altre de negre, y l'altra de color de pardillo se mostrauen tenint en les mans una cadena que ab molta força extrenyien. Estava en lo pus alt de la torre un capitell sobre l qual un aguila capdal se reposaua ab lo bech y ales plenes d'una resplandent claredat de raigs luminosos que per dins de la torre a ella muntaven...» «Viu que n los mateixos marbres se tenia una scala que a la porta de la torre aplegaua...»

El dibuixant va concretar-se doncs rigorosament a la descripció de la presó donada per en San Pedro.

Després de la portada, que ja he dit per quin motiu se reprodueix en la plana 9, en la quarta plana se troba la següent estampa (que dono en la plana 57), que és la reproducció gràfica de les següents ratlles de la plana 5: «Viu per una espessa arboreda de roures exirne al encontre del camí que feya (parla l'autor, com en lo anteriorment copiat) un caualler cubert de cabells saluatge, axí de feroce presencia, com

d'espantable vista, portant en la ma esquerra un scut de fort acer, y en la dreta una ymatge d'alabaust esculpida en figura de donzella.» «Exien d'ella diversos raigs de foch, ab los quals tenia encés lo cors de un home que l caualler aprés d'ell forçadament portava.»

Reprodueixo a continuació (plana 58) l'estampa que per primera vegada apareix en la plana 13, prou coneguda dels nostres bibliografs per trobar-se en diversos llibres impresos per en Rosembach i en altres impresos a Burgos.

Aquesta estampa correspon al col·loqui de l'autor amb el presoner de la presó d'Amor, en Leriano; i ni en aquesta ocasió ni en les altres en que s repeteix hi ha concordancia exacta entre l'imatge i el text. En efecte, se tracta d'un col·loqui entre ls mentats; però en Leriano hauria de semblar un vell, i el parament de la cambra hauria d'esser molt diferent. Emperò devem dir que en alguns punts no discorda del tot.

Se comprèn que l motiu de trobar-se aquella estampa en diversos llibres és degut a volguer donar com una idea de visita a un literat en el seu estudi, o bé la visita d'un editor a un autor, etcetera. Solament aixís se comprèn l'èxit d'aquest gravat. Si aquesta estampa no va esser

gravada expressament pera la *Cárcel de Amor,* no hi ha dubte de que, com totes, és dibuixada i gravada per una mateixa mà.

Sols podria decidir la qüestió en contra d'haver-se fet expressament pera l'obra de San Pedro si s conegués en altres llibres anteriors al Setembre de 1493.

En la plana 35 hi ha una altra estampa que també s troba en altres llibres impresos a Burgos, perquè no recordem haver-la vista en llibres catalans. Representa an en Leriano assegut en un banc, a mà dreta de l'estampa, i escrivint una carta en una taula coberta amb un tapit que arriba fins a la meitat de les cames de la taula, sobre la qual hi ha un tinter i unes tisores, i al davant una finestra, i sota d'aquesta un llibre col·locat damunt d'un pupitre llarc que va muntat sobre de dos cavallets. En el fons hi ha una porta d'arc semi-circular, que deixa veure en la paret que la tanca una finestra de tres arcs, també rodons. Al darrera de Leriano hi ha una finestra d'igual classe. D'aquest gravat no pot dir-se que no sigui fet pera la *Cárcel de Amor,* perquè la senzillesa de l'assumpte se veu ben clar que correspon als diversos moments en que Leriano escriu a la seva estimada Laureola.

Una altra estampa se troba en la portada de llibres impresos també a Burgos, i és la que reproduim (plana 61), la qual se troba per primera vegada en la plana 50; però aont està en el seu lloc és en la 64, quan el cardenal presenta an el rei la petició de Leriano per la vida de Laureola.

Diu aixís el text: «Supliqui al Cardenal que he dit, li plagués suplicar al Rey per la vida de Laureola. La qual cosa metorgà ab la mateixa amor que yo loy demanava. Y sens més tardà, junt ab los prelats y grans senyors que presents pera que s perdoni la se trobaren.»

En efecte, en la làmina se veu an el rei escoltant la súplica que li presenta a favor de Laureola el cardenal i demés prelats agenollats a la dreta, mentres a l'esquerra estan col·locats els cavallers en igual positura. No queda dubte, doncs, de que aquesta estampa fou gravada expressament pera la *Cárcel de Amor*.

En la plana 22 hi ha un cavaller, que no és altre que l'autor, fent una visita a una damisela, que l reb asseguda en un trono, i a la qual aquell parla agenollat; i en la plana 25 hi ha també l mateix cavaller agenollat entregant a la princesa una carta; dugues estampes que representen dos moments d'una sola escena, la de la visita i la de la carta que en Leriano escriu

per primera vegada a Laureola. Aqueixa s deixa convèncer per la passió del seu enamorat i, vençut el pudor, contesta la carta, trobant-se, al fi, l'estampa en la qual ella escriu asseguda en un banc.

Aquesta estampa correspon, doncs, a la novela i a diverses situacions de la mateixa.

En la plana 48 hi ha l desafiament o judici de Déu davant del rei, i l'estampa representa l moment en que, la llança al puny, s'escometen en Leriano i el seu rival Persi; de manera que tampoc pot dubtar-se de l'origen d'aquesta estampa.

En la de la plana 71 hi ha la reina mare suplicant an el rei, el seu espòs, que perdoni a llur filla, i en la 72 explicada l'escena de l'estampa i la de la novela que s corresponen perfectament; i així mateix hi ha la mateixa correspondencia entre l'imatge i la novela en l'estampa que representa a Laureola dintre de la presó i a la seva mare aconsolant-la desde l carrer.

L'estampa que segueix (plana 63) és una mostra de les estampes de composició, i representa an en Leriano treient per força de la presó a la seva estimada, que correspon a la plana 83.

Hauria pogut reproduir, en lloc d'aquesta estampa, la de la plana 86, que representa

l'assalt donat pel rei a la ciutat pera recuperar a la fugitiva i rebel filla, no per la seva perfecta concordancia, sinó pel seu interès militar i bons traços; però com exemple de les estampes militars he cregut que seria més interessant l'anterior.

Després vénen tres estampes tant expressives, que qui conegui la novela no n dubtarà. En la primera, en Leriano, que està en el llit, malalt, explica les seves penes an els amics que l visiten (plana 99), i s'aconsola filosofant, i, com a bon aimador, defensa a les damiseles encara que mori per culpa d'elles. En la segona (plana 108) correspon al *Plant de la mare de Leriano,* en el qual en San Pedro digué coses boniques i atinades, que en Vallmanya traduí aixís en la nostra llengua: «Benaventurats los baixos de condició y de rustich ingeni, que no poden sentir les coses sinó en lo grau que les entenen, y malaventurats los qui ab subtil juhí les trespassen, los quals ab lo agut enteniment tenen lo sentiment prim.» En la tercera hi ha en Leriano en el llit (plana 121). Aquí l'artista ha representat an el protagonista en el moment en que resol què ha de fer de les dugues cartes que tenia de Laureola pera que no siguessin profanades des-

prés de la seva mort. «Feu portar una copa d'aygua, y esquinçades les letres, lançales dins ella, y acabant açò manà que l fiquessin en lo lit, y assegut, begueleses ab l'aygua.»

Aquests gravats van esser reproduits en la segona edició castellana de la *Cárcel de Amor,* impresa a Burgos l'any 1496 per en Frederic Aleman, el seu impressor més famós. Aquesta edició és quasi tant rara com la catalana. En Méndez no n va tenir noticia, en Salvà no la va veure, i no existeix en la Biblioteca Nacional de Madrid, i, no sapiguent-ho jo, a Londres no vaig treure fotografies de les seves estampes a fi de comparar-les am les barcelonines, perquè vaig creure que a Madrid trobaria l'esmentada edició, més a més essent-me impossible sojornar per major temps a Londres.

Ja he dit que en altres llibres impresos a Burgos s'hi troben estampes en les portades procedents de la *Cárcel de Amor*. Com que en el famós *Catalogue de la bibliothèque de M. Ricardo Heredia* (París, 1892), segona part, hi ha reproduides algunes de dites estampes, reproduiré la del famós col·loqui o col·loquis den San Pedro i den Leriano, que pel seu tamany és la més facil de comparar am les de l'edició catalana (plana 66).

Se troba en els *Refranes glosados,* impresos a Burgos l'any 1524 per Alonso de Melgar (1). No puc dir si és el mateix gravat de la *Cárcel de Amor* de l'Aleman o una copia. Lo que asseguro és que ls gravats castellans no són de la mateixa gubia que van fer els barcelonins, an els que són molt inferiors, com ho provaria aquest dels *Refranes* si fos de l'Aleman. Qui sen vulga convèncer ja sap aon pot trobar l'edició de Burgos: faci la comparació un per un, com he fet jo, i es convencerà de que ls gravats castellans són inferiors.

Pot fer-se la mateixa comparació am l'estampa que en Joan de Junta va posar en la portada de *Las preguntas del emperador Adriano* (Burgos, 1540), perquè l'Heredia l reprodueix en el seu cataleg (2) en un tamany que, encara que més petit que l nostre (plana 68), permet fer la comparació. Però s'ha de fer notar que tenint l'un gravat i l'altre, el del *Coloquio* i el del *Juicio del Rey,* que és el repetit en *Las Preguntas,* exactement la mateixa amplada, això fa creure que l'un i l'altre procedeixen de la *Cárcel de Amor,* del mestre Aleman.

(1) Obra i llocs citats, pag. 441.
(2) Lloc citat, pag. 445.

Toledo ns presenta en la portada de les *Epístoles de Séneca,* impreses en 1510, una repetició, als tres quarts de tamany, bastant ben feta, de l'estampa catalana o burgalesa que representa an en Leriano escrivint (1); i per l'esmentat cataleg veiem aquesta mateixa estampa, en tamany més reduit, en una edició dels *Proverbios de Iñigo López de Mendoza,* impresos a Sevilla per en Jacob Cromberger en 1589 (2).

En les edicions extrangeres se troben també reproduccions d'aquesta o d'aquella estampa, però sense pretensions sisquera de copiar els originals.

Ara bé: l'Alonso Melgar, que ja hem vist que empleiava estampes de la *Cárcel de Amor* pera ornar les portades d'altres llibres, va publicar la segona edició de Burgos l'any 1522, que coneixem per citar-la en Salvà (num. 1670); però si les esmentades estampes no són les de l'edició de Burgos de 1496, que no conegué en Salvà, és logic suposar que van fer-se pera il·lustrar aquesta segona edició, si bé més tard devien deixar-ho córrer.

(1) Obra i llocs citats, pag. 464.
(2) Heredia: obra citada, pag. 437.

En edicions espanyoles i extrangeres se troben imitacions d'algunes de les estampes. En la de Çaragoça de 1523, feta per en Jordi Coci, hi ha la portada, i aquesta mateixa invenció de Çaragoça se troba en l'edició veneciana (en castellà) de l'any 1531, etc.

Els qui coneguin l'historia del gravat al boix concediran importancia a les estampes barcelonines, perquè no són ni mellors ni pitjors que les de l'epoca, i Barcelona, am les diverses fulles de naibs que s coneixen del segle XV^è i les estampes de la *Cárcel de Amor*, ocupa un lloc d'honor en l'historia del gravat al boix, i mereix escriure-s, i s'escriurà, aquest capitol de la nostra historia, lo que no s'ha fet fins ara per no conèixer les nostres obres els extrangers, perquè no cal dir que seran ells i no nosaltres els qui l'escriuran pera vergonya nostra, puix aquí tot són dificultats insuperables quan se tracta de fer publicacions seriosament il·lustrades.

¿Qui va esser l'autor de les estampes de la *Cárcel de Amor?* Jo no ho sé pas. Tinguem en compte que l P. Ribes, que escrigué l'historia de *La Imprenta del Monasterio de Nuestra Señora de Montserrate en el Principado de Cataluña,* que pot llegir-se en el llibre den Méndez

(1) al citar els companys den Rosembach que en 1518 van pujar an el monastir a treballar d'impressors, diu (2): que hi havia un tal *Dionisio,* entallador, de qui afegeix que «se presume era el que hacía los adornos y letras mayúsculas floreadas», i el mestre Joan, que «grabó la estampa grande de Ntra. Sra.». Si dita estampa és, com suposo, la que s conserva (dos exemplars, per desgracia pintats am coloraines) en la col·lecció de gravats Andreu del nostre Museu Municipal de Belles Arts, no hi ha comparació possible am les estampes de la *Cárcel de Amor.* S'ha de notar que de les unes a les altres hi van vinticinc anys, i que durant aquest temps se modifica la manera de treballar els gravats al boix degut a l'influencia de l'escola flamenco-holandesa; però per aquest mateix motiu i per no conèixer la serie d'obres que podrien justificar la relació entre les estampes impreses per en Rosembach en 1493 i la xilografia de Montserrat de 1518, no és possible, ni hipoteticament, atribuir a una mateixa gubia les estampes de la *Cárcel* i les de Montserrat.

Com a filiació catalana podria molt ben

(1) Edició citada, pags. 169 i següents.
(2) Pag. 175.

comparar-se am la fulla de naibs den Girbal, que actualment se troba en el Museu Arqueologic d'aquesta ciutat, i publicada en facsimil reduit en la revista *L'Avenç* (1); però sempre distingint l'una i l'altra, perquè, com se suposa, el gravat de l'esmentada fulla de cartes no podia tenir les pretencions i, per consegüent, el merit de les estampes de la *Cárcel*.

Però la fulla de naibs és anonima, i per ella tampoc podem saber qui fou o foren els autors de les estampes barcelonines reproduides en aquest article.

La mèva investigació referent an els naibs no m'ha donat cap resultat. No obstant, puc augmentar l'importancia de les noticies recullides sobre ls Borges fabricants de cartes i ciutadans de Barcelona. En Josep Puiggarí senyala ja en 1460 la presencia de l'Antoni Borges, i en 1470 la den Pere Borges; però jo he trobat an en Pere Borges, *naiperius* de Barcelona i obrer de l'iglesia de Sant Cugat (de manera que podria molt ben ser que tingués taller i botiga en el carrer de la Boria, ont els vells hem trobat concentrada encara l'imatgeria popular,

(1) Barcelona, 1890, pag. 232.

romansos, auques, etc.), viu en 23 d'Agost de 1504 (1).

En Pere Borges va trobar-se, doncs, en situació de poder gravar les estampes den Rosembach. Una familia barcelonina de gravadors de naibs, treballant per espai de més de mig segle, podia molt bé haver donat un gravador de la força de les estampes de la *Cárcel de Amor*.

Si aixís com vaig tenir la sort de trobar documents que fan referencia a les obres impreses a Barcelona pel famosissim Garlinch, que l'intemperant den Brusola arribà a suposar que era un impressor fantasma, i el petulant Barrantes un «impressor inverosimil» hagués trobat els seus llibres il·lustrats, puix així consta d'algun d'ells anteriors an el 1489, data en que ls veig citats, és molt possible que per mediació d'aquesta noticia pogués reunir tots els antecedents i establir, encara que fos anonima, la serie d'obres genuinament barcelonines que han d'entrar en l'historia de la nostra xilografia o del gravat al boix.

Crec que he dit lo suficient pera estimular

(1) Arxiu de Protocols; *Manual del notari Galceran Balaguer*, n.° 10.

an els que desitgin escriure l'historia de la nostra xilografia, i a fi d'ajudar an això la Junta Municipal de Museus hauria de procurar que fos facil la consulta de la col·lecció Andreu, perquè no sempre s'ha de posar a prova la paciencia dels investigadors.

Abans d'acabar vull prevenir-me contra lo que han de dir a Madrid referent a les estampes barcelonines, perquè varen dir-m'ho quan vaig ensenyar-les. Diran que és un treball alemany, i diran veritat si amb això volen indicar llur estil; però de llur estil al fet s'ha de distingir si va gravar dites làmines un alemany que residia a Barcelona, perquè quasi havem demostrat l'impossibilitat de que s fessin a Alemanya al remarcar que entre la primera edició castellana (Març del 1492) i la de Barcelona (Setembre del 1493) queda no més el temps just pera que en Vallmanya s'encarregui de la traducció de l'obra i l'artista o els artistes esculleixin els indrets que han d'il·lustrar i portar a terme l treball.

Dic artista o artistes perquè és cosa corrent creure que ls dibuixants intervenien en l'execució dels gravats al boix, dibuixant i gravant el perfil de llurs composicions, deixant pera l gravador la feina d'omplir am traços les puntes

que l dibuixant senyalava pera ombrejar; però jo temo que aquí s'hagin generalisat un o més casos especials, el de Durer, gravador, per exemple. I, si no, comparin-se ls gravats del *Thesoro de la passión*, etc., de l'Andreu Deli, impresa a Çaragoça per Hurus l'any 1494, la major part de procedencia alemanya (d'aquesta edició vaig ocupar-men extensament en *La Vanguardia*, de Barcelona), i se veurà com els catalans se distingeixen, dintre de llur estil alemany primitiu, dels que són genuinament alemanys.

La bibliografia de la *Cárcel de Amor* la va fer en Salvà (1) i l'ha repetit, adicionant-la, en Schneider (2).

Les adicions del doctor Schneider procedeixen den Brunet (3), den Vicens Barrantes (4) i de la *Bibliotheca exotica sive Catalogus officinalis librorum peregrinis linguis usualibus scripto-*

(1) *Catálogo de la Biblioteca de Salvá*, n.º 1670. (Valencia, 1872.)

(2) *Spaniens Antheil an der deutschen Litteratur des XVI und XVII Jahrhunderts*, pag. 245 (Strasburg, 1898).

(3) *Supl.*, pag. 584.

(4) (?) *Catálogo razonado y crítico de los libros, memorias y papeles... de Extremadura*, Madrid, 1865.

rum (1), afegint-hi d'ell l'edició alemanya de 1630.

Tant l'un treball com l'altre són incomplerts, com vaig a demostrar-ho, perquè mentres en Salvà cita solament 26 edicions, el professor Schneider no més dóna noticia de 31. No tinc la pretenció de que la llista que presento sigui completa, i s'ha de pendre com una contribució a la bibliografia de la *Cárcel de Amor*, perquè ja he explicat en quines condicions i per què vaig pendre apuntacions a Londres; i encara que després les he augmentades, ha sigut am lo que m'ha vingut a mà, per no entrar en l'ordre dels meus estudis el treball que estic acabant; repeteixo això pera que s perdonin les moltes faltes que hi hagin.

Pera l'intel·ligencia de la meva bibliografia seran preses den Salvà totes les edicions que marqui amb una S; am Sch marcaré les de Schneider.

(1) Francfort, 1625.

BIBLIOGRAFIA DE LA CÁRCEL DE AMOR

SEGLE XV

Edicions castellanes

Ordre de l'edició	Lloc	Any	Impressors o editors
I.	Sevilla	1492	Cuatro Compañeros
II.	Burgos	1496	Aleman
III.	»	?	?

Ni en Maittaire, ni en Salvà, ni en Schneider, que citen aquestes edicions, van conèixer-les. La primera se troba en la Biblioteca Nacional de Madrid, la segona en el British Museum, i la tercera la cita en Salvà per referencies den Gayangos.

Edició catalana

Ordre de l'edició	Lloc	Any	Impressors o editors
I.	Barcelona	1493	Rosembach

SEGLE XVI

Edicions castellanes

Espanya

I.	Logroño	1508	Brocar	S.
I.	Sevilla	1509		S.

I.	Çaragoça	1511		Sch.
I.	Valencia	1513		(1)
II.	Çaragoça	1516		S.
II.	Burgos	1522	Melgar.	S. B.
III.	Çaragoça	1523	Jordi Coci.	S. (2)
II.	Sevilla	1525	Cromberg.	S.
III.	Burgos	1526		Sch.
IV.	»	1527		S.
I.	Medina del C.	1545		S.
II.	» »	1547	Castro.	S.
V.	Burgos	1552		S.
I.	Salamanca	1580		S.

Italia

I.	Venecia	1531		S.
II.	»	1553	Giolito.	S.

Flandes

I.	Anvers	1556		S.
II.	»	1673		S.
III.	»	1560		S.
IV.	»	1576		Sch.
V.	»	1580		Sch.

(1) Entre les meves notes trobo aquesta edició amb un interrogant com a advertencia de la seva autenticitat, i no trobo cap més antecedent referent a la mateixa.

(2) Se troba en la Biblioteca del British Museum i en la de Strasburg (Schneider).

França

I.	París	1567	Robert Magnier. S.
II.	»	1581	S. (1)
III.	»	1594	Nicolau Bonfons (2)

Edicions italianes

I.	Venecia	1515	Rusconi.	(3)
II.	»	1518	»	
III.	»	1525	Gregori	(4)

(1) B. Brunet: *Supl.* pag. 584. Aquesta edició també s troba en la Biblioteca del British Museum. Es gotica i sense nom d'impressor, ornamentant-la solament dos gravats: la portada i l'autor donant la carta a Laureola, aquest ultim enquadrat en una guarnició d'estil Renaixement.

(2) Vaig veure-la en la Biblioteca de la Academia de la Historia, de Madrid. Les edicions franceses són franco-castellanes.

(3) Vaig veure-la en la Biblioteca del British Museum. Es a dugues columnes, sense nom de l'editor: *Stampatta in Venezia,* 1515. En la portada hi ha un gravat que representa Sant Marc escrivint, inspirant-lo un angel; però s'ha borrat del gravat el nom de l'evangelista (però mal borrat, perquè encara pot llegir-se), venint a representar a l'autor inspirat per un geni. Aquesta edició l'atribueixo a Rusconi perquè la d'aquest del 1518 està impresa amb els mateixos tipos i inicials.

(4) Vaig veure-la en la Biblioteca del British Museum.

IV.	Venecia	1530	Bendoni-Parini.	(1)
V.	»	1533	» »	(2)
VI.	»	1537	» »	(3)
VII.	»	1546	» »	(4)

Edicions franceses

I.	París	1526	Couteau.	(5)
II.	»	1560		S.
I.	Lyon	1583	Rigaud.	S.
III.	París	1595		S.
I.	Anvers	1598		S.
I.	Lovaina		Roger Velpir.	S.

(1) Vaig veure-la en la Biblioteca del British Museum.

(2) Traduida pel magnific Messer Lelio de Manfredi Ferrarès (Venecia, Abril de 1533). Conserva la portada de l'edició catalana, suprimida la llegenda, més baixes les columnes, el personatge amb habillaments del segle XVI, i un paisatge amb una ciutat al fons. Es la mateixa portada de l'edició castellana de 1531. Vegi-s a l'Heredia, vol. II, pag. 345. En l'estampa de l'encontre solament se conserva l'home pelut. Se troba en la Biblioteca del British Museum.

(3) Me sembla que vaig veure-la a París o a Viena, en llurs respectives Biblioteques Nacional i Imperial.

(4) En aquesta edició van copiar-se'ls gravats de l'edició de Çaragoça, però aquests són mellors. — Coci, 1529. Imprès en caracter gotic.

(5) Se troba en la Biblioteca del British Museum.

Edicions ingleses

I. Londres 1540 (?) Robert Wyer. (1)

La prison damours, laquelle traicte de lamour de Leriano et Laureole, faict en Espaiguol, puis translaté en tusquan et nagueres en langage françois. Ensemble plusieurs choses singulieres a la louage des Dames. Imprès a París, *par Anthoine Couteau,* pera en Galliot du Pré, jurat de l'Universitat de dita ciutat. *Et fut achevé dimprimer le VI iour de Mars lan mil cinqcents vingt et six.*

El proleg està dedicat a una dama anonima, i el traductor diu que'l llibre fou traduit de l'espanyol al toscà per un ferrarès. Aquest el coneixem per la quinta edició de Venecia de 1533, i, per consegüent, essent la francesa de que parlem del 1526, ¿la traducció francesa va fer-se sobre'l manuscrit den Manfredi, o una de les edicions venecianes anteriors, 1515, 1518 o 1525, va donar el text del ferrarès? Però cal fer notar lo següent, que sembla dir clarament que va traduir el manuscrit, perquè diu que *des mains duquel* (de Manfredi) *en ce premier voyage que le tres chretien roy François premier de ce nom, mon souverain seigneur a fait en Lombardie pour la conquete de son estat ultramontain ay recouvert. E voyant que dassez belles matieres traictoit mesmes pour i(e)unes dames...* l'ha traduit. Es imprès en gotic cursiu. Els gravats són originals, però de poca importancia, i és probable que molts d'ells no van fer-se expressament pera la novela.

(1) Aquest exemplar, l'unic conegut de la traducció inglesa de la *Cárcel de Amor,* se conserva en la Biblioteca del British Museum. La seva data es dubtosa, i sembla que va fer-se una altra edició. Es gotic, i perxò se col·loca

SEGLE XVII

Edicions castellanes

IV.	París	1616	Carrozet.	S. (1)

Edicions italianes

VIII.	Venecia	1630	Imberti	(2)

per sí mateix en el segle XVI. El seu títol és: *The Castell of love, translated out of Spanishe into Englysshe, by John Bowichier knyght lor de Bernes, at the instance of the Lady Elyzabeth Carewe, late wyfe to syr Nicholas Carewe knyght. The whiche boke treateth of the love bewene Leriano and Laureola doughter to the kynge of Macedonia.* Després segueix un gravat que representa una dama de mig còs, portant un cor a la mà dreta. A la seva esquerra hi ha un rei i un cavaller, i a la dreta dos cavallers en trajo telar, portant igualment tots quatre un cor a la mà. Segueix a la portada una explicació del llibre, en vers, en nou estrofes de set versos, i la dedicatoria a lady Carewe. Al final diu: *Impreynted by me Robert Wyer. For Richar de Kale,* seguint després la marca. Porta tres gravats, l'un representant an en Leriano parlant, en el llit, amb els seus amics; l'altre an en Leriano mort, i l'altre a l'autor escrivint. No tenen importancia.

(1) Franc-espanyola.

(2) Vaig veure-la en la Biblioteca del British Museum. Es la traducció den Manfredi. Va il·lustrada am petits gravats originals, però que no tenen importancia artistica.

Edicions alemanyes

I.	Leipzig	1630	Wachsmanns.	Sch.
I.	Hamburg	1660	Pfeif.	(1)
II.	»	1675	»	(1)

He vist moltes de les edicions del cataleg den Salvà, lo que ell no havia pugut fer de molta part de les que cita; però no he cregut convenient distingir les que jo he vist, perquè, més que com a bibliograf, la novela m'interessava per les estampes. No obstant, he vist tots els exemplars de la Biblioteca del British Museum (que n'és riquissima), i els de les biblioteques Nacionals, de Madrid (que és molt

(1) Tant l'una com l'altra edició s troben en la Biblioteca del British Museum. El doctor Schneider no conegué més que l'edició de 1630, conservada en la Biblioteca de Strasburg. Les dugues d'Hamburg poden veure-s en la mentada Biblioteca. El titol diu aixís: *Carcell de Amor — oder — Gefaguüsz — der Lieb — Dariinnen eingebracht wird — die traurige und doch sehr schöne — Historia von einer Ritter — genant —* CONSTANTE *— und der königlichen — Tochter — Rigorosa — Aus Spanische Sprach — in Hochteutsch gebracht — Durch — Den Wohlgeboren Herrn — Khneffsteinern Freyhrn,* etc. *— Hamburg, gedruckt bey Michael Pfeif — fern in Belegung Johan Peraumans — Im Jahr 1660* — o bé *Im Jahr 1675.*

pobre, per més que té l'edició *princeps)* i de París (que és més rica) i l'Imperial de Viena.

Quan am tant poc treball he arribat quasi a doblar el número d'edicions del cataleg den Salvà, me sembla que fent una bona investigació s lograria recullir-ne encara moltes més, i veuria am gust un nou cataleg de les edicions de la *Cárcel de Amor*, sobre tot pera cerciorarnos de que a Espanya no va publicar-se cap edició en cap llengua durant el segle XVII.

Referent an el traductor Vallmanya, podria compilar tot lo que s'ha dit d'ell, i de l'impressor Rosembach podria parlar pel meu compte, perquè he tingut la sort de trobar d'ell noticies certes i interessants; però això ja s veurà si en una o altra forma arribo a publicar la *Historia de l'Imprempta en la Corona d'Aragó,* capitol o capitols de la meva *Historia de los pueblos de la Corona de Aragón*, o si s'arribés a publicar la segona edició catalana de la *Cárcel de Amor,* pera il·lustrar la memoria del primer editor del primer llibre il·lustrat a Espanya.

S. SANPERE I MIQUEL

BUTLLETÍ BIBLIOGRAFIC

Academies, Corporacions, Societats, etc.

En aquest número se troben noticies de publicacions de les següents:

BARCELONA: *Associació Wagneriana* (*Vegi-s* Chamberlain). — *Ateneo Barcelonès* (*Vegi-s* Ateneo Barcelonès, Massó Torrents). — *Centre Excursionista de Catalunya* (*V.* Gudiol y Cunill, Maspons y Camarasa, Serra y Pagès). — *Real Academia de Buenas Letras* (*V.* Hinojosa, Rahola y Tremols, Real Academia de Buenas Letras).

Algarra y Postius, J. — *V.* Rubió y Lluch, Antoni.

Almanaque de Las Provincias para el año 1902. — VALENCIA EN EL SIGLO XIX. Regalo á los suscriptores. Año XXIII. — *Valencia, 1901.* Est. tip. Domenech, Mar, 18. [1

Vol. de 19 × 12 ½ cm., 496 pp.

Articles curiosos sobre la ciutat de Valencia i tot el regne, poesies valencianes, etc.

Alomar, Gabriel. — *V.* Sand, Jorge.

Andreu, Jaime. — CATÁLOGO DE UNA COLECCIÓN DE IMPRESOS (LIBROS, FOLLETOS Y HOJAS VOLANTES) REFERENTES Á CATALUÑA. SIGLOS

XVI, XVII, XVIII Y XIX, formada por Jaime Andreu.—*Barcelona:* Tip. «L'Avenç», Ronda de la Universidad, 20. *1902*. [2

Vol. de 23 × 15 ½ cm. (8u), VI-344 pp., 41 facsimils, 225 exemplars numerats, en paper de fil; 20 ptes.

Aquesta col·lecció, verament notable, consta de 2,360 titols, insuficientment descrits. S'ha donat a les obres un ordre purament cronologic, això és: divisions generals per segles, a cada segle van classificades primer de tot les referents a guerres i després vénen unes seccions que porten els epigrafs *Festejos, Varia* i *Inquisición;* va exceptuat el segle XVè, que sols té la secció *Varia,* y consta de pocs números, els suficients pera preparar en el següent la guerra dels Segadors, que és abundantissima. Al final de l'obra van uns index alfabetics de tots els noms propris: bibliografic (autors i impressors) i historic (persones i localitats).

La sola inspecció d'aquest nombre considerable de titols que s refereixen precisament a epoques molt mogudes a Catalunya, se presta a una serie d'estudis historics i bibliografics, a algunes consideracions sobre la decadencia dels pobles i de les llengües (al principi dominen els impresos en català, que van escassejant al fort del Cataleg, pera ser quasi totalment substituits pel castellà cap al final).

La col·lecció resulta sobre tot nombrosa en lo que s refereix a la guerra dels Segadors i a les de Successió i Independencia d'Espanya. L'afortunat bibliofil que ha adquirit tot lo descrit en aquest *Catálogo* podrà ben envanir-se de posseir el fons d'una col·lecció que am poc esforç pot arribar a ser unica. Els facsimils que adornen aquesta publica-

ció bibliografica donen mellor idea de la seva importancia.

Ateneo Barcelonès.—ACTA DE LA SESSIÓ PÚBLICA CELEBRADA EN LO ATENEO BARCELONÈS lo dia 27 de Janer de 1902.—*Barcelona:* Estampa de «La Renaixensa». *1902.* [3

Fasc. de 21 × 13 ½ cm., (4°), 59 pp.

Comprèn la Memoria del Secretari Sr. Bonaventura Bassegoda i el Discurs del President Sr. Ramon Picó y Campamar, molt ben escrit.

Azcárate, Gumersindo de. — EL PROGRAMA DE MANRESA. — *V.* Lectura.

Balanzó i Pons, Llorens.—SANG REDEMPTORA. Drama en tres actes y en vers, original d'en Llorens Balanzó y Pons. Escena católica. Ab censura eclesiástica.—*Barcelona:* Fidel Giró, impressor, Carrer de Valencia, 311. *1902.* [4

Fasc. de 20 ½ × 13 ½ cm., 62 pp.; 2 ptes.

Balears. — *V.* Capó, Miquel.

Barcelona. Llotja de Mar. — *V.* Tusquets y Maignon, Antonio.

Bartrina, Lluís. — *V.* Renaixensa.

Bassegoda, Bonaventura. — MEMORIA COM A SECRETARI. — *V.* Ateneo Barcelonès.

Le **Bibliographe moderne.** — Courrier international des Archives et des Bibliothèques, publié sous la direction de M. Henri Stein.— *Paris:* administration et rédaction: 38, rue Gay-Lussac. *1901.* Cinquième année. [5

Vol. de 25 ½ × 16 cm., gravats, 460 pp.; 12'50 francs.

Les archives historiques nationales de Madrid; historique et inventaire sommaire, per G. Desdevises du Dezert, pp. 19-46, 157-184. L'autor estudía, d'una manera rapida i concisa, els diposits de diverses provinences que han vingut a formar actualment l'*Archivo histórico nacional*. Després se copía l'index provisional fet pel quefe de dit arxiu Sr. Vignau; en ell s'hi pot veure la llista d'una porció de fonds provinents d'arxius de monastirs catalans, mallorquins i valencians; el núm. VIII està constituit exclusivament per documents de Poblet; hi ha ls de la gran castellania d'Amposta de l'ordre de Sant Joan de Jerusalem. El núm. XXII prové tot de Valencia (convents, inquisició, jesuites i ordre de Montesa), lo mateix que ls núms. XXXII i XXXIII; la segona part del núm. XXXVIII se refereix a l'Inquisició de Valencia; el núm. XLI prové de la biblioteca de Tarragona (Poblet, Santes Creus, Scala Dei, etc.).

Boix, Emili. — La cotorra del convent, comedia en un acte y en vers, original de Emili Boix. Estrenada, ab èxit, en el Teatro Català, instalat en el de «Romea», al vespre del 26 de Novenbre de 1901. — *Barcelona:* Imprempta de F. Badia, Doctor Dou, 14. *1902*. [6

Fasc. de 20 ½ × 13 cm., 32 pp.; 1 pta.

Bonnin, Lluís. — *V.* Roviralta, Josep Maria.

Bori y Fontestà, A. — Gent de platja, cuadro de costums marineras, estrenat ab extraordinari èxit en el Teatre Català (Romea) la

nit del 4 de Mars de 1902.—*Barcelona:* F. Cuesta, impressor, Carrer d'Aragó, 251. *1902*. Barcelona: Biblioteca de «Catalunya Artística», Raurich, 20, pral. [7

Fasc. de 21 ½ × 13 ½ cm., 30 pp.; 1 pta.

Boronat y Berrachina, Pascual. — Los Moriscos españoles y su expulsión. — Estudio histórico-crítico por D. Pascual Boronat y Berrachina, pbro., con un prólogo del Excelentísimo Sr. D. Manuel Danvila y Collado. (Con licencia eclesiástica.)—*Valencia: 1901*. Imprenta de Francisco Vives y Mora... [8

2 vols. de 25 ½ × 17 cm. i de LX-690 i 744 pp.; 15 ptes.

Lo més interessant d'aquest llibre són els documents. Disposant de tal caudal, se feia esperar que l'estudi de Mn. Boronat seria altra cosa; ha seguit el procediment més senzill, el purament cronologic; així és que an el lector li costa fer-se carrec general de la situació, de la condició social, ni de les persecucions dels *moriscos*.

Bourget, Pau. — Un sant, traducció de Lluís Bartrina. — *V.* Renaixensa.

B[ulbena y Tusell], A[ntoni].—La filla del Rey d'Ongria. Romanç extret de dues versions catalanes del catorzèn segle. [9

Fulla solta de 8 pp. a 2 columnes, de 23 × 17 ½ cm.

Calmette, Joseph. — Notes sur les premiers comtes carolingiens d'Urgell. (Extret dels *Mélanges d'Archéologie et d'Histoire,*

publicat per l'Escola francesa de Roma, t. XXII). — *Rome:* Imp. de la Paix, de Philippe Cuggiani. *1902.* [10

Fasc. de 25 × 17 cm., 12 pp.

Camprodon. — *V.* Torras, César August.

Canigó. — *V.* Torras, César August.

Capó, Miquel. — GUÍA GENERAL DE BALEARES, descriptiva y comercial, por Miguel Capó, perito mercantil... — *Palma de Mallorca:* Tipo-litografía de Bartolomé Rotger. [11

Vol. de 17 × 12 cm. XVI (anuncis)-256 (text)-56 (anuncis) pp., plan de Palma, encartronat; 3 ptes.

Cardona Agut, Mossèn Joseph. — ELOGI FÚNEBRE DEL DR. D. BARTOMEU ROBERT YARZÁBAL, pronunciat per Mossèn Joseph Cardona Agut en els solemníssims funerals celebrats a la iglesia parroquial de la vila de Sitges el dia 30 d'Abril de 1902. — Redacció y administració d'«El Eco de Sitges», Sant Pau, 12. *Sitges.* [12

Fasc. de 20 × 15 cm., 24 pp.; retrat.

Carreras y Candi, Francisco. — *V.* Hinojosa, Eduardo de.

Casellas, Miquel. — GIUSEPPE VERGANI. — *V.* Renaixensa.

Catalunya, guerres. — *V.* Andreu, Jaime.

—— Catalans a Orient. — *V.* Schlumberger, Gustave.

—— Pagesos de remença. — *V.* Hinojosa, Eduardo de.

Causadías y Carné, A.—La Pubilla Maneguins... que tot l'any anava ab vano. Comedia en un acte y en vers, original.—*Barcelona:* Imp. d'en Joaquim Collazos, Plassa de la Igualtat, 3. *1902.*—Dipòsit y venda: Lluís Millà, Carrer Hospital, 82 y 84, pral. Barcelona, 1902. [13

Fasc. de 21 × 13 cm., 28 pp.; 50 cents.

Chabás, Roque. — Génesis del Derecho Foral de Valencia, por el Dr. D. Roque Chabás, Canónigo Archivero de la Metropolitana de la misma, Correspondiente de la Real Academia de la Historia.—*Valencia:* Imprenta de Francisco Vives Mora, Hernán Cortés, 6. [*1902*]. [14

Vol. de 21 ½ × 15 ½ cm. (4ᵗ), 68-67* pp.; 3 ptes.

Les 67 pp. que porten asterisc són totes de documents i comprovants.

L'autor diu que no fa treball juridic, sinó historic. Per medi d'una pacienta investigació de les fonts que s tenen a mà, fixa ls diversos estats de la llegislació a Valencia fins arribar als *furs.* Ve a concloure i prova que la primera llegislació que donà En Jaume *el Conqueridor* fou una *costum* pera la ciutat de Valencia, la qual costum, de caracter municipal, s'anà otorgant a altres viles; que més tard fou reformada pel mateix rei, constituint un codic pera tot el regne (1261). Prova també que l codic definitiu fou de primer redactat en llatí i després trelladat al català. Fa interes-

santissimes observacions sobre l fet de que, donant-se preponderancia als aragonesos en la conquista de Valencia, la llegislació feta pel rei al nou regne siga de caracter català.

Chamberlain, Houston Stewart.—El Drama Wagneriá. Traducció de Joaquim Pena.—*Barcelona:* Associació Wagneriana. *1902.* [15

Vol. de 20 1/2 × 13 cm. (8º), VI-222 pp.; 3 ptes.

Precedeix la traducció una carta de l'autor.

La **Ciudad de Dios.** Revista quincenal religiosa, científica y literaria, dedicada al gran Padre San Agustín y publicada por los PP. Agustinos del Escorial. — Redacción y administración: Real monasterio de San Lorenzo del *Escorial* (Madrid). *1902.* Vol. LVII, año XXII. [16

Vol. de 25 × 16 1/2 cm., 720 pp.; 6 ptes.

El P. Benigno Fernández continúa l notable cataleg d'*Incunables españoles* d'aquella gran biblioteca (pp. 73-80, 422-428). Anotarem els impresos en el nostre país: Montserrat, per Joan Luchner (1499), núms. 24 i 25; Lleida, per Henric Botell (1489), núm. 29; Barcelona, per J. Rosenbach (1494), núm. 34.

Collell, Jaume. — Degeneració y regeneració. Discurs llegit en lo Primer Certamen de la Joventut Católica de Manresa lo dia 27 de Maig de 1901, per lo President del Jurat lo Iltre. Senyor D. Jaume Collell, Pbre., Canonge de la Seu de Vich. — *Manresa:* Impremta de Sant Joseph. *1901.* [17

Fasc. de 21 × 12 1/2 cm., 24 pp.; 10 cents.

Conflent. — *V.* Torras, César August.

Costa y Llobera, Miguel. — *V.* Lull, Ramon.

Danvila y Collado, Manuel. — *V.* Boronat y Berrachina, Pascual.

Desdevises du Dezert, Georges. — LES ARCHIVES HISTORIQUES NATIONALES DE MADRID; HISTORIQUE ET INVENTAIRE SOMMAIRE. — *V.* Bibliographe Moderne.

—— PHILIPPE V D'APRÈS L'OUVRAGE DE M. BAUDRILLART. — *V.* Revue hispanique.

—— PRIM, par M. Léonardon. — *V.* Revue hispanique.

Domenech y Montaner, Lluís. — LA CUESTIÓN CATALANA. — *V.* Lectura, La.

Doria y Bonaplata, Eveli. — BRANQUES MORTES. — *Barcelona:* Estampa «La Catalana», de J. Puigventós, Carrer de Sant Rafel, 7. *1902.* [18

Vol. de 19½ × 13 cm. (4°), 111 pp ; 2'50 ptes.

Doria y Gasull, Amadeu. — Amadeu Doria y Gasull. POESIAS. Prólech de Ramón Miquel y Planas. Dibuixos de Ramón Riu y Doria. —Imprempta Elzeviriana, de Borrás y Mestres, Rambla de Catalunya, 14. *Barcelona, 1902.* [19

Vol. de 21 × 13 cm., 88 pp., dibuix en la coberta; 1 pta.

Ducet, Esteve i Domingo. — TURBONADA. Drama en tres actes y en vers, original de Esteve y Domingo Ducet. Estrenat en lo teatre de

la Societat «Niu Guerrer» la nit del 6 de Janer de 1902. — *Barcelona:* Imprempta de Francisco Costa, Carrer de Aribau, 60. *1902.* [20

Fasc. de 17 1/2 × 12 1/2 cm., 144 pp.

Empordà. — *V.* Serrat Banquells, Emili.

Estelrich, Pedro. — *V.* Sand, Jorge.

Fabrellas y Agustí, Joaquín. — NOTICIAS HISTÓRICAS DEL GLORIOSO MÁRTIR SAN NARCISO, Obispo y Patrono de Gerona, recogidas y ordenadas por Joaquín Fabrellas y Agustí. — *Gerona:* Tipografía de Masó, 33, Ballesterías. *1901.* [21

Vol. de 21 × 13 1/2 cm. (8º), VIII-VIII-205 pp. 3 lamines.

Les tres lamines reprodueixen el sepulcre antic de Sant Narcís (segle XIVè), la coberta d'argent de l'actual sepulcre, i l'altar. En apendix se continuen alguns documents curiosos, goigs, etc.

Fernández, P. Benigno. — INCUNABLES ESPAÑOLES DEL ESCORIAL. — *V.* Ciudad de Dios, La.

Ferrer y Codina, A. — ¡UN CONDEMNAT Á MORT! Comedia en un acte, inspirada en un articlet de «Saint Juirs», original de A. Ferrer y Codina. Estrenada ab molt bon èxit en lo Teatro Català (Romea) la nit del 15 d'Abril de 1902. — *Barcelona:* Imp. Badia, Dou, 14. *1902.* [22

Fasc. de 20 1/2 × 13 1/2 cm., 30 pp.; 50 cents.

Fuentes, Enrich de. — APLECH. — *Barcelona:* An-

tonio López, editor, Llibreria Espanyola, Rambla del Mitj, 20. *1902.* [23

Vol. de 18 1/2 × 12 1/2 cm. (8u), 280 pp.; 3 ptes.

García Capilla, José. — La chustisia en les mans brutes, comedia belingüe en un acte y en vers, orichinal de José García Capilla. Esta comedia s'estrenà en el Teatro Prinsipal de Valensia, á benefisi del actor cómic D. Manuel Llorens, el 2 de Chiner de 1902. Sociedad de Autores Españoles.—*Valencia: 1902.* Impr. de J. López. Mar, 37. [24

Fasc. de 21 × 13 cm., 28 pp.

Gener, Pompeyus. — Publicació Joventut. Senyors de paper! Drama en tres actes, de Pompeyus Gener.—*Barcelona:* Plassa del Teatre, 6, entressol. *1902.* [25

Vol. de 18 1/2 × 12 1/2 cm. (8u), 197 pp.; 2'50 ptes.

Gerona. — *V.* Fabrellas y Agustí, Joaquín.

Graell, Guillermo. — La Cuestión Catalana, por Guillermo Graell.—*Barcelona:* A. López Robert, impresor, Conde del Asalto, 63. *1902.* [26

Vol. de 21 × 14 1/2 cm. (8u), IV-215-IX pp.: 3 ptes.

Obra molt nodrida de datos i d'idees.

Gracian, Baltasar. — *V.* Rahola y Tremols, Federico.

Granados, Enrich. — *V.* Roviralta, Josep Maria.

Gréville, Enrich. — Sofia, traducció de Lluís Bartrina. — *V.* Renaixensa.

Gudiol y Cunill, Joseph. — L'EXCURSIONISME Y L'ARQUEOLOGIA, per Joseph Gudiol y Cunill, Pbre. Conferencia llegida en la vetllada del dia 17 de Janer de 1902, celebrada en el Centre Excursionista de Catalunya. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç»... *1902.* [27

Fasc. de 22 × 15 ½ cm., 20 pp.

Bona ullada general sobre l desenrotllament dels estudis arqueologics, en tot lo que hi ha contribuit l'excursionisme estimulant la visita als monuments.

—— NOCIONS DE ARQUEOLOGIA SAGRADA CATALANA...—*Vich:* Imp. de la Viuda de R. Anglada. *MCMII.* [28

Vol. de 22 ½ × 16 cm. (8ᵘ), XIV 647 pp., 176 gravats; 7 ptes.

La publicació en català d'un llibre com aquest té pera nosaltres excepcional importancia. Les manifestacions literaries, com és natural, se produeixen en la propria llengua, d'ençà del nostre desvetllament nacional. Ara cada dia aquest ús tant natural va guanyant la producció cientifica, al mateix temps que va relegant-se la llengua castellana a l'ús purament oficial i de relació exterior. Cada llibre d'estudi que apareix en català (sobre tot quan, com en el cas present, el llibre val) és un pas ferm de més cap al camí de la nostra reconstitució.

Mossèn Gudiol, el jove i entès encarregat del Museu Diocesà de Vich, ens ha ofert un manual excel·lent. La seva obra, presentada al darrer Concurs Martorell, ha sigut recompensada am l'unic accessit (de 5,000 ptes.). Està escrita am precisió i els punts embolicats els exposa am claretat.

Veus-aquí l pla que ha seguit en la divisió de

l'obra. Fa de l'Arqueologia tres agrupacions: *artistica, literaria* i *iconografia*. Subdivideix *l'Arqueologia artistica*, com se comprèn, en *Belles Arts del dibuix, Arts industrials, Arts sumptuaries,* cada una de les quals té ls seus usuals embrancaments. A l'*Arqueologia literaria* li dóna les branques següents: *Epigrafia, Diplomatica, Bibliografia, Esfragistica, Numismatica* i *Heraldica*. La *Iconografia* forma secció unica i no té branques. Aquesta classificació la subjecta l'autor a la cronologia, marc general en que fa entrar cada epoca; porta aquest ordre: *Proto-historia, Antigüetats gregues, Antigüetats romanes, Antigüetats llatino-wisigotiques, Antigüetats romaniques, Antigüetats gotiques o ojivals, Renaixement o art neo-classic*. Es clar que les tres primeres epoques venen a esser com una introducció a l'obra de Mossèn Gudioì; l'estudi principal el constitueixen els periodes mig-evals, els més fondament cristians; però així i tot ha trobat manera d'encabir-hi moltes observacions, ressenyant sempre en cada una de les tres primeres els records que d'ella sen conserva en el nostre país. Per raons d'ortodoxia prefereix proto-historia a pre-historia; en l'estudi dels elements de l'ordre arquitectonic grec hi fa notable mostra de la cura especial am que ha procurat enriquir el vocabulari cientific català; en les antigüetats romanes posa llista de les sigles més principals que se solen trobar en les inscripcions, bona cosa pera alentar al jovent que s'instruirà en aquest llibre. Però la part verdaderament remarcable de l'obra és tot lo que s refereix a arqueologia cristiana, objecte de la mateixa. Fóra feina llarga apuntar els fets nous, els problemes arquitectonics de detall, les teories que per primera vegada veiem plantejades, que no podem discutir en una senzilla nota bibliografica.

Les il·lustracions que acompanyen les *Nocions* són ben triades, dominant-hi ls objectes que no haviem vist precedentment reproduits, comptant sobre tot am l'importantissim caudal del Museu vigatà; però és clar que un hom sempre troba a mancar-hi gravats en una obra d'aquesta llei. Una de les coses que també se li han d'agrair a l'autor és la contribució que porta al lexic cientific català. Reuneix al final la major partida dels mots en un ben fet *repertori alfabetic de les materies,* que pot-ser peca per concís.

El sistema de divisió, com s'ha vist, és molt logic; però, és prou practic en un manual? La resposta s fa dificil a Espanya, on les classificacions solen esser fetes a l'alemanya. ¿Es millor el sistema generalment seguit a França separant l'art arquitectonic, am tot el seguici d'arts anexes no transportables, de tot allò que és mobil?

L'obra de Mossèn Gudiol és de les que més honren a la nostra naixent literatura cientifica.

Hinojosa, Eduardo de. — DISCURSOS LEÍDOS EN LA REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS DE BARCELONA EN LA RECEPCIÓN PÚBLICA DE DON EDUARDO DE HINOJOSA en el día 16 de marzo de 1901. — *Barcelona:* Imprenta de la Casa Provincial de Caridad, Calle de Montalegre, 5. *1902.* [29

Fasc. de 27 × 17 ½ cm., 44 pp.

Condensació admirable i precisa d'un estudi més gran és aquest discurs sobre l'*Origen y vicisitudes de la Pagesía de Remensa de Cataluña.* La seva lectura fa desitjar la publicació d'un treball complet ben documentat que fixi la condició social dels remences, treball que ningú com el Sr. Hino-

josa pot fer, ell qui quasi tota la vida s'ha dedicat a l'estudi del dret mig-eval.

La contestació és del Sr. Carreras y Candi.

Iglesias, Ignasi. — OFRENES. Poesies. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç»... *1902.* [30

Vol. de 18×11 ½ cm., 116 pp.; 2 ptes.

L'Iglesias, una de les més llegitimes esperances del nostre teatre, sens presenta per primera vegada com a poeta liric, i el seu debut és sà i bo. La seva poesia és fondament sentida, notant-s'hi pot-ser un excés de tendror volguda; és generalment molt plàstica. Una de les seves millors qualitats és la seva naturalitat: mai és afectada, sèmpre corren am fluidesa els seus versos. Hem de fer constar, sobre tot, que és un poeta correcte la rima i el ritme del qual són ben catalans; és un fet que té l seu valor aquí on dominen els poetes descuidats que manegen la seva llengua seguint les mateixes lleis poetiques del castellà, i fent, per consegüent, un nombre incalculable de rimes dolentes pera martiri de les orelles delicades.

—— LA MARE ETERNA. Drama en tres actes.— *Barcelona:* Tip. «L'Avenç»... *1902.* [31

Vol. de 18×12 cm. (8.u), 189 pp.; 2 ptes.

És un drama simbolic i ple, que figura, per ara, entre ls millors de l'autor.

La **Lectura**. Revista de ciencias y de artes. Director: Francisco Acebal. Administrador propietario: C. de Velasco. Administración: Cervantes, 30. — *Madrid:* Imp. de la Viuda é hijos de M. Tello... *1902.* Año II. Tomo primero. [32

Vol. de 24 1/2 × 15 1/2 cm., VI - 720 pp., gravats; 8 ptes.

Lo més notable d'aquest tom és la serie d'articles sobre l Catalanisme, que són els següents: *El Catalanismo y sus alivios*, per Francisco Silvela, p. 1; *El Catalanismo en el concepto naturalista*, per Bartomeu Robert, p. 11; *El programa de Manresa*, per Gumersindo de Azcárate, p. 22; *La cuestión catalana*, per Lluis Domenech y Montaner, p. 33; *El problema del Regionalismo*, per Josep Pella y Forgas, p. 58; *El Catalanismo*, per J. Sánchez Guerra, p. 66; *El sentimiento catalanista*, per Joan Maragall. — Vegi-s també un article d'Apeles Mestres sobre n *Pellicer*, p. 586.

Crítiques literaries per Ramon D. Perés: *Curial y Güelfa*, p. 316; *Ofrenes*, poesies de l'Iglesias, pàgina 657.

Lleonart, Joan Bta., i Francisco Miralles. — PER UNA LIVITA. Pessa... llarga, en un acte y en vers, per Joan Bta. Lleonart y Francisco Miralles. (Biblioteca de «La Barretina». Obra 20.) — *Barcelona:* Imp. F. Badia, Dou, 14. *1902*. [33

Fasc. de 21 × 13 1/2 cm., 28 pp.; 1 pta.

Loti, Pierre.—¡VIDAS DE DUAS GATAS!, traducció de Lluís Bartrina. — *V.* Renaixensa.

Lull, Ramon. — OBRAS DE RAMON LULL; ARBRE DE FILOSOFIA D'AMOR; LIBRE DE ORACIÓ; L. DE DEU, DE CONEXENÇA DE DEU, DEL ES DE DEU. Textos originales publicados é ilustrados con notas y variantes, por Jerónimo Rosselló, de la Real Academia de la

Historia, con un prólogo de Miguel Costa y Llobera, pbro. — *Palma de Mallorca: 1901.* [34

Vol. de 25 × 16 cm. (4^t), XXVIII-492-14 pp., una lamina; 10 ptes.

Publicació notable.

Manresa. — *V.* Sarrèt y Arbos, Joaquim.

Maragall, Joan. — EL SENTIMIENTO CATALANISTA. — *V.* Lectura.

Martí, Oriol. — *V.* Strindberg, August.

Maspons y Anglasell, Francisco. — Cartas sobre nuestra situación política, por Francisco Maspons y Anglasell. — *Tarragona:* Imprenta de Francisco Sugrañes, Conde de Rius, 9. *1902.* [35

Fasc. de 19½ × 12 cm. (8_u), 80 pp.; 1 pta.

Interessa la qüestió catalana.

Maspons y Camarasa, Jaume. — EN FRANCISCO DE SALES MASPONS Y LABRÓS, per J. Maspons y Camarasa. Treball llegit en la sessió necrològica celebrada'l dia 3 de Janer de 1902. Extret del número 86. Centre Excursionista de Catalunya. — *Barcelona:* Tipografia «L'Avenç»... *1902.* [36

Fasc. de 22 × 15½ cm., 22 p., retrat del biografiat.

Maspons y Labrós, Francisco de S. — *V.* Maspons y Camarasa, J.

Massó Torrents, J. — Biblioteca del «Ateneo Barcelonés». CATALEG DE MANUSCRITS, for-

mat per J. Massó Torrents. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç», Ronda de l'Universitat, 20. *1902.* [37

Vol. de 17 ½ × 11 ½ cm. (8u), VII-128 pp.

Es un tiratge apart del treball publicat en aquesta REVISTA (any I, pp. 12-64, i 154-226), que l'Ateneu Barcelonès va acordar repartir entre ls seus socis. Va precedit d'una carta del Vocal-bibliotecari Sr. Moliné i Brasés.

Mestres, Apeles. — PELLICER. — *V.* Lectura, La.

Millà, Lluís.—¡PROU MONÒLECHS! MAY MÉS. TANT ME FA. LA VIDA ES FUM, original de Lluís Millà. Dipòsit y venta, carrer del Hospital, 82 y 84, pral. 1902. — *Barcelona:* Imp. de F. Badia, Dr. Dou, 14. *1902.* (Collecció de monòlechs de Ll. M. — Obra 25.) [38

Fasc. de 20 ½ × 13 ½ cm., 16 pp., dibuix en la coberta i retrat de l'autor.

—— VENT, TERRA, FOCH Y AIGUA, juguet còmich en un acte y en vers, original de Lluís Millà. Estreno: Teatro Romea. Nit del 25 de Febrer de 1902. — *Barcelona:* Imprenta de F. Badia, Dou, 14. *1902.* [39

Fasc. de 21 × 13 ½ cm., 24 planes.

Miralles, Francisco. — *V.* Lleonart, Joan Bta.

Miret y Sans, Joaquim. — RESEÑA DE LOS TRABAJOS DE LA ACADEMIA. *V.* Real Academia de Buenas Letras de Barcelona.

Moliné y Brasés, Ernest.—*V.* Massó Torrents, J.

Monjo y Segura, Rafel. — REGLAS PRÁCTICAS D'ESCRIPTURA CATALANA, per Rafel Monjo y Se-

gura, Professor de 1.ª Ensenyansa, Batxiller en Filosofia y Arts, Oficial de Marina Mercant y Director del Col-legi Nàutich-Mercantil de Vilassar de Mar... *Barcelona:* Tipografia «L'Avenç»... *1902.* [40

Fasc. de 18 × 11 ½ cm., 32 pp.; 1 pta.

Morera y Llauradó, Emilio. — TARRAGONA CRISTIANA. Historia del Arzobispado de Tarragona y del territorio de su provincia (Cataluña la Nueva), por D. Emilio Morera y Llauradó, Doctor en Filosofía y Letras, Licenciado en Derecho Civil y Canónico, Correspondiente de la Real Academia de la Historia, y Cronista de la provincia de Tarragona. Tomo II. Con licencia de la autoridad eclesiástica. — *Tarragona:* Est. Tip... de F. Arís é hijo. 1899. (Acabat en *1901.*) [41

Vol. de 24 ½ × 17 cm. (8u), 940-XLII pp.; 15 ptes.

Aquest segon tom de *Tarragona Cristiana* abraça desde Jaume I *el Conqueridor* fins al Parlament de Casp. Les planes que porten numeració romana contenen principalment documents.

Moriscos. — *V.* Boronat y Berrachina, Pascual.

Nogué Roca, Joseph.—UN MARIT MODELO O EL PA DE CASA, comedia en un acte y en prosa, original de D. Joseph Nogué Roca. Estrenada ab brillantíssim èxit en el Teatre Romea la vetlla del 15 de Novembre de

1901. *Barcelona:* Estampa «La Catalana» d'en Jaume Puigventós, carrer de Sant Rafel, 7. *1902.* [42

Fasc. de 21 1/2 × 13 1/2 cm., 24 pp.

Pella y Forgas, Josep. — EL PROBLEMA DEL REGIONALISMO. — *V.* Lectura.

—— *V.* Rahola y Tremols, Federico.

Pellicer, Josep Lluís. — *V.* Mestres, Apeles.

Pena, Joaquim. — *V.* Chamberlain, Houston Stewart.

Perés, Ramon D. — CURIAL Y GUELFA. — OFRENES. — *V.* Lectura.

Periodics, Revistes, Butlletins, etc.

Van examinats en aquest número:

BARCELONA: *La Renaixensa,* folletí de Noveles; *Universitat Catalana* (*V.* Rubió y Lluch).

ESCORIAL: *La Ciudad de Dios.*

MADRID: *La Lectura.*

PARÍS: *Le Bibliographe Moderne, Revue hispanique.*

VALENCIA: *Las Provincias* (*V.* Almanaque).

Pi y Margall, Francisco. — *V.* Pujulà y Vallés, F.

Picó y Campamar, Ramon. — DISCURS PRESIDENCIAL. — *V.* Ateneo Barcelonès.

Pirineu català. — *V.* Torras, César August.

Planas, Miquel. — LO CAPÓ DE NADAL, juguet còmich en un acte y en prosa, per Miquel Planas. Estrenat ab èxit brillant y sense

intervenció de la claque en lo «Teatro Nuevo», en la nit del dia 20 del mes de Desembre del any 1901 y no habentse tret del cartell fins lo dia 6 de Janer del any pròxim. — *Barcelona:* Imp. de la Bolsa, d'en Pere Torras. *1902.* [43

Fasc. de 21 × 13 cm., 20 pp.

Pradell, Francesch. — LA MEVA SOGRA, monólech cómich y en vers, per Francesch Pradell.— *Barcelona:* Imprempta de F. Badia, Dou. 14. *1902.* (Biblioteca de «La Barretina». Obra 20.) [44

Fasc. de 19 × 13 cm., 16 pp.

Prim. — *V.* Desdevises du Dezert.

Pujulà y Vallés, F. — Publicació Joventut. FRANCISCO PI Y MARGALL. — Estudi del medi ambient en que's mogué; Espanya; Catalunya. — Sas obras: «Las Nacionalidades», «Estudios sobre la Edad Media», «Reacción y Revolución», «Las luchas en nuestros dias», «Historia de la Pintura», etcètera. Consideracions sobre cada una d'ellas. — Sa personalitat. — Pi y Margall y'l poble. Per F. Pujulà y Vallés, ab un prolech de Joseph M.ª Vallés y Ribot. — *Barcelona:* Plassa del Teatre, 6, entressol. *1902.* [45

Fasc. de 18 ½ × 12 ½ cm. (8ª), VIII-81 pp.; 50 centims.

Rahola y Tremols, Federico. — DISCURSOS LEÍDOS

EN LA REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS DE BARCELONA EN LA RECEPCIÓN PÚBLICA DE D. FEDERICO RAHOLA Y TREMOLS, el día 24 de Junio de 1902. — *Barcelona:* Imprenta de la Casa Provincial de Caridad, calle de Montealegre, 5. *1902.* [46

Fasc. de 26 ½ × 17 ½ cm., 32 pp.

El Sr. Rahola, tornant a lo que és natural en el nostre país, ha fet ús del català en el seu discurs d'entrada a l'Academia, i aquest fet té encara un caracter més nacional pera nosaltres, precisament perquè ha triat fer l'estudi d'un autor no català: *Baltasar Gracián, escriptor satírich, moral y polítich del segle XVII.* Es un bonic treball, acompanyat de triats extractes sobre diferenciacions de caracter entre castellans i catalans i sobre les idees d'una epoca tant moguda pera la politica espanyola. Li contesta, també en català, en Josep Pella i Forgas.

Ramon y Vidales, Ramon. — LLUYTA DE CACICHS O LA ELECCIÓ DE REGIDORS. Saynete de malas costums, original de Ramon Ramon y Vidales, estrenat ab extraordinari èxit al Teatro Romea de Barcelona la nit del 21 d'Octubre del any 1901. — *Vendrell:* Imprempta, Ramon Germans, Teatro, 18. *1902.* [47

Fasc. de 18 × 13 cm., 50 pp.; 1 pta.

El periodic «Lo Teatro Regional» començà la publicació d'aquest sainete en son folletí, deixant-la séns acabar en la plana 36; i, havent-se encarregat una altra impremta de continuar l'impressió, resulta aquesta am tipos i paper diferents.

Real Academia de Buenas Letras de Barcelona. —

SESIÓN PÚBLICA INAUGURAL, celebrada el día 12 de Enero de 1902. — *Barcelona:* Imprenta de la Casa Provincial de Caridad... *1902.* [48

Fasc. de 26 ½ × 17 ½ cm., 47 pp.

Comprèn els articles següents: *Reseña de los trabajos de la Academia por el secretario D. Joaquín Miret y Sans,* molt nodrida; *Recort necrològich del Excm. Sr. D. Joaquim Rubió y Ors, llegit... per Mossèn Jacinto Verdaguer,* discurs molt poetic escrit en hermosa prosa catalana; *Bibliografia de les Obres de D. Joaquim Rubió y Ors (1837-1898),* completissima, abarcant 85 numeros.

Remença, pagesia de.— *V.* Hinojosa, Eduardo de.

La **Renaixensa.** — NOVELAS CATALANAS Y EXTRANGERAS, publicadas en lo folletí de La Renaixensa, any 1892.—*Barcelona:* Imprempta «La Renaixensa», Xuclà, 13, baixos. [49

Vol de 24 ½ × 17 cm. (8u), 254 pp.; regal als suscriptors.

Comprèn les obres següents: *Sofia,* per Enrich Greville; *Vidas de duas gatas!,* per Pierre Loti; *Un Sant,* per Pau Bourget; *Giuseppe Vergani,* per Miquel Casellas; *Los comediants del segon pis,* per J. Riera y Bertran; *La pubilla del mas de Dalt* i *Confiansa en Déu,* per Gayetà Vidal de Valenciano. Les obres de Gréville, Loti i Bourget són traduides per en Lluís Bartrina.

Revue hispanique. — Recueil consacré à l'étude des langues, des littératures et de l'histoire des pays castillans, catalans et portugais, publié par R. Foulché-Delbosc. — *París:*

Alphonse Picard et fils... *1901*. Huitième année. [50

Vol. de 25 × 16 ½ cm., 590 pp., fototipies; 20 francs.

Philippe V d'après l'ouvrage de M. Baudrillart «Philippe V et la cour de France», per G. Desdevises du Dezert, pp. 151-492. Estudi notable sobre la persona de Felip V; l'autor retreu a M. Baudrillart el no haver estudiat les fonts catalanes sobre l'actitut del nostre país, i li troba lleugereses a proposit del siti de Barcelona.—El mateix autor fa un estudi sobre l'obra de M. Léonardon *Prim*. —Léo Rouanet fa un interessant article sobre l text de *La Festa* d'Elx, publicat per J. Pedrell.

Ribes, vall. — *V.* Torras, César August.

Riera y Bertran, Joaquim.—Los COMEDIANTS DEL SEGON PIS. — *V.* Renaixensa.

Ripollès. — *V.* Torras, César August.

Robert, Dr. Bartomeu. — Legislatura de 1901. DISCURSOS DEL DR. ROBERT. — *Barcelona:* Imprenta de Henrich y C.ª, en comandita, calle de Córcega. *1902*. [51

Fasc. de 19 × 13 cm. (8ᵘ), 96 pp.

Es una edició de molts mils, costejada per suscripció popular (que hauria hagut de fer-se constar en la portada), dels magnifics discursos que l malaguanyat patrici Dr. Robert va pronunciar en el Congrés espanyol en defensa de Catalunya. En aquesta edició se diu l'any i el dia en que s va pronunciar cada discurs, però no l mes. Fou en Novembre.

—— EL CATALANISMO EN EL CONCEPTO NATURALISTA. — *V.* Lectura.

—— *V.* Cardona Agut, M. Joseph.

Rosselló, Jerónimo. — *V.* Lull, Ramon.

Rouanet, Léo. — La festa d'Elche. — *V.* Revue hispanique.

Roviralta, Josep Maria. — Boires baixes, per Josep Maria Roviralta, Lluís Bonnin & Enrich Granados. — Oliva: *Vilanova y Geltrú, MCMII.* [52

Vol. de 21 ½ × 16 cm., 22 (n. m.)-90 pp., il·lustrat i decorat, relligat; 7 ptes.

D'aquesta obra luxosa i artistica se n'han tirat no més que doscents exemplars. En Roviralta és autor del poema, en Bonnin l'ha il·lustrat, en Granados hi ha fet musica. L'aspecte tipografic és esplendit i nou, així com la decoració i l'enquadernació. L'autor de la lletra, encara que ple de prejudicis, se revela un poeta apreciable que pot fer obres millors.

Lo que té un caracter més unit és l'il·lustració.

Rubió y Lluch, Dr. Antoni. — Publicacions del Butlletí *Universitat Catalana.* Suplement al núm. 16. Discurs inaugural llegit en la Sessió d'obertura del curs acadèmich de 1901-1902, devant del Claustre de l'Universitat de Barcelona, pel Dr. D. Antoni Rubió y Lluch, professor de la Facultat de Filosofia y Lletras. — Febrer de *1902. Barcelona:* Fidel Giró, impressor, carrer de Valencia, 311. [53

Fasc. de 25 ½ × 17 ½ cm., 17 pp.

Es una traducció catalana feta per J. Algarra i

Postius del discurs que ja portem anotat en 1901, amb el num. 188 (p. 277).

Rubió y Ors, Joaquim. — *V.* Real Academia de Buenas Letras de Barcelona.

Rusiñol, Santiago. — Els Jocs Florals de Canprosa. Comedia en un acte, per Santiago Rusiñol. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç», Ronda de l'Universitat, 20. *1902.* [54

Vol. de 20 1/2 × 14 cm. (8u), x-100 pp.; 2 ptes.

Sánchez Guerra, J. — El Catalanismo. — *V.* Lectura.

Sand, Jorge.—Un invierno en Mallorca, traducido y anotado por Pedro Estelrich, con un prólogo de Gabriel Alomar.—*Palma:* Tipolitografía de Bartolomé Rotger, *1902.* [55

Vol. de 19 1/2 × 12 1/2 cm. (8u), LII-221 pp., 1 gravat; 2 ptes.

El proleg de l'Alomar és un treball magnific de crítica literaria. La figura interessantissima de George Sand, la seva epoca, les influencies franceses a Espanya, principalment l'estat de la societat espanyola i en especial la mallorquina en l'epoca que l'il·lustre escriptora va visitar l'illa, tot està escrit en un estil garbós i atractiu saturat d'idees sanes.

Sant Narcís, patró de Girona. — *V.* Fabrellas y Agustí, Joaquín.

Sarrèt y Arbos, Joaquim. — Ethologia de Manrèsa. Datos històrics sobre costums manresanes, preceits d'una disertació filològica, breu y raonada, sobre l'etimologia del nom

«Manrèsa», per Joaquim Sarrèt y Arbos. Composició honrada ab el Prèmi que oferí un catòlic en el «Primer Certamen de la Joventut Catòlica de Manrèsa» el dia 27 de maig de 1901, dilluns de Cincogèsma.— *Manrèsa:* Imp. de Sant Josèp. *1901.* [56

Vol. de 21 × 13 cm. (8u), IV-221 pp.; 2'50 ptes.

Schlumberger, Gustave. — Expédition des «Almugavares» ou routiers catalans en Orient, de l'an 1302 à l'an 1311. Par Gustave Schlumberger, de l'Institut. Ouvrage accompagné d'une carte.—*Paris:* Librairie Plon... *1902.* [57

Vol. de 23 × 14½ cm. (8u), III (XII)-396 pp., 1 mapa plegadiç; 7'50 francs.

Se tracta d'una obra indocumentada que apenes ve a afegir res de nou a lo ja conegut sobre l'expedició dels catalans a Orient, i en la qual costa de regonèixer a l'autor de la *Numismatique de l'Orient latin* i de la *Sigillographie byzantine.* Sembla que tot fent algun altre estudi sobre l'Orient en l'edat mitjana, s'hagi topat am l'expedició catalana, i, atret pels seus emocionants episodis, n'hagi escrit un llibre a corre-cuita, de pura impressió, en el qual ha destinat més espai a les admiracions que no pas a les cites indicant les fonts ont ha begut.

Les tres fonts principals no cal dir quines són: la cronica del nostre Ramon Muntaner i les byzantines de Pachimeres i de Gregoras; havent utilisat, a més d'alguna altra memoria coetania de caracter literari, part dels estudis fets en els nostres dies. Treball d'arxiu no n'ha fet l'autor, i se dispensa de la feina descançant sobre ls treballs de Hopf. Els

estudis catalans li són desconeguts, i de les tres monografies que en Rubió y Lluch té escrites interessant l'expedició, sols n'ha vist una i encara tard, perquè no més ha pogut utilisar-la al final del llibre i esmentar-la en el proleg. No ha penetrat en el caracter del nostre poble ni ha estudiat prou a fons el casal d'Aragó: d'això sen ressent l'obra fins al punt de que quasi tots els pobles hispanics anomena volent dir catalans i aragonesos; fins fa sortir sovint els gascons, i fins en una ocasió troba als almogavers *castillans, basques et navarrais* (p. 74). Sempre sembla intrigat per l'*espadrille basque* dels almogavers, que, per ell, constantment són gent del Pireneu. Es tal la barreja geografica que fa del nostre país, que fins una vegada, pera retreure una exageració den Muntaner (a qui en general fa sempre justicia), diu que s coneix que havia nat prop de Gasconya. Per ell el ducat català d'Atenes és un ducat espanyol i espanyols anomena quasi sempre als catalans y als aragonesos de l'expedició.

Una de les coses que més fan veure l poc compte am que aquest llibre s'ha escrit és el donar an en Francisco de Moncada (*Expedición de catalanes y aragoneses contra turcos y griegos*, 1.ª edició; Barcelona, 1623) el valor de font coetania, lo mateix que si fos Muntaner, Pachimeres o Gregoras. Moncada va utilisar aquestes tres cronicas i va fer una obra historica notable pera l seu temps, a més de que pel seu estil és justament considerada classica en la literatura castellana. A principis del XVIIén segle tenien dels estudis historics una idea molt diferent d'ara: eren afectats a les solemnes cavalcades i apoteosis epiques, i, séns creure fer cap mancament, inventaven detalls que s prestaven a fer bons paragrafs. Però és el cas que M. Schlumberger, en alguns procediments, sembla més un

escriptor del segle XVIIè que no pas del nostre. Respecte al setge de Filadelfia pels turcs, cita solament a Muntaner (cap. CCV) i el va seguint am grans digressions fins a l'entrada dels catalans a la ciutat, i aleshores, sense dir-ho, copía l'entrada apoteosica de Moncada (cap. XIV). Això no és un procediment considerat seriós avui en dia.

En la cronologia no hi manquen inexactituts. Posa l'entrada dels catalans a Constantinopla en Setembre de 1302. La pau de Calatabellota sent en 31 d'Agost del mateix any, ¿com s'explica l'autor, en el curt espai d'un mes, tota la serie de preparatius i de fets i aconteixements que són objecte dels caps. 198, 199 i 200 de Muntaner? Lo més natural fóra posar l'entrada a Bizanci en 1303, i així se trobarien més en ordre una serie de dates successives. Li fa bona falta també l no haver consultat Zurita, que va veure un document de Berenguer d'Entença, avui desaparegut.

El mapa que acompanya l'obra és del tot insuficient pera seguir la descripció de l'expedició catalana a Orient. N'hi haurà prou am dir que no s'hi troba Andrinopolis, ni Apros, lloc de la gran batalla donada pels catalans de Galipoli an els bizantins, ni Rodosto, ni Megarix, entre altres llocs indispensables.

L'autor segueix llealment quasi sempre a Muntaner, però quasi mai retreu l'indret. A lo millor el lector se troba amb un fet que no porta l nostre gran cronista, i l'autor no s pren la pena d'indicar-ne la font. Algú ha dit que la falta de notes, de treball d'arxiu que s nota en aquest llibre, era intencionada, perquè era un llibre destinat al gros public. Així i tot, no sabem veure la necessitat de fer-ho d'aquesta manera; però ns expliquem certes frases ignocents de l'introducció dolent-se de que

França no compti amb una obra classica tractant el mateix assumpte den Moncada, i ens fem carrec de l'estil empalagós del seu llibre, que estem certs que no passarà a la posteritat en la literatura francesa.

Hem enumerat els defectes que hem trobat en l'obra de M. Schlumberger, de qual anomenada esperavem tota altra cosa. L'assumpte que ha tractat ja l fa simpatic an els catalans; però lo que més hem d'agrair-li són les frases commogudes que ha sabut trobar sempre que té ocasió de parlar del nostre gran cronista Muntaner.

Aquesta obra ns fa anyorar les dels veritables investigadors francesos que han estudiat l'historia catalana d'una manera formal i profitosa.

Serra y Pagès, Rossendo. — NOVEL·LÍSTICA POPULAR. Discurs presidencial llegit en la Sessió Inaugural de 1902. Centre Excursionista de Catalunya.—*Barcelona:* Tip. «L'Avenç», Ronda de l'Universitat. *1902.* [58

Fasc. de 22 ½ × 15 cm. (8u), 55 pp.

Interessantissim estudi folk-loric escrit per persona entesa.

Serrat Banquélls, Emili. — L'INDUSTRIA SUROTAPERA AL BAIX AMPURDÁ. Memoria premiada en el Certamen celebrat enguany, per l'Associació Regionalista «L'Escut Emporità de La Bisbal. — *1901. Gerona:* Imprempta y llibreria de Pacià Torres, Plassa de la Constitució, 9. [59

Fasc. de 19 ½ × 14 cm., 48 pp.; 1 pta.

Silvela, Francisco. — EL CATALANISMO Y SUS ALIVIOS. — *V.* Lectura.

Strindberg, August.—Publicació Joventut. L'INSPECTOR AXEL BORG (I Hafsbandet), Novela de August Strindberg, traducció catalana. Prólech de Oriol Martí.—*Barcelona:* Plassa del Teatre, 6, entressol. *1902.* [60

Vol. de 19×12 ½ cm. (4ᵗ), XII-285 pp., retrat; 3 ptes.

No sabem veure la necessitat de mudar el titol d'aquesta obra.

Tarragona. — *V.* Morera y Llauradó, Emili.

Tomás y Vigó, Carme.—CORONA DE SEMPREVIVAS QUE A SA IDOLATRADA MARE CARME TOMÁS Y VIGÓ DEDICAN ELS SEUS FILLS GUILLÉM, ISIDRO, ANTON Y JOSEPH. Any *1901.*—*Vilanova y Geltrú:* Imprempta del «Diari», Rambla Principal, 41. [61

Fasc. de 21×13 ½ cm., 28 pp.; un retrat.

Torras, César August. — PIRINEU CATALÁ. Guia itinerari de l'excursionista a Camprodon, per César August Torras, Ex-President de l'«Associació catalanista d'Excursions científiques». Comarca de Camprodon. Vall de Ribes. Valls del Llerca. Vallespir. Montanyes del Canigó. Conflent. Cerdanya. Ripollès, Alt Llobregat y vessants superiors de l'esquerra del Fluvià. 150 itineraris. 210 fotogravats. 3 perfils de montanyes. 8 mapes. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç», Ronda de l'Universitat, 20. *1902.* [62

Vol. de 18×11 cm. (4ᵗ), XXVIII-643 pp., 210 gravats en el text, 8 mapes plegadiços a 4 tintes i

escala de 1 : 100,000, 3 perfils de montanyes, relligat en tela; 20 ptes.

Edició repartida en 4 series: I. *Comarca de Camprodon,* junt amb el pròleg, 64 fotogravats i 1 mapa, 7 ptes.—II. *Vall de Ribes. Valls del Llerca* (Garrotxa), am 41 fotogravats, 1 perfil de montanya i 2 mapes, 5 ptes.—III. *Vallespir. Montanyes de Canigó. Conflent,* am 49 fotogravats, 2 perfils de montanyes i 3 mapes, 6'50 ptes.—IV. *Valls altes del Segre* (Cerdanya), *Ripollès, Alt Llobregat i vessants superiors de l'esquerra del Fluvià*, am la Taula general alfabetica, 56 fotogravats i 2 mapes, 6'50 ptes.

La publicació d'aquest llibre notable és, pera ls catalans, de veritable trascendencia. Per primera vegada apareix un llibre d'estudi i de consulta escrit en la nostra llengua, reunint bona part de les comarques pirenenques que, pertanyents a un mateix poble, la fatalitat historica ha volgut compartir entre dugues nacions. L'excursionista que s'aprofitarà de tot lo bo que aquest llibre utilissim estotja, si és català se sentirà impressionat al travessar fronteres am tant agradable company, sense sortir perxò del seu país i parlant-li sempre l guia la seva propria llengua. No abraça l'autor tot el Pireneu català, però aquest titol general s'imposava: ja s diu, en un pròleg molt savorós, que l mateix Sr. Torras o un altre podrà fer lo que manca. El gran pas està donat, perquè l treball considerable que representa aquest Guia no cal ponderar-lo, a Espanya sobre tot, on la feina geografica impulsada per l'Estat és insignificant i quasi no s'hi pot comptar.

Els itineraris són precisos i suficients, reunint bona cosa de datos indispensables i indicant les belleses naturals i les curiositats monumentals i arqueologiques que reclamen l'interès de l'excur-

sionista. Precedeix a cada comarca una idea general de la mateixa baix multiples aspectes; i al final s'hi troba una taula alfabetica ben feta i de facil maneig. L'il·lustració abundantissima, ben triada, ha d'incitar séns dubte, a molts que encara no les coneixen, el desig de recórrer les nostres montanyes, i de segur que contribuirà a augmentar el nombre dels que trobaran gust en el sport incomparable de l'excursionista. Els gravats i els mapes donen un atractiu més a l'aspecte general del llibre; tal volta ls perfils de montanyes és l'unica cosa que no està a l'altura.

En resum: és un llibre que recomanem d'una manera eficaç als nostres lectors.

Torrendell, Joan.—Els dos Esperits. Drama en quatre actes.—*Palma de Mallorca:* Est. tip. de Francisco Soler. *1902*. [63

Vol. de 20 × 13 cm. (8u), 143 pp.; 2 ptes.

Es un drama de tesis, am situacions mogudes admirablement posades, sempre ben aconduides. Els personatges parlen bé, filosofen quasi tots i obren am conseqüencia a ses maneres de pensar. Són tots uns pensadors, i, malgrat els moments de passió en les converses, sempre ben portats, i en els periodes algids de moviment escenic s'hi troba a faltar quelcom d'humà. Am tot i tractar-se sovint de qüestions de treball i de fabricació, no s'hi veu un detall tecnic que porti a la realitat. De totes maneres, el drama s'aparta, i de bon troç, de la llastimosa tonica general del teatre català. Llegit (perquè no s'ha representat) produeix a estones un gran efecte.

Tusquets y Maignón, Antonio. — Casa Lonja de Mar de Barcelona. Antecedentes acerca

de la erección y conservación del edificio. [Al final] Antonio Tusquets y Maignón, Corredor de Comercio del Colegio de Barcelona. — Abril de *1902*. [64

Full de 4 pp. de 27 ½ × 21 cm.

Urgell. Primers Comtes.—*V.* Calmette. Joseph.

Valencia. — *V.* Chabás, Roque.

V. Almanaque de Las Provincias.

—— Moriscos. — *V.* Boronat y Berrachina, Pascual.

Vallés y Ribot, Joseph M.ª. — *V.* Pujulà y Vallés, F.

Vallespir. — *V.* Torras, César August.

Verdaguer, Jacinto. — Recort necrològich del Excm. Sr. D. Joaquim Rubió y Ors. — *V.* Real Academia de Buenas Letras de Barcelona.

—— Flors de Maria, per Mossèn Jacinto Verdaguer.—*Barcelona:* Estampa de la Casa P. de Caritat. *1902*. [65

Vol. de 10 ½ × 15 ½ cm. (8ª), 159 pp.; 1'50 ptes.

Edició en paper de fil, de 19 ½ × 14 cm., id., id. 5 pessetes.

L'inimitable poeta ha sobreviscut poc al seu darrer llibre, publicat al fort de la malaltia que li ha llevat la vida. Ha recullit una preciosa col·lecció de poesies, moltes d'elles ja conegudes; ha sabut capçar-les amb un proleg sobre la *Flora Mariana*, que, a més d'esser bonic sobre tota ponderació, és una mostra evident de lo molt que l

nostre més gran poeta estudiava els assumptes de les seves creacions.

—— CANIGÓ, llegenda pirenayca del temps de la Reconquista. — Barcelona. — Biblioteca de «Catalunya Artística», Raurich, 20, pral. *1901*.

Un volum de 14 ½ × 22 cm., 206 pp.

Retrat de l'autor, dibuixat per R. Casas; vinyetes d'A. de Riquer; coberta d'A. Solé.

Vidal de Valenciano, Gayetà. — LA PUBILLA DEL MAS DE DALT. — CONFIANSA EN DEU. — *V.* Renaixensa.

Vila Saglietti, Hermenegild. — ¡¡¡..... Y CATALUNYA!!! (Mot final.) Recort històrich en dos actes y quatre cuadros, bilingüe y en vers, per Hermenegild Vila Saglietti. Sant Feliu de Guíxols. — Catalunya. — Gerona. — Espanya.—Improvisació. *Gerona:* Imprempta y llibreria de Pacià Torres, Plassa de la Constitució, 9. [66

Fasc. de 23 ½ × 16 cm., 96 pp.

NOVES

Jacinto Verdaguer.—Ha mort el més gran i el més indiscutible dels poetes del renaixement català. La seva obra ha contribuit notablement a fixar i a expandir la nostra llengua.

El millor tribut que pot rendir-li aquesta Revista és el que està més en harmonia amb els nostres estudis: la bibliografia de totes les seves obres i de les traduccions que se n'han fet. El conegut bibliofil n'Alfons Bonay està treballant fa temps (i ja en vida del poeta ho havia anunciat la Revista) en reunir els materials, que són molts i dispersos. Esperem, doncs, que en el número vinent podrem donar la *bibliografia de les obres de Mossèn Jacinto Verdaguer*.

Gramatica Catalana. — Està a punt de publicar-se un *Abrégé de Grammaire Catalane*, que ha compost Monsieur R. Foulché-Delbosc. Formarà un vol. de més de 200 pp. L'autor porta ja publicades la Gramatica *espanyola* i la *portuguesa*, de manera que am la catalana portarà estudiades les tres grans llengües hispàniques.

Publicacions periodiques. — Pera millor compendre'l pla que seguim en el despull que fem en el *Butlletí bibliografic*, remetem a lo que portem dit en la p. 333 (any 1901).

Num. 5 Juliol-Desembre de 1902 Any II

REVISTA DE BIBLIOGRAFIA CATALANA

Catalunya — Balears — Rosselló — Valencia

BARCELONA

Administració: Imprempta i Llibreria «L'Avenç»

Ronda de l'Universitat, 20

SUMARI

Pags.

El Archivo Metropolitano de Valencia, per Roc Chabàs. *Dues làmines apart* . . . 121

Papers de Josep Tastú (1787-1849), existents avui en la «Bibliothèque Mazarine», de París. 140

La Premsa escrita en llengua catalana durant tota l'anyàda 1902. 156

Butlletí bibliografic. 174

Manuscrits catalans de Vich (Arxiu Municipal, Museu i Biblioteca Episcopal), per J. Massó Torrents. 229

Noms propris. 255

Butlletí bibliografic. Resum de l'any. . . . 261

Taula 264

SUMARI DEL NUMERO ANTERIOR

L'Inventari de la llengua catalana de D. Marian Aguiló y Fuster, per Angel Aguiló. **Mostres.**

Lo Carcer d'Amor, de Diego de Sant Pedro, per S. Sanpere i Miquel.

Butlletí bibliografic. Noves.

REVISTA
DE
BIBLIOGRAFIA CATALANA

Núm. 5 *Juliol-Desembre de 1902* *Any II*

EL ARCHIVO METROPOLITANO DE VALENCIA

Sr. D. Santiago Massó Torrents.

Mi querido amigo: Quiere V. saber lo que es este archivo metropolitano de Valencia, que está á mi cargo, y voy á satisfacer su curiosidad; pero resultará precisamente tener que decir qué es, en mi concepto, un archivo en general, y qué se ha de hacer para su arreglo.

Al tomar á mi cargo este archivo era un caos: aunque algunas salas tenían armarios y estantes llenos de libros y papeles, no había orden ni concierto: el último arreglo algo serio databa del siglo XVIII, y no hay por qué decir las perturbaciones que habían causado las guerras pasadas y las incautaciones de libros y papeles por la dichosa desamortización, que ha distraído muchas millonadas de poder de sus legítimos dueños, con poco provecho del Estado incautador: lo que no se ha dado, ó se ha

perdido, se ha filtrado, es decir, se ha robado. La riqueza literaria, en su mayor parte, ha desaparecido, y ahora se encuentra en poder de avaros detentadores ó en bibliotecas extranjeras: aquí, poco.

Cada archivo es á su manera. Un entendido archivista, metido en el que no es suyo, tarda bastante tiempo en acomodarse. La idea que presidió al formar la titulación, las cuentas en cada corporación ha sido diferente: las circunstancias locales traen muy distintas costumbres en todo, hasta en el modo de gastar el dinero y en el de recogerlo. Una catedral tiene grandes posesiones territoriales; otra, por el contrario, censos y diezmos. Allá sólo lo suyo, aquí fundaciones variadas para fines heterogéneos. Resulta que, para el arreglo de un archivo catedral como éste, es preciso, primero que todo, estudiarle antes de tocarle; hay que verlo en montón: palpar aquí y allí, ver lo antiguo, registrar lo moderno y poner la atención en lo de mayor bulto, sin olvidar lo demás.

Efectivamente, esto me pasó: pronto conocí que había que distinguir dos series: papeles ó libros, y pergaminos. De aquéllos, en números redondos, me han resultado 6,000; y de estos últimos, 8,200. Prescindí al principio de los

pergaminos, que quedaron arrinconados en una sala, y empecé el

ARREGLO DE PAPELES

La primera operación es sólo de tanteo. Las interminables series de cuentas de canonical, de fábrica, de administraciones; otras avalanchas después de documentos y titulación de estas mismas series. Al disponer todo esto tuve sumo cuidado en conservar el orden cronológico y la numeración de antes si la llevaban. Los negocios que sólo tenían un legajo ó dos, los papeles sueltos, quedaban para más adelante. Mi propósito era ir de lo simple á lo compuesto, de lo fácil á lo difícil. Creía que por alguna parte aparecería alguna guía, algún índice antiguo. No me engañé: fueron saliendo á luz, y entonces conseguí ordenar centenares de legajos, que, sin la clave de dichos índices, eran un enigma. Creo que todo archivero ha de tener como axioma inconcuso que se ha de procurar á toda costa conservar estas huellas, á fin de poder aprovechar las signaturas antiguas, contando con que al formarse dichos índices sabían, mejor que ahora, la importancia y distribución de dichos fondos.

Puestos en orden estos papeles, empecé á sacar del montón de varios lo que me pareció asimilable á las series ya formadas, á donde iban á parar los descabalados; pero aun quedaba mucho. Fuí amontonando los pleitos sueltos, las cartas sin legajar, las escrituras sin cuento, las notas históricas, es decir, multitud de documentos y papeles variadísimos, y fuí formando colecciones de varios por orden cronológico. No iba entonces á colocar y estudiar, por ejemplo, muchos miles de cartas, pero las fuí encarpetando y colocándolas á continuación de los tomos, ya en regla, que había en el archivo. Tuve, sin embargo, cuidado de entresacar, aparte de aquella correspondencia, las cartas de personajes y formar con ellas legajos especiales.

Puestos ya en orden aproximado los papeles y libros, empecé su revisión y numeración definitiva, colocándolos en los estantes, empezando por los más altos, donde puse los que calculé de menos uso y no gran volumen.

NUMERACIÓN

Mucho me ha preocupado esta operación. En cada archivo se encuentra á su manera. Me resolví por la numeración correlativa, como en

el Archivo general de la Corona de Aragón. Tiene la ventaja este sistema de su misma sencillez. Un numerador automático de coste de 75 pesetas, con cuatro cifras, puede llegar hasta el 9,999. Tenía, pues, bastante.

2298

Este tejuelo se pone en el lomo del libro, si está encuadernado, y, si es legajo de papeles sueltos, en su camisa. De papel grueso de color oscuro se cortan pedazos bastantes á envolver los legajos, doblando el grueso del lomo, ó sea pegándole por el interior una tira de unos diez centímetros de ancho, á fin de que quepa en él todo el paquete, que se mete entre carpetas de simple cartón sin forro. Estos legajos, así formados, se mantienen derechos en los estantes mejor aún que los libros de cuentas, forrados de pergamino.

Numerado el legajo, se toma nota de lo que contiene en una papeleta, con todas las

circunstancias que se necesiten saber para formar el índice. Cuando en una papeleta sencilla, ó, si menester fuere, respaldada, no hubiere bastante, se pone la indicación de *Se ha de detallar:* v. gr., en un legajo de testamentos. El tiempo de hacer la catalogación no es precisamente el oportuno para esta otra operación. Adviértase también con sumo cuidado que no hay que olvidar el conservar nota al pie de las papeletas, de las signaturas antiguas, pues conviene saber que el Notal, por ejemplo, de la letra N del notario Pérez Calvillo, es el que ahora lleva el número 2,399.

PAPELETA DE CATALOGACIÓN

2300

Administración del Arcediano Tapia

1. Pleito con el Duque de Gandía.
2-3. Id. con el Marqués de Nules.
4. Institución de la dobla de S. Miguel y 10 salves.
5. Pensiones de Angela de Tapia.
6. Codicilos últimos del arcediano.
7. Pleito con José Xulbe.

8. Ejecutivos contra Beniganim.

9. Pruebas de hidalguía de Jorge de Tapia y Frías: legado Frías.

Sign., ant. Admon., n.° 48.

Tamaño de la papeleta: 0'160 + 0'095 mm.

Las papeletas del catálogo, como han de precisar muchos conceptos, es necesario sean mayores que las del índice.

Cuando la catalogación tropieza con libros encuadernados, no hay más que advertir lo dicho anteriormente; pero cuando tropieza con papeles sueltos hay que juntar en un volumen sólo lo que se pueda manejar buenamente, es decir, lo que, después de atado, se sostiene y levanta con facilidad con una sola mano. Hemos encontrado legajos que, por ser de una sola materia sin división, estaban atados juntos y pesaban dos y tres arrobas. Hay que guardar el orden que tenían los papeles, pero dividiéndolos, si son muchos, en legajos que contengan sólo la primera, segunda ó tercera parte del mamotreto primitivo.

Suelen estar á veces los papeles en cajones y sueltos, y hay que reducirlos á legajos numerados como los demás, y ponerlos en los estantes. En la papeleta se conservará la signatura

antigua, y por consiguiente el número 2,301 contendrá, por ejemplo, del número 1 al 24 del cajón de la letra A, y el siguiente 2,302 del 25 á 30 A y toda la B, etcétera.

Aunque se llene una sala y se pase á otra, conviene seguir la numeración correlativa. En este Archivo tenemos la numeración que va adjunta. A continuación de las series que aun tienen vida se dejan números sin llenar para tenerlos á mano cuando venga el caso y no tener necesidad de ir con duplicados, triplicados, etc.

DISTRIBUCIÓN DE LOS LEGAJOS DEL ARCHIVO

Salas:

1.ª - Secretaría		1 á 1,000
2.ª - Contaduría.		1,001 á 2,000
3.ª - Racionalato	interior	2,001 á 3,026
	exterior	3,027 á 3,167
4.ª - Archivo alto	centro	3,168 á 3,642
	paredes	3,643 á 5,200
5.ª - Biblioteca		5,201 á 6,000

La ventaja de este sistema es de mucha importancia. Ordenados los volúmenes de izquierda á derecha en los estantes y siguiendo

alrededor del local del archivo, en los montantes y con gruesos números se ponen las cifras del legajo que le cae al lado (á no ser que tengan puertas los armarios, y entonces sobre éstas estará el número primero y último de lo que encierren), dando vueltas por los estantes altos, y luego por los bajos. Resulta que al llegarse á cualquier poste es fácil comprobar en qué estante está el número que se busca, y hasta si está más cerca por la izquierda que por la derecha. Si aquella sala se ha de destinar á otra cosa, fácil es volver á colocar en otra parte los volúmenes; no así si va por armarios, pues han de ser iguales en todos sentidos sus estantes. Es, además, engorroso el retener lo de armario A. — Estante H. — Legajo XXV. — Doc. 15.

En nuestro sistema, para la busca no hay más que ver el número 2,303 : 4. El segundo número, ó sea el 4, indica la división interior en Documentos sueltos, ó si es libro en páginas ó folios.

No es despreciable esta insistencia en la numeración, que, además de ser un recurso de mnemónica, facilita la colocación de los legajos y su variación, si menester fuere. Buscando esto mismo, como veremos después, hemos coloca-

do delante de la numeración de los *Pergaminos* un cero: 0305.

PERGAMINOS

En todo archivo de alguna antigüedad hay que contar con muchos pergaminos, y la colocación de éstos es lo más empírico del archivo, porque

a. Los hay en grandes rollos. Aquí tenemos de 0'75 centímetros de ancho por 30 metros de largo, y van rollados, habiendo cosido y signado cada hoja el notario.

b. Hay cuatro, seis, doce grandes pergaminos cosidos y precintados por una sola parte, como formando inmensos libros, que luego se arrollan, quedando el sello colgante en su interior. Así tenemos las cuentas que en el siglo XIII dió el gran almirante Roger de Lauria al infante Federico de Sicilia de los gastos é ingresos de las armadas de Italia.

c. Otros pergaminos hay que, por ser muy grandes, han de estar precisamente rollados.

d. Muchos con sellos colgantes que, rollados de uno en uno, se han de colocar en cajones, según su tamaño.

e. Por fin, otros son susceptibles de desple-

gar y planchar, es decir, que es posible ponerlos tersos; pero sus tamaños son muy diferentes: desde casi un metro en cuadro hasta menos de un decímetro cuadrado.

La simple enumeración de todo esto nos lleva á conocer hasta la evidencia la necesidad de colocar los pergaminos según su forma y tamaño. Para ello hemos puesto en cajones los que llevan sello colgando, y después de arrollados se ha colocado el número de orden en parte visible; al frente del cajón los números primero y último. Para los planchados, á fin de no perder espacio (que nos escaseaba, puesto que han resultado 8.200), hemos tanteado su colocación en cajones de pocos centímetros de altura (lo que llaman comodines en las imprentas), con tiradores como éstos y cubiertos con un cartón grueso sujeto por unas guías delgadas de madera, movibles dentro de unas ranuras en la parte delantera y trasera de cada cajón: en cada uno sólo pusimos 50 pergaminos.

Almacenados y colocados todos en esta forma, hemos hecho las papeletas para el catálogo, sólo con la indicación cronológica en tinta y el número en lápiz en la papeleta y pergamino, á fin de reunir todos los de igual tamaño y poderlos colocar por orden cronológico, pri-

mero las papeletas y luego por ellas los pergaminos, fijando ya en el tejuelo el número definitivo con el numerador. Como se comprenderá, no se puede empezar esta operación hasta tener terminada la otra.

Concluída la numeración de los pergaminos, viene el completar su catalogación con los datos de personas y cosas que cada uno contiene, lo mismo que hemos dicho de los volúmenes ó legajos.

De las signaturas antiguas debe también tomarse nota y algunas veces de indicaciones que se encuentran en el respaldo.

Si el archivo de pergaminos estuvo arreglado en otro tiempo y es posible dejarlo en el mismo sitio, hay que hacerlo, sólo poniendo la etiqueta pegada del número correlativo y tomando nota en papeleta para el catálogo, la que ha de servir para el índice definitivo.

ÍNDICES

Con el arreglo y hasta con el catálogo, está el archivo en la oscuridad: hay, pues, que revelarlo. Y así como para una fotografía hay que preparar artísticamente lo que se ha de retratar, y después de la exposición aun no se

puede ver la imagen, que aun hay precisión de revelar y luego de fijar, así en el archivo: después del arreglo de pergaminos y papeletas, hay que señalar en las papeletas lo que hay en los legajos, y luego formar el índice que sirva para ver el archivo, ó sea para encontrar lo que se busque. Un primer índice por papeletas, que contenga cuando menos las materias, un *index rerum,* es indispensable. Después vendrá el de personas y topográfico, y más tarde el cronológico, y, por fin, profundizándose más, se podrá llegar á fijar un índice general de cosas y de nombres propios. Que no se olvide el archivista de que lo primero se hace *per summa capita;* los perfiles han de venir después, cuando por el primer índice conozca el archivo. Que tenga también presente, que las *cosas* tienen varios nombres, y de ahí la necesidad de las referencias. Que no le duela gastar papel, pues es insignificante su coste y grande el alivio de estas papeletas. Resultarán muchas sobre una misma cosa, y conviene, para evitar embarazos, hacer lo que he dado en llamar *condensación de papeletas;* á saber, que cuando sean iguales los asuntos de varias, se coloquen las signaturas en una sola papeleta y se rasguen las demás.

Reunidos los datos por orden alfabético por medio de las papeletas sueltas, de o'127 mm. × o'070 mm. tiene el índice la ventaja de poderse continuar sin destruirlo. No así cuando se fija el índice en cuartillas y cuadernos; pero como el manejo de un libro índice es mucho más fácil y menos expuesto que un cajón de papeletas, hay que fijar bien el resultado del estudio en pliegos de papel fuerte, que se encuadernen luego. Cuando esto se haga es la hora de dar forma literaria á cada ítem ó palabra, buscando la manera de hacer con ella lo que un buen diccionario hace con las palabras. Más que una explicación sobre esto, dará clara idea un ítem cualquiera. En vez de las papeletas sueltas y sin orden dentro de la palabra, véase, por ejemplo, lo que resulta, omitiendo aquí las signaturas, en la siguiente de

HÁBITOS CORALES

Canonicales, primitivos.
Variación de 1657, bula.
Pretensiones de los Pabordes.
Concesión á éstos.
Cuestiones con las colegiatas de Játiva, Gandia y Alicante.

Cartas reales sobre esto mismo.

Concesión de 1898 de capa magna y mitras.

Beneficiales.

Concesiones de hábitos insignitos.

De opositores.

De canónigos hermanos.

De obispos canónigos.

Es decir, se debe procurar poner en orden sintético los datos que haya en cada papeleta.

ARMARIO PARA ÍNDICE

Fáltanos aún describir bien el *mueble* que ha de contener las papeletas.

Su objeto es facilitar el estudio, que nunca concluye, de un archivo un poco rico. El sistema que se usa en los establecimientos del Estado nos pareció poco práctico: una grande caja, inmensa, con largas divisiones para las papeletas sólo en su superficie, que luego cierra una gran cubierta. Hay que estar echado de bruces sobre el armatoste cuando se buscan ó se colocan las papeletas, y éstas sólo se pueden tocar con la punta de los dedos. He preferido un armario con cajones en que quepan las papeletas del catálogo y otras más pequeñas para los índices. El cajón tiene de largo 0'40 cmts.,

y las barandas una escotadura á ambos lados, de manera que, puesto sobre la mesa de estudio, las papeletas se manejen con ambas manos sin sacar nada del cajón. Tienen al principio y al fin estos cajones un tarugo con escotadura por el lado de las papeletas, para que caigan éstas siempre hacia adelante y hacia atrás, de modo que, apenas se abre surco entre ellas, queda fija la abertura y deja fácil la investigación.

De trecho en trecho unos cartones un poco más altos dejan ver las letras en el principio de las series, como en todos los otros índices. Sobre el testero del cajón se ponen las letras que contiene, y no hay más que abrir el armario para tropezar con la papeleta que se busca.

Acaso si tratáramos de Biblioteca preferiría las papeletas articuladas que hemos visto en el Vaticano; pero en este mueble de trabajo conviene más esto por ser fácil de variar, si bien se ha de procurar que sólo lo maneje el archivero.

He adoptado la papeleta pequeña para la formación del índice, y prefiero gastar muchas á que sean grandes; las indicaciones en ellas deben ser cortas. Para que estén siempre bien colocadas, tienen todas una escotadura á la izquierda, es decir, siempre á una parte: así no se pueden poner ni del revés ni cabeza abajo.

Sala principal del Archivo alto

Sala de pergaminos. — Despacho del archivero

RESUMEN

Un archivo se ha de arreglar como si fuera una oficina grande de comercio.

El Diario es el Catálogo.

Del Diario se pasa al Mayor; del Catálogo se va al *Indice,* donde aparecen todas las indicaciones de aquél.

De un buen *Catálogo* sale, por consiguiente, un buen Indice.

La disposición de los volúmenes en secciones y materias es, pues, cosa muy secundaria, aunque se debe aprovechar lo que buenamente se pueda.

Más aún: esto último no se puede hacer bien hasta poder manejar el archivo por medio del Indice; pero como si se maneja bien el archivo es inútil ya invertir un tiempo precioso en un nuevo arreglo costoso de tiempo, valdrá más emplearse en desentrañar las series que lo estén poco.

Un índice de materias es la primera necesidad del Archivo: el de nombres de personas y pueblos fácilmente se elabora.

Para los pergaminos conviene, además, uno cronológico.

TRABAJO HECHO

Desde 1892 he empleado las horas de coro de la mañana (por obligación, y otras sin obligación) en el arreglo de este archivo. Descuéntese el tiempo que ha sido preciso para hacer dos investigaciones de documentos, que me han ocupado muchos meses; que he sido fabriquero un año, y tres secretario capitular, todo lo cual me distraía mucho del arreglo empezado.

Durante ese tiempo he ordenado los papeles y pergaminos, almacenando unos y otros: aquéllos en número de 6,000 volúmenes ó legajos, y éstos en número de 8,200. Los primeros están todos catalogados, formuladas todas las papeletas del índice y redactada ya literariamente la mitad de éste. Los pergaminos están todos colocados convenientemente y numerados; puestas en el catálogo las indicaciones todas de sus fechas y hecho el índice cronológico de todos los pergaminos. Se han estudiado ya más de 5,000 y anotado su contenido en las papeletas del catálogo. Lo que falta para terminar el primer índice de los papeles es cuestión de meses: acaso para fin de este año pueda concluirse. Para hacer lo mismo

con los pergaminos se necesita que Dios me dé buena salud durante todo el año 1903.

El archivo de esta Metropolitana ocupa cuatro salas del primer piso y dos del segundo: los pergaminos y el mueble del índice están en una pequeña habitación de dicho segundo piso, llena por completo con los armarios y la mesa de estudio, mesa propia por lo vieja y estar forrada de vaqueta y claveteada.

Los fotograbados adjuntos dan idea aproximada del local superior y el del cuarto de pergaminos. En el primero está sobre una escalera el mozo del archivo, Francisco Avellá; en el otro, el único oficial, director y amanuense del archivo de Valencia en 18 de Septiembre de 1902.

ROQUE CHABÁS

La caja con el rótulo «Rey de Mall-orca», que se ve en el fotograbado, ha guardado por varios siglos los restos de Jaime III de Mallorca, mandado enterrar en el coro de esta Catedral por su émulo Pedro IV de Aragón. Ahora esos huesos están en un arca sepulcral tallada y colocada sobre cauetes en el aula capitular, en la pared frente al púlpito.

PAPERS DE JOSEP TASTU (1787-1849)

EXISTENTS AVUI EN LA

«BIBLIOTHÈQUE MAZARINE» DE PARÍS

M. Amadeu Pagés va publicar en la «Revue des Langues romanes» (tom XXXII, any 1888) una *Notice sur la vie et les travaux de Joseph Tastu*. Allí donava una bona llista de lo que contenien els papers que del seu pare conservava aleshores M. Eugène Tastu i per ell mateix recullits i classificats. Posteriorment, i, segons tenim entès mercés a l'intercessió de M. Alfred Morel-Fatio, la Biblioteca Mazarina va adquirir els papers d'aquell infadigable treballador tant afectat als estudis catalans i que pera afavorir a diversos erudits del seu temps (Torres Amat, Raynoward, Buchon, etc.) apenes va deixar rastre dels seus considerables treballs ni del seu nom, immortalisat per la seva esposa, l'excel·lent poetissa Mme. Amable Tastu.

Ens han semblat tant interessants, baix

diferents aspectes, els estudis personals, i sobre tot els documents originals recullits per l'infortunat i simpatic rossellonès, que creiem d'utilitat la reproducció en aquesta REVISTA DE BIBLIOGRAFIA CATALANA del suplement al quart tom del Cataleg dels manuscrits de la Biblioteca Mazarina publicat en 1898. *

4495. PUJOL (JOAN). — Poésies. Manuscrit original provenant de la collection des papiers de M. Joseph Tastu, commençant par: «De Jupiter som filles molt eletes, et finissant par: procura cruel turment». *Incomplet.*

Poésies diverses en catalan, quelques-unes en castillan. Le poème sur la bataille de Lépante s'y trouve au commencement. Les poésies catalanes sont pour la plupart en octaves hendécasyllabiques; les poésies castillanes sont surtout des *coplas* ou quatrains d'octosyllabes. Joan Pujol était prêtre du diocèse de Mataro.

(Fol. 39 v°). Poème latin; la glose catalane est en regard: chaque distique est développé en une octave.

Fin du XVIe siècle. Papier. 179 feuillets.

*) Els numeros en caracters grassos són els que corresponen als volums Tastu en la secció de manuscrits de la Mazarina.

4501. SANEB (JOAQUIN). — Vocabulaires catalan-castillan.

Ensayo. Diccionario del lemosino y valenciano antiguo y moderno al castellano, por Manuel Joaquin Saneb.*

(Fol. 144 v°.) Liste alphabétique des verbes catalans (A.-R.).

(Fol. 152.) Diccionari valencià-castellà.

(Fol. 207 v°.) Liste alphabétique de mots valenciens anciens et modernes, seulement la lettre A.

XVIIe siècle. Papier. 207 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4502. Explication des armes des chevaliers de la Toison d'or peintes sur les stalles du chœur de la cathédrale de Barcelone.

(Fol. 49.) Dessin colorié du gonfanon de Santa-Creu.

(Fol. 51.) Armes de la famille de March.

(Fol. 55.) Dessins d'armoiries.

XVIIIe siècle. 54 feuillets sur papier; dessins modernes. Rel. parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4503. TASTU (JOSEPH). — 1° Première lettre aux élèves de l'École des Chartes. Minute, mise au net, et notes.

*) La lectura del manuscrit, confós per lo brut en la portada, sembla esser *Sanelo*.

2° Deuxième lettre aux mêmes sur l'article *lo* et l'article *el*. Épreuve corrigée de l'article. Minute originale. Notes.

3° Lettre aux collaborateurs de la *Bibliothèque de l'École des Chartes* sur la charte de Gréalon en Quercy, publiée par Champollion-Figeac.

4° Lettre aux mêmes sur les chartes catalanes publiées par Champollion-Figeac et Reinaud. Manuscrit.

XIXe siècle. Papier. 233 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4504. Peregrinació del venturós pelegrí. — 1° Exemplaire s. l. n. d. Incomplet. — 2° (fol. 23). Fragment de deux autres exemplaires. — 3° (fol. 55). Copie manuscrite incomplète. — 4° (fol. 61). Traduction française. — 5° (fol. 70). Exemplaire impr. à Cervera; s. d., 48 p. — 6° (fol. 94). Exemplaire impr. à Cervera; s. d., autre édition, 48 p.

Papier. 116 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4505. Tarafa (Francesch). — Chronique des chevaliers catalans, copiée d'après un livre de la Bibliothèque du couvent de Saint-Geronym de la Murta de Barcelone. En catalan.

XVIIe siècle. Papier. 197 feuillets. Rel. parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4506. Tastu (Joseph). — Étude sur la pièce de Jordi de Sant-Jordi, intitulée: Los opositos de Mossen Jordi de Sant-Jordi, précédée du texte restauré et d'une traduction, avec notes, en épreuves paginées de 21 à 32: les pp. 25 à 32 contiennent les notes.

(Fol. 35.) Notes sur l'histoire poétique du Cid.

XIXe siècle. Papier. 137 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4507. Tastu (Joseph). — 1° Notes et copies de littérature castillane ancienne.

2° (Fol. 44.) Corrections aux *Chroniques de Castille* de F. Denis et à la *Littérature du moyen âge* de Villemain.

3° (Fol. 100.) Dissertation de Biedermann, sur la traduction de Don Quichotte, par Viardot, avec des notes de Tastu.

4° (Fol. 115.) Réponse de Biedermann.

XIXe siècle. Papier. 118 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4508. Inventaire des manuscrits et archives du monastère bénédictin de San Cucufat del Vallés, dressé en 1822, lors de la remise de ces documents aux archives de la couronne d'Aragon (avec diverses pièces relatives à cette affaire).

XIXe siècle. Papier. 8 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4509. Cançoner d'obres enamoradas. — T. I.er Deux copies incomplètes du *cançoner catalan* de la Bibliothèque Nationale, n° 225 (ms. esp.).

XIXe siècle. Papier. 362 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

Tome II. — A. — Mélanges sur le cançoner. Inventaire du cançoner. (Fol. 24.) Manuscrit de la Bibliothèque Nationale intitulé: *Obra Poetica.*

B. — Privilège de la Gaie science, tiré du cançoner, avec facsimilés et calques.

XIXe siècle. Papier. 74 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4510. Ordonnances imprimées des rois d'Espagne, relatives aux gitanos.

A. Pragmatique de S. M. [Philippe V], établissant de nouvelles règles et prescriptions touchant la manière dont devront vivre dorénavant ceux qui se disent gitanos et gitanas... (Grenade, 1717, in-4° de 4 ff., p. 1.)

B. (Fol. 4.) Autre ordonnance de Philippe V (1738) [s. l. n. d.], in-4° de 6 ff., p. 2.

C. (Fol. 11.) Royale cédule de S. M. [Charles IV] et des seigneurs du Conseil, par laquelle il est ordonné d'observer et garder les articles énoncés dans la royale pragmatique touchant l'extinction de ceux qu'on nomme gitanos... (Madrid, 1784, in-4° de 7 ff., p. 3.)

(Suivent des documents manuscrits et imprimés, relatifs aux gitanos de Carthagène.)

D. (Fol. 13.) Royale ordonnance des seigneurs du Conseil rappelant aux corregidores et magistrats du royaume les prescriptions de la royale pragmatique sanction du 19 septembre 1783, à l'effet de ramener à une vie régulière et chrétienne les gens appelés gitanos... (Madrid, 1784, in-4° de 4 ff., p. 4.)

(Suivent des documents, surtout manuscrits, relatifs aux gitanos.)

E. (Fol. 63.) Ordonnance de Charles IV sur le même sujet. S. l. [1793], p. 5.

(Fol. 83.) Protocole d'Aragon (en catalan). Notices sur les sceaux employés par les monarques d'Aragon, tirées des archives générales de la couronne [d'Aragon].

Pierre IV d'Aragon. — Ordonnances extraites des manuscrits espagnols de la Bibliothèque Nationale, 62, 63 et 64. (Fac-similés; deux reproductions du portrait de Pierre IV, d'après le ms. esp. 62.)

XIXe siècle. Papier. 117 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4511. Dietaris. 2 volumes.

I. Dietari trienni (1461-1464). Extraits de ce *Dietari* et d'autres *Dietaris* jusqu'en 1470.

(Fol. 13.) Extrait d'un Dietari (1515-1571).

XIXe siècle. Papier. 65 feuillets. Demi-rel. parchemin.

II. Copia de las noticias mas curiosas que se encuentran notadas en los dietarios de la antigua diputacion... de Cataluña, desde la muerte de D. Fernando II° de Aragon el Católico [23 janvier 1516] hasta la venida de D. Juan de Austria a Barcelona en 1571.

(Fol. 225.) Estracto de las noticias mas curiosas que se hallan en los dietaris y libros del cerimonial de la antig. conselleres y libre de coses asanyaladas de Pedro Juan Comes, las quales hacen relacion a los años de 1516 à 1571.

(Fol. 267.) Noticias relativas al regnado de Carlos I, y parte del de Felipe II..., desde la muerte de... D. Fernando en 1516, hasta la batalla de Lepante en 1571, sacadas de los diet. y libros del cerimon. de la ciudad, y que no se hallan en el dietario de Pedro Juan Comes.

(Fol. 170.) Extrait d'un Dietari pour 1701.

XIXe siècle. Papier. 283 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4512. Tastu (Joseph). — 1. Première partie de la grammaire catalane (8 cahiers).

2. Deuxième partie. (Fol. 184.) Études sur la littérature catalane. — Cahier 9. Extraits des manuscrits de la Bibliothèque nationale espagnole, n° 63 (ordonnances des rois d'Aragon). — Cahier 10. Extraït de la traduction des Métamorphoses de Francesch Alegre (ces deux extraits avec une tra-

duction juxtalinéaire). Manquent les cahiers 11 et 12. — Cahier 13. Beaux exemples tirés des poètes catalans. — Cahier 15. Auzias March, traduit par Montemayor. — Cahier 16. Traduction du latin en catalan. — Cahier 17. Alain Chartier, traduction en catalan: *la Belle dame sans mercy,* par Francesch Oliver *(Cançoner d'amor),* avec les pp. 502-522 des œuvres de Chartier, Paris, 1617. — Cahier 18 manque. — Cahier 19. Les 10 premiers chapitres de *Partinobles de Bles.* — Cahier 20. Noms d'oiseaux en catalan. — Instrucció del autor en estil jocós als curiosos qui may han estat à Montserrat.

XIXe siècle. Papier. 307 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4513. Tastu (Joseph). — Un hiver au midi de l'Europe, troisième article, avec une lettre à George Sand.

XIXe siècle. Papier. 53 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4514. Extrait d'un manuscrit de la chronique de Jayme 1er le Conquérant, concernant la conquête de Majorque, précédé d'une lettre d'envoi de Gabriel Mercadal.

XIXe siècle. Papier. 55 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4515. Lettre en valencien, avec la traduction en

castillan, commençant par: Carissim e benevol amic, com qu'en veritat no li plahuen...

XVIIIe siècle. Papier. 5 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4516. Noticias de los pueblos, población, etc., del reyno de Valencia.

XVIIIe siècle. 1 feuillet. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4517. Tarafa (Francesch), chanoine de Barcelone. — Chronique des chevaliers catalans, en catalan. Copie de la main de Tastu du manuscrit de la Bibliothèque Nationale, collection Mouchet, n° 11.

XIXe siècle. Papier. 322 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4518. Tastu (Joseph). — 1. Notes généalogiques et biographiques sur Auzias March. — 13 ff.

2. Table et variantes du manuscrit de Barcelone (1541). — Comparaison du manuscrit de 1541 et du *Cançoner d'amor*. (Les deux manuscrits ont ensemble 61 ff.; il y a un fol. 5 *bis.)*

3. Variantes tirées du *Cançoner d'amor*. Essais de traduction. Extraits de la traduction castillane de Montemayor.

XIXe siècle. Papier. 97 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4519. Proverbes. Adagis de Majorque. Copie du XVIIIe siècle, commençant par: A altra porta en donan dos, et finissant par: Xerra tant com vulgas, pero non tocs. En tout, 675 proverbes.

(Fol. 60.) Proverbes valenciens et proverbes catalans commençant par: Alabem primer ament a Deus, et finissant par: Vetjesme asi bé passor... penar.

(Fol. 136.) Proverbes français du XVe siècle, commençant par: A petite fontaine boit l'en soef... et finissant par: Vieille pel ne peut tenir cousture.

XIXe siècle. Papier. 142 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4520. Bérenger. — Les contrebandiers, traduction catalane, par Joseph Tastu, avec la musique, une gravure et le brouillon d'une lettre à Bérenger. Paris, Techener, Perpignan, s. d. 3 feuillets en papier. Reliure demi-parchemin.

4521. Torres Amat, évêque d'Astorga.—Lettres à Joseph Tastu.

XIXe siècle. Papier. 26 feuillets.—(Papiers J. Tastu.)

4522. Recueil de pièces originales. 1. Charte du 20 janvier 1241, par laquelle Bernard, évêque d'Elne, et les autres exécuteurs testamentaires de Nunez Sanche, comte de Roussillon, remettent au roi d'Aragon tout ce qui appartenait audit Nunez

dans le Roussillon, le Conflent et la Cerdagne. Parchemin original, avec les sceaux de Bernard, évêque d'Elne, de Hugues de Fulaquer, Guillaume de Portella et Lope Ximenez de Lusia.

2. Fragment de compte du 23 juin 1515 pour la chapelle et l'écurie du feu roi Louis XII, réglé par François Ier, à Amboise.

3. Lettres patentes données à Fontainebleau, le 4 décembre 1544, par François Ier, portant commandement au sr baron de la Garde de faire armer un bon nombre de galères, avec permission à ceux qui entreprendront de fournir les vivres pour les dites galères, de les faire mener à Marseille sans être tenus de payer aucuns droits de péage.

4. Charte sur papier de Jeanne et de Charles, rois de Castille, d'Aragon, de León, des Deux-Siciles, etc., donnée à Saragosse, le 25 août 1518, confirmant les privilèges commerciaux accordés aux marchands catalans habitant Palerme. Scellée du grand sceau plaqué.

5. Charte donnée à Huesca, le 19 août 1251 de l'ère d'Espagne (1213), par Pierre d'Aragon, engageant ses fiefs d'Ayerbe, Loharre, Aynsa, etc., à Pierre d'Avonés, à qui il devait 40,200 maravédis alphonsins d'or. Cette charte est cancellée. On y a joint une lettre d'envoi de M. d'Avezac à Tastu.

6. Firman accordé à M. Tastu.

Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4523. Recueil de cartes et plans.

1. Château de Maisse et environs.
2. Firman.
3. Plan de la bataille de Serbraos (16 mai 1772).
4. Plan de l'ile et du havre de Masuah.
5. Carte d'une partie du diocèse de Toulouse.
6. Itinéraire des flottes de Salomon.
7. Carte de l'ìle Goulier.
8. Plan de la ville de Perpignan.
9. Cours de la Saône pour les camps de 1730.
10. Carte des Ardennes.
11. «Nova descriptio Friuli».
12, 13, 14, 15. Maisons de Mansard.
16. Carte d'une partie de Terre-Neuve.
17. Asie Mineure.
18. Turquie.
19, 20, 21, 22, 23, 24, 25. Château de Petitbourg, appartenant au duc d'Antin.
26. Carte générale de Constantinople et du canal de la mer Noire.

Recueil de 26 cartes et plans anciens et modernes. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4524. Mélanges.

Gitanos. Recueil d'ordonnances rapportées de Carthagène par Tastu. — Articles de journaux sur les gitanos. — Lettres sur les gitanos. — Fête donnée par les gitanos. — Coplas de gitanos, malagueñas. — Notes philologiques sur la langue des

gitanos. — Gravures, images populaires, complaintes. — Extraits des *Affiches du Roussillon* (1776). — Noms d'oiseaux en catalan.

XIXe siècle. Papier. 179 feuillets. Rel. demi-parchemin. — (Papiers J. Tastu.)

4525. Tastu (Joseph). — Mélanges. Extraits de manuscrits; notes sur divers manuscrits.

(Fol. 1.) Lo Palaytz de Saviesa, fayt à instancia del noble princep Guasto, compte de Foysh... Dins un Palaytz mi sezen l'autra dia... Dyonisi montee en la segunda.

(Fol. 16.) Extraits de la *Consolation de Boèce,* en catalan, tirés du manuscrit de Ripoll (estante 2°, cajon 3°), n° mod. 27, n° antiguo 89.

(Fol. 32.) Copie d'une lettre des consuls de Perpignan al molt honrat, savi e discret en Francesch, secretari del senyor rey. 1er avril 1354. (Sur la création de l'Estudi general de Perpignan. Tiré des archives d'Aragon, legajo 88 des *Cartas Reales.)*

(Fol. 33.) Notice bibliographique de la Recollecta de tots los privilegis de Perpinyá, Barcelone, 1510; du Livre de los Pones * de Eximeniz; de la Noticia univerzal de la Cataluña en amor, servicios, etc.; du Tractat de la Imitació de Christo, trad. catalane de Bonaura, Perpignan, 1698; de la Ilustrissima Catalana, la protomartyr de las Espa-

*) Ha de dir de *les Dones.*

ñas... Santa Eularia, por lo Dr Joseph Catalá. Barcelona. 1642.

(Fol. 35.) Calque de deux lettres de change en catalan, de l'année 1493.

(Fol. 36.) Notices de divers manuscrits catalans ou relatifs à la Catalogne, de la Bibliothèque Nationale de Paris.

(Fol. 37.) Note sur un cartulaire de S. Pere de Rodas, écrite en 1650, par fra Pere Ignaci Torrent, des fr. Prêcheurs.

(Fol. 38.) Copie des lettres catalanes et des coutumes de Catalogne, contenues dans le manuscrit de la Bibliothèque Nationale, latin, nº 10 (1523).

(Fol. 79.) VALERA (DIEGO). — Extraits du nobiliaire manuscrit intitulé: Blason de armas de todos los reyes... appartenant au marquis de la Romana, à Majorque (avec les armes du duc D. Alonso d'Aragon, fils de D. Juan II). Introduction du Tractado de las armas, de Valera.

(Fol. 85.) Frotola bellissima d'uno, che andava a vendere salata, con molte altre frotole da ridere.

(Fol. 87.) Vanto di Paladini.

(Fol. 90.) Sventurato Pelegrino.

(Fol. 96.) Lai de Milun.

(Fol. 101.) Lai de Quitan.

(Fol. 104.) Les Cent Ballades. Copie par Tastu d'un manuscrit conservé jadis à Barcelone, et aujourd'hui à la Bibliothèque Nationale de Paris, nouv. acq. fr., nº 1664.

(Fol. 123.) Petite Bible, ou l'Ancien et le Nouveau Testament traduit en catalan-aragonais, au temps de Jacques Ier (1213-1276). Copie d'un manuscrit de la Bibliothèque Nationale.

(Fol. 160). Documents sur la guerre d'Italie au temps de François Ier.

4526. Les lois d'amour (en catalan). Copie par Tastu du manuscrit des *Lleys d'amors,* provenant de l'ancien monastère de San-Cucufat del Vallès, déposé aujourd'hui aux archives de la couronne d'Aragon. Faite à Barcelone en juin 1837.

(Papiers J. Tastu.)

4527. Boccace (en catalan). Fiameta romana. Copie d'un manuscrit conservé dans les Archives royales de la couronne d'Aragon (87 ff.).

(Papiers J. Tastu.)

4528. Les Annales de la province de Languedoc, depuis son union à la couronne de France. (Ex libris armorié de N. J. Foucault.)

(Papiers J. Tastu.)

LA PREMSA
ESCRITA EN LLENGUA CATALANA

DURANT TOTA L'ANYADA DE 1902

Agrairem moltissim que sens dongui coneixença de qualsevol omissió involuntaria que s noti en la present *llista*, a fi de que poguem corretgir-la en la de l'any vinent.

ALACANT

El Cullerot Alicantí. Semanari humoristic, independent y de interesos materials. Se publicarà els disaptes de matí. — Direcció y atministrasió: Carrer de Colon, num. 4.

40×29 cm., 4 pp. a 3 columnes; 5 centims. Any segon de publicació. En la capçalera s'hi veu un llauraor aguantant un gran cullerot.

ALMENAR

Lo Pensament del Segriá. Quinzenari català. — Redacció i Administració: Sant Antoni de Padua, 11. Preu: 0'75 ptes., trimestre.

41×30 cm., 4 pp. a 3 columnes. Sols se publicà a principis de l'any.

ARENYS DE MAR

La Rierada. Baixarà a lo menos cada quinze dias.

Portaveu dels pobles de la Rodalia d'Arenys de Mar. — Redacció y Administració: Riera, 50.

32×22 cm., 4 pp. a 2 col. Any I.

BADALONA

GENT NOVA. Periòdich catalanista. Sortirà cada diu menge. — Redacció y Administració: Carretera Real, 117.

32×22 cm., 8 pp. a 2 col. Preus: un numero, 10 centims; trimestre, 1'50 ptes. Any IV.

BARCELONA

ARXIUS DE CIRURGIA Y MALALTIES ESPECIALS DE LA DONA. Revista mensual. Butlletí de la «Clínica Manaut». — Redacció y Administració: Comte de l'Assalt, 43, primer.

25×18 cm., 32 pp., anuncis i cobertes. Preus: un any, 5 ptes., i un num. 1 pta. Els primers mesos de l'any.

LA DIDA. Setmanari popular. — Redacció y Administració: Petritxol, 2.

28×22 cm., 8 pp. a 2 col., i 8 (16 de 1/2 format), de folletí teatral, gravats. Preus: trimestre, 2 ptes.; un num., 15 centims.

AUBA. Revista mensual d'Arts i Lletres. — Redacció i Administració: Provença, 275, 2.n, 2.a.

28×18 cm., 8 pp. a 2 col., cobertes. Preus: 1 pta. any; 10 centims el núm. Any II.

LA PREMSA
ESCRITA EN LLENGUA CATALANA

DURANT TOTA L'ANYADA DE 1902

Agrairem moltissim que sens dongui coneixença de qualsevol omissió involuntaria que s noti en la present *llista*, a fi de que poguem corretgir-la en la de l'any vinent.

ALACANT

El Cullerot Alicantí. Semanari humoristic, independent y de interesos materials. Se publicarà els disaptes de matí. — Direcsió y atministrasió: Carrer de Colon, num. 4.

40×29 cm., 4 pp. a 3 columnes; 5 centims. Any segon de publicació. En la capçalera s'hi veu un llauraor aguantant un gran cullerot.

ALMENAR

Lo Pensament del Segriá. Quinzenari català. — Redacció i Administració: Sant Antoni de Padua, 11. Preu: 0'75 ptes., trimestre.

41×30 cm., 4 pp. a 3 columnes. Sols se publicà a principis de l'any.

ARENYS DE MAR

La Rierada. Baixarà a lo menos cada quinze dias.

Portaveu dels pobles de la Rodalia d'Arenys de Mar. — Redacció y Administració: Riera, 50.

32×22 cm., 4 pp. a 2 col. Any I.

BADALONA

GENT NOVA. Periòdich catalanista. Sortirà cada diu menge. — Redacció y Administració: Carretera Real, 117.

32×22 cm., 8 pp. a 2 col. Preus: un numero, 10 centims; trimestre, 1'50 ptes. Any IV.

BARCELONA

ARXIUS DE CIRURGIA Y MALALTIES ESPECIALS DE LA DONA. Revista mensual. Butlletí de la «Clínica Manaut». — Redacció y Administració: Comte de l'Assalt, 43, primer.

25×18 cm., 32 pp., anuncis i cobertes. Preus: un any, 5 ptes., i un num. 1 pta. Els primers mesos de l'any.

LA DIDA. Setmanari popular. — Redacció y Administració: Petritxol, 2.

28×22 cm., 8 pp. a 2 col., i 8 (16 de 1/2 format), de folletí teatral, gravats. Preus: trimestre, 2 ptes.; un num., 15 centims.

AUBA. Revista mensual d'Arts i Lletres. — Redacció i Administració: Provença, 275, 2.n, 2.a.

28×18 cm., 8 pp. a 2 col., cobertes. Preus: 1 pta. any; 10 centims el núm. Any II.

BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. —Redacció y Administració: Paradís, 10, y Llibreteria, 21

22×16 cm., 24 pp., més 8 de folletí, gravats, fototipies, en una coberta de color. Preus de suscripció anual: pels socis del *Centre Excursionista*, 4 ptes.; pels no socis, 6 ptes. Any XII.

BUTLLETÍ DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL. Fulla franca als aficionats a les ciencies naturals. — Redacció: Plassa de Santa Ana, 20, primer.

22×16 cm., 8 pp. a 2 columnes. Any II.

CATALUNYA ARTÍSTICA. Setmanari il·lustrat de Literatura, Arts y Teatros. — Redacció y Administració: Raurich, 20, pral.

27×20 cm., 16 pp. a 2 columnes, gravats, folletins, en cobertes. Preu: 15 centims. Any III de publicació.

CATALUNYA NOVA. Portaveu de la Societat del mateix nom. — Domicili social: Lladó, 7, principal. Número unic i extraordinari dedicat a Mossèn Jacinto Verdaguer. El producte nèt de la venda d'aquest número serà destinat pera l monument a la memoria del gran poeta.

32×22 cm., 8 pp. a 2 col., gravats. Preu: 10 centims.

EL FEDERALISTA. Periódich setmanal. — Redacció y Administració: Plassa de Sta. Agna, 23, pral.

45×32 cm., 4 pp. a 3 col. Preus: 1 pta., trimestre; 5 centims el número. Any XII. Epoca quarta.

JA PLOU.—Correspondencia: Kiosc «El Sol», davant del Liceu.

28×19 cm., 8 pp. a 2 columnes. Preu: 20 centims el número. El num. 2 i darrer va aparèixer en Janer.

JOVENTUT. Periódich catalanista. Literatura, Arts y Ciencias. Surt els dijous. — Redacció y Administració: Plassa del Teatre, 6, entressol.

27×19 cm., 16 pp. a 2 columnes, 32 pp. de folletins, cobertes. Preu: 20 centims; un any, 8 ptes. Any III.

LA BARRETINA. Setmanari humoristich, popular y català de bona mena, deslligat de tot partit politich. Sortirà cada divendres. — Redacció y Administració: Carrer de las Molas, 24.

38×27 cm., 4 pp. a 3 columnes, gravats. Preu: 5 centims. Any III.

LA CAMPANA DE GRACIA, donarà al menos una batallada cada senmana. — Redacció y Administració: Rambla del Mitx, 20, botiga.

47×34 cm., 4 pp. a 4 columnes, gravats. Preu: 5 centims. Any XXXIII.

LA ESQUELLA DE LA TORRATXA. Periòdich satírich, humorístich, ilustrat y literari. Donarà al me-

nos uns esquellots cada senmana. — Administració y Redacció: Rambla del Mitx, 20.

29×19 cm., 16 pp. a 2 columnes, gravats. Preu: 10 centims. Any XXIV.

La Llumanera. Setmanari humoristich, ilustrat y literari. Sortirà cada diumenge. — Redacció y Administració: Capellans, 11.

28×20 cm., 16 pp. a 2 col., gravats. Preu: 10 centims. Any I.

La Nació Catalana. Quinzenari catalanista. — Redacció i Administració: Associació Popular Regionalista, Escudellers Blanchs, 8, primer.

44×32 ½ cm., 4 pp. a 3 columnes. Preu: edició pera la venda a 5 centims el num. Any V. El darrer num. se publicà l 31 de Març.

L'Almogavar. — Direcció, Redacció y Administració: Fruyta, 3, primer.

34×24 cm., 8 pp. a 3 col., caricatures a 2 tintes. Preu: 10 centims el num. Any I.

La Perdiu ab salsa. Periódich substanciós, literari y culinari, ab ninots picants. — Despatx pels venedors: Balmes, 11.

32×21 cm., 8 pp. a 2 col., gravats-caricatures. Un num., 10 centims. Any I.

La Rambla. Setmanari català ilustrat. Surt tots los dissaptes.

28×20 cm., 16 pp. a 2 columnes, gravats;

titol gravat representant la Rambla de Barcelona. Preu: 10 centims. Poques setmanes a principis d'any.

La Renaixensa. Diari de Catalunya. — Direcció, Redacció y Administració: Xuclà, 13, baixos.

60×45 cm., 4 pp. a 6 col.; fa 2 edicions diaries, matí i vespre, sense altra diferencia entre elles que les noticies d'ultima hora. Preus: 1 pta. al mes; 5 centims el num. Any XXXII.

L'Art del Pagés. Revista agrícola quinzenal il-lustrada. Periòdich destinat a la propaganda de la agricultura pràctica. Fundador, director y propietari: D. Francisco X. Tobella y Argila. — Direcció, Redacció y Administració: Princesa, 11, principal.

22×16 cm., 32 pp. am cobertes. Preu: any, 5 ptes. Any XXVI.

La Tomasa. Setmanari català. — Redacció y Administració: Sant Ramon, 6.

28×20 cm., 16 pp. a 2 o a 3 columnes, ilustracions litografiques. Preu: 10 cents. Any XV.

La Veu de Catalunya. Diari català d'avisos, noticias y anuncis. — Redacció y Administració: Rambla de las Flors, 25.

56×44 cm., 4 pp. a 6 columnes. Fa 2 edicions, matí y vespre, que no tenen altra diferencia que les noticies d'ultima hora. Preus: 1 pesseta al mes; 5 centims el num. Any XII (IV desde que es diari).

Lo Missatger del Sagrat Cor de Jesús. Revista mensual del Apostolat de la Oració. — Administració: Llibreria «L'Arxiu», Tapineria, 48.

22×15 cm., 32 pp. am cobertes. Preu: any, 2 pessetes. Any X.

Lo Pensament Catalá. Setmanari cientifich y literari. — Redacció y Administració: Carrer de Sant Rafel, 7, imprempta «La Catalana».

32×22 cm., 8 pp. a 2 columnes, folletí. Preus: un num., 15 centims; un any, 6 pessetes. Any II. El darrer num. es el 48 (27 Abril).

Montserrat. Porta-veu de la «Lliga Espiritual de Ntra. Sra. de Montserrat». Surt cada dos mesos. — Redacció y Administració: Montessió, 10, principal.

24×17 cm., 16 pp. Preus: un num., 20 centims; any, 2 ptes. Any III.

Pel & Ploma. Periòdich mensual am dibuixos. — Redacció i Administració: Passeig de Gracia, 96, interior.

30×21 cm., 32 pp. a 2 col., profusió de gravats a diverses tintes, cobertes artistiques, reparteix 6 facsimils colorits a l'any i un cartell. Preus: 10 ptes. any i 1 pta. el num. Any III.

Revista de Bibliografia Catalana. Catalunya, Balears, Rosselló, Valencia.—Administració: Ronda de l'Universitat, 20.

19 ½×14 cm., de 250 a 300 pp. anuals, sen-

se periode fixat de publicació. Preu: un any, 5 ptes. Any II.

REVISTA LULIANA, redactada per senyors Sacerdots. — Direcció i Administració: Carrer de Catalunya, 96-98, Poble Nou de Barcelona.

22×15 cm., 32 pp. de text (8 de folletí), cobertes; publicació mensual. Preu: un any, 2 pessetes.

SOCIETAT FREDERICH SOLER. Butlletí setmanal. Se reparteix als abonats a les funcions d'aquesta Societat en el Teatre Català (Romea). — Redacció y Administració: Dr. Dou, 14, imprempta.

22×16 cm., 4 pp. a 2 col. Any I.

UNIVERSITAT CATALANA. Butlletí mensual, portaveu dels escolars catalans. — Redacció: Canuda, 4, principal. Administració: Escudellers Blanchs, 8, pral.

27×19 cm., 16 pp. a 2 columnes, cobertes. Preu: un num., 30 centims. Any III.

ZARATHUSTRA. Revista mensual. Filosofia, art nou i ciencies agrícoles.

21×21 cm., 8 pp. a 2 col., gravats, cobertes. Preu: 10 centims. Any I.

BARCELONA-BARCELONETA

LLEVANT. Periòdich de propaganda catalanista, porta-veu de l'Agrupació Democràtica Catalanista

«Lo Trángol». — Redacció y Administració: Alegria, 33, Barceloneta.

32×22 cm., 8 pp. a 2 col. Preu: 5 centims el número. Any II.

BARCELONA-SANT ANDREU

VIDA AUTÓNOMA. Revista setmanal, defensora dels interessos de las barriadas de Sant Andreu, Santa Eularia y Sagrera. — Redacció y Administració: Casasnovas, 27, Sant Andreu de Palomar.

28×19 cm., 8 pp. a 2 col., folletí. Preus: 50 centims al mes; 10 centims el num. Any I.

BARCELONA-SANT MARTÍ DE PROVENSALS

VIDA NOVA. Quinzenal. Portant-veu de l'Associació catalanista «Centre Catalunya». — Redacció y Administració: Progrés, 32, colegi, Sant Martí de Provensals.

32×22 cm., 8 pp. a 2 col., cobertes. Preus: 2'50 ptes. any; 10 centims el núm. Any I.

BERGA

LO PI DE LAS TRES BRANCAS. Quinzenari catalanista, defensor dels interessos de la Comarca Bergadana. — Redacció y Administració: Foment Regionalista.

32×22 cm., 8 pp. a 2 columnes. En la capçalera l Pi de les tres branques. Preus: un número, 15 centims; any, 3 ptes. Any V.

CANET DE MAR i demés pobles del litoral desde Badalona a Tossa.

La Costa de Llevant. Setmanari ilustrat catalanista. Periòdich defensor dels interessos de la comarca en particular y de Catalunya en general. — Administració: a Canet de Mar, D. Josep Rocosa, Riera de Buscarons, 4.

32×22 cm., 12 pp. a 2 columnes, am cobertes. Preus: un num., 20 centims; trimestre, 2 pessetes. Any IX.

FIGUERES

La Veu del Ampurdá. Quinzenari catalanista. — Redacció y Administració: carrer de S. Pere, 1, primer.

44×32 cm., 4 pp. a 3 columnes. Preus: un número, 10 centims; trimestre, 1 pta. Any III.

GIRONA

Lo Geronés. Periòdich d'avisos y noticies, portaveu del «Centre Catalanista de Gerona y su Comarca». — Administració y Redacció: Rambla Llibertat, 31.

48×33 cm., 4 pp. a 3 columnes. Preus: un número, 10 centims; trimestre, 1 pta. Any IX.

Vida. Publicació quinzenal de literatura i art. Sortirà el segon i quart diumenge de cada mes. — Redacció i Administració: Escola Pia, 6.

25×17 cm., 16 pp., cobertes. Preus: mig any, 2'50 ptes.; un num., 20 centims.

GRANOLLERS

La Veu del Vallès. Setmanari portant-veu de la Comarca. — Direcció: carrer del Princep, 2.

28×19 cm., 8 pp. a 2 columnes, am cobertes. Any VII.

LLEIDA

La Comarca de Lleyda. Setmanari catalanista (adherit a la Unió). — Redacció y Administració: Rambla de Fernando, 11, primer.

51×36 cm., 4 pp, a 4 col. Preus: semestre, 4 ptes.; 5 cents. el num. Any III (segona epoca).

La Veu del Segre. Setmanari regionalista. — Redacció y Administració: Carrer Major, 16, 1.r

56×39 cm., 4 pp. a 4 columnes. Preu: 10 centims. Any IV.

Lo Campanar de Lleyda. — Redacció i Administració: Blondel, 7, imprempta.

44×32 cm., 4 pp. a 3 col. Preus: 1 pta. trimestre; 10 centims el número. Any II.

Lo Crit de Lleyda. Portaveu de l'Agrupació Regionalista del «Centre Provincial de Lleyda». Director, Pere Jaume Vila. — Direcció, Redacció y Administració: Casp, 64, pral.

44×28 cm., 4 pp. a 3 columnes.

MANRESA

La Veritat. Diari català de Manresa y sa comarca. — Redacció y Administració: carrer de Picas, telef. 128.

50×35 cm., 4 pp. a 4 col. Preus: un mes, 1 pta.; un número, 5 centims. Any II.

OLOT

El Montanyench. Setmanari portaveu de la Agrupació catalanista d'Olot y defensor dels interéssos de la comarca. — Administració: carrer de Sant Esteve, 29.

39×28 cm., 4 pp. a 3 col. Preu: 2'50 pessetes semestre. Any I.

Sanch Nova. Revista catalana montanyenca. Surt els diumenges. — Administració: Imprempta de N. Planadevall, Sant Esteve, 29.

28×19 cm., 8 pp. a 2 columnes, am cobertes. Preus: semestre, 2'50 ptes.; any, 5 pessetes. Any III. Va deixar de publicar-se poc abans de sortir *El Montanyench*.

PALMA DE MALLORCA

Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana. — Redacció y Administració: Serra, 13.

22×16 cm., 16 pp. Preu: 2 pessetes l'any. Any I.

La Roqueta. Ilustració mallorquina. — Redacció y Administració: Conquistador, 30.

27×19 cm., 16 pp. a 2 col., gravats, cobertes. Preus: un núm., 30 centims; trimestre, 1'75. Any I de la nova forma.

REUS

Lo Somatent. Diari catalanista d'avisos y noticias. — Redacció y Administració: Arrabal Baix Jesús, 4.

49×35 cm., 4 pp. a 4 columnes. Preus: un número, 5 cents.; un mes, 1'25 pta. Any XVII.

SABADELL

Lo Catalanista. Setmanari defensor dels interesos morals y materials de Catalunya. — Redacció y Administració: carrer Travessia de la Rambla, 9.

25×17 cm., 16 pp. Any XIV (amb interrupció). El darrer número se publicà en el mes de Març.

Revista literaria de la Associació de Católichs. — Redacció y Administració: Rambla, 65.

26×17 cm., 8 pp. a 2 col.; coberta. Preu: un any, 3 ptes. Any II.

SANTA COLOMA DE CERVELLÓ

Sol-ixent. Quinzenari ilustrat catalanista, portantveu dels Centres, Associacións y Agrupacións

catalanistas del Plà del Llobregat, defensor dels interessos morals y materials de la Comarca.

32×22 cm., 8 pp. a 2 col., gravats. Preus: 1 pta. trimestre; 20 centims el num. Any I.

SANT FELIU DE GUIXOLS

LLEVOR. Setmanari Catalanista del Empordà. — Administració y Redacció: en el local del Centre Català.

45×33 cm., 4 pp. a 3 columnes. Preus: un número, 10 cents.; trimestre, 2 ptes.

PATRIA. Suplement de l'Entre-acte.

31×21 cm., 8 pp. a 2 col.; cobertes.

SANT SADURNÍ DE NOYA

L'AVERNÓ. Periodich quinzenal porta-veu del «Centre Català» d'aquesta vila. Surtirà lo segon y quart diumenge de cada mes.

38×27 ½ cm., 4 pp. a 3 col. Preus: 50 centims trimestre; 10 centims el num. Any I.

SARRIÁ

L'AUTONOMISTA. Butlletí de «Centre Regionalista». —Redacció y Administració: Barcelona, 2, pral.

34×25 cm., 4 pp. a 2 col. Preus: 1'50 pessetes trimestre; 10 centims el num. Any I.

SITGES

Balvart de Sitges. Setmanari català. — Redacció i Administració: Cap de la Vila, 5, primer.

44×32 cm., 4 pp. a 3 col. Preus: 2 pessetes any. Any II.

TARRAGONA

Gent Jove. Revista mensual de Literatura, Arts y Teatros. — Redacció i Administració: Centre Català, Rambla Sant Carlos, 11, primer.

27×19 cm., 12 pp. a 3 col.; cobertes. Preus: 2 ptes. any; 15 centims el num. Any II.

L'Aucell. Revista mensual ab dibuixos.— Redacció y Administració: Unió, 41.

29×20 ½ cm., 12 pp. a 2 col.; gravats, cobertes. Preu: un num., 30 cents.; mig any, 2 pessetes. Any I.

Lo Camp de Tarragona. Periòdich catalanista. — Redacció y Administració: Rambla S. Joan, 50.

50×36 cm., 4 pp. a 4 columnes. Any III.

Patria. Revista literaria catalana ilustrada. — Redacció y Administració: Carrer de la Nao, 6, primer.

27 ½×21 ½ cm., 12 pp. a 2 col., gravats, cobertes. Preus: 2'50 ptes. any; un número, 20 centims. Any III.

TARRASSA

La Sembra. Setmanari portaveu de la Agrupació Regionalista de Tarrassa.—Administració: Mitjà del Passeig, 38.

28×19 cm., 8 pp. a 2 col. Preu: trimestre, 2 pessetes. Any I.

TORTOSA

La Veu de Tortosa. Setmanari regionalista.

44×32 cm., 4 pp. a 4 columnes. Any IV.

VALENCIA

El Palleter. Periodic impolitic, carregat de sofre. Se publicarà els disaptes. — Administració, carrer de Baix, 10. Valencia.

44×32 cm., 4 pp. a 3 columnes. Gravat en el titol. 5 cents. num. Epoca 3.ª, any XVIII.

La Troná. Semanari Bilingue, Festiu y Lliterari. Se publica tots els dumenches. — Redacsió y Administració: kiosko de «La Tronà».

44×32 cm., 4 pp. a 4 columnes. Gravat en el titol. 5 centims el num. Any VIII. Epoca III.

VENDRELL

Lo Vendrellench. Setmanari comarcal del Baix Panadès. — Redacció y Administració: Carrer del Teatre, 18.

44×32 cm., 4 pp. a 3 columnes. Preu: un número, 10 cents. Any XI.

VICH

La Veu del Montserrat. Revista mensual. — Administració: Plaça Major, 17.

25×16 cm., 40 pp. i 8 de folletí, am cobertes. Preus: un num., 50 centims; any, 4 pessetes. Any XXV. Els 23 anys anteriors havia aparegut setmanalment.

Fins a 72 pugen les publicacions periodiques escrites en català que no han escapat a la nostra diligencia. Aquest nombre doblaria si haguessim volgut incloure en la *llista* precedent els periodics que, no tenint com a oficial la nostra llengua, hi publiquen la major part del text, i de segur que l nombre podria ben bé triplicar-se si haguessim pres nota dels periodics que, venint redactats en castellà i en francès, inserten més o menys sovint articles i poesies en català.

Aquestes 72 publicacions poden classificar-se aixi:

Diaris	4
Setmanaris	34
Quinzenaris	14
Mensuals.	14
Periodes més llarcs	6

Els periodics que fa més de cinc anys que surten són els següents, segons l'ordre d'edat:

33 anys. *La Campana de Gracia*, Barcelona.
32 » *La Renaixensa*, Barcelona.
26 » *L'Art del Pagès*, Barcelona.
25 » *La Veu del Montserrat*, Vich.
24 » *La Esquella de la Torratxa*, Barcelona.
18 » *El Palleter*, Valencia.
17 » *Lo Somatent*, Reus.
15 » *La Tomasa*, Barcelona.
14 » *Lo Catalanista*, Sabadell.
12 » *La Veu de Catalunya*, Barcelona.
12 » *Butlleti del Centre Excursionista de Catalunya*, Barcelona.
10 » *La Roqueta*, Palma de Mallorca.
10 » *Lo Misatger del Sagrat Cor de Jesús*, Barcelona.
9 » *La Costa de Llevant*, Canet de Mar.
9 » *Lo Geronès*, Gerona.
8 » *La Tronà*, Valencia.
7 » *La Veu del Vallès*, Granollers.
5 » *Lo Pi de las Tres Brancas*, Berga.

No tots aquests periodics s'han conservat en la mateixa forma i en el mateix aspecte durant la llur vida. Quasi tots han sofert cambis que han afectat ara l format, ara la periodicitat, etc.

Com que són molts els periodics escrits en català que tant aviat surten com desapareixen, val la pena de marcar els que tenen durada.

BUTLLETÍ BIBLIOGRAFIC

Academies, Corporacions, Societats, etc.

En aquest número se troben noticies de publicacions de les següents:

—— Barcelona: *Associació Wagneriana* (V. Doménech Espanyol, Wagner). — *Centre Excursionista de Catalunya* (V. Font y Sagué). — *Institut agricol català de Sant Isidro* (V. Calendari del Pagès). — *Jochs Florals.* — *Junta Municipal de Museos y Bellas Artes* (V. Bofarull y Sans). — *Real Academia de Buenas Letras* (V. Boletín).

—— Madrid: *Real Academia de la Historia.*

—— Perpinyá: *Société agricole, scientifique et littéraire des Pyrénées-Orientales.*

—— Vilafranca del Penadès: *Centre Catalanista.*

Aguiló y Fuster, Marian. — Ballesta. Notes referentes a la paraula Ballesta copiades del «Inventari de la Llengua Catalana», del que fou eminent literat y distingit membre d'aquesta corporació D. Marian Aguiló y Fuster, facilitades per son fill D. Angel Aguiló y Miró. — V. Boletín de la R. Aca-

demia de B. L. de Barcelona, pp. 253-259.

—— MOSTRA DEL INVENTARI DE LA LLENGUA CATALANA DE D. MARIAN AGUILÓ. — Extret del núm. 4 de la Revista de Bibliografia Catalana. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç», Ronda Universitat, 20. *1902.* [67

Fasc. de 18 × 12 cm., 45 pp.

Aguiló y Miró, Angel. — V. Aguiló y Fuster, M.

Aguiló, Estanislau. — LOS REYS DE MALLORCA. —V. Delpont, Juli.

Aguiló, Mossèn Joan. — MIRRA. — V. Delpont, Juli.

Albanell y Vilas, Joaquim. — UN AFAYTA CLATELLS. Pessa en un acte y en vers, original de Joaquim Albanell y Vilas. Segona edició. — *Barcelona* (Sant Andreu de Palomar): Tip. «La Catalana Andresense», de F. Baltasar Domenech, Casasnovas, 63. *1902.* [68

Fasc. de 21 × 13 ½ cm., 24 pp.

Albanell, Galcerán. — V. Elías de Molins, Antonio.

Albó y Martí, Ramón. — LA CARIDAD, su acción y organización en Barcelona, por Ramón Albó y Martí. — *Barcelona:* Imprenta de Subirana Hermanos... *1901.* [69

Vol. de 18 ½ × 11 ½ cm. (8ª), XIV-591; 1 pta.

Desde la p. 305 endavant hi ha una llista de les institucions benefiques de Barcelona, am la data

de llur fundació i alguns altres detalls curiosos. En apendix se publica la traducció d'un document de 1226.

Almanach de La Campana de Gracia pera 1903. Any XXVII. — *Barcelona*, Antoni López, editor, Llibreria Espanyola, Rambla del Mitj, 20. [70

Vol. de 14 $^1/_2$ × 8 $^1/_2$ cm. (8^u), 190 pp., il·lustrat; 50 centims.

Almanach de La Esquella de la Torratxa. 1903. XV de sa publicació. — Antoni López, editor, Llibreria Espanyola, Rambla del Mitj, num. 20, *Barcelona*. [71

Vol. de 21 × 14 cm. (8^u), 210 pp. Articles, poesies, etc. Il·lustració profusa; 1 pta.

Almanach de la Tronà. — *1903*. Imp. P. Sancho, Arz. Mayoral, 5 y 24. *Valencia*. [72

Fasc. de 21 × 15 cm. (4^t), 56 pp., coberta il·lustrada, dibuixos; 0'50 centims.

Almanaque del Diario de Barcelona para èl año 1903... Año cuadragésimo sexto. — *Barcelona*, Imprenta Barcelonesa, Tapias, 4. *1902*. [73

Vol. de 18 $^1/_2$ × $^1/_2$ cm., 256 pp. + 16 d'anuncis. Són interessants pera Barcelona les seccions: *Crónica de la capital*, *Revista de espectáculos* i *Datos estadísticos*.

Alcover, Joan. — La creu dels Moncades. — V. Delpont, Juli.

Alcover, Mossèn **Antoni M.** — RONDALLES MALLORQUINES. — V. Delpont, Juli.

—— IMPRESSIONS DE VIATGE (1901-1902). — V. Société agricole, scientifique et littéraire des Pyr.-Or.

Alegre, Francesch. — V. Sanvisenti, Bernardo.

Almera, Jaume, i A. Bofill. — A PU'NYELUS. — V. Delpont, Juli.

Alomar, Gabriel. — RENAIXENSA. — V. Delpont, Juli.

Amer, Josefa. — ANIVERSARI. — V. Delpont, Juli.

Amer, Miquel V. — ADEU A MALLORCA. — V. Delpont, Juli.

Antiga y Sunyer, Pere, y Joseph M.ª Bofill y Pichot. — CATALECH DE INSECTES DE CATALUNYA. Hymenòpters. Primera familia: Tenthredins. Observats per D. Pere Antiga y Sunyer y D. Joseph M.ª Bofill y Pichot. Publicat per l'Institució Catalana d'Historia Natural. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç». *1902.* [74

Fasc. de 22 × 16 cm., 27 pp.; 60 cents.

Arco, Angel del. — MUSEO ARQUEOLÓGICO DE TARRAGONA; objetos ingresados en 1897. — V. Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, t. VI, pp. 116-120.

—— NOTAS ARQUEOLÓGICAS DE LA DIÓCESIS DE TARRAGONA. — V. Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, t. VII, pp. 363-370.

III. Iglesias de Vilaseca y Espluga de Francolí.

Se reprodueixen notables alhages: custodia creu processonal de Vilasseca; custodia i vera-creu gotiques de l'Espluga.

Arnal de Vilanova. — V. Finke, Dr. H.

Associació Wagneriana. — V. Wagner.

B. L. — Giacinto Verdaguer. — V. L'Iride.

Balanzó y Pons, Llorenç. — Bona llevor, drama en tres actes, en vers y prosa den Llorens Balanzó y Pons. Ab llicencia eclesiàstica. Escena Católica. — *Barcelona:* Estampa de la Casa P. de Caritat. *1902.* [75

Fasc. de 21 × 14 ½ cm., 78 pp.; 2 ptes.

Balari y Jovany, José. — Nota de etimología catalana. — V. Boletín de la R. Academia de B. L. de Barcelona, pp. 2-4.

Se tracta de «esma» «esme».

Barcelona: Exposició d'Art Antic. — V. Bofarull y Sans, Cárlos de.

—— Beneficencia.—V. Albó y Martí, Ramón.

Baylet, Mossèn. — L'Ave Maria. V. Delpont, Juli.

Bearn, vescomtat.—V. Miret y Sans, Joaquim.

Berga, Pau. — Salut a Pezillá. — V. Delpont, Juli.

Bellesguart. — V. Carreras y Candi, Francisco.

Besalú, comtat. — V. Miret y Sans, Joaquim.

Biblioteca de la Tronà. — JINDAMA-CHICO. — Folleto I. Deu sentims. [*Valencia, 1902.*] [76

Fasc. de 22 × 16 cm., 16 pp.

—— EL TERRENO DEL HONOR. Noveleta de costums... honorables orichinal de Lluís Bernat. — Folleto II. Deu sentims. [*Valencia, 1902.*] [77

Fasc. de 22 × 16 cm., 16 pp.

Bigas, Lluís. — A MONTANYA. — V. Delpont, Juli.

Boccaccio. — V. Sanvisenti, Bernardo.

Boehmer, Éd., et A. Morel-Fatio. — L'HUMANISTE HÉTÉRODOXE CATALAN PEDRO GALÉS. Extrait de «Journal des Savants» (cahier de Juillet, Août et Septembre 1902). — *París:* Imprimerie Nationale, *MDCCCCII.* [78

Fasc. de 28 × 23 cm., 37 pp.

Estudi sobre un savi oblidat. Els autors recullen piadosament els documents que hagin pogut esclarir la seva vida, relacions i trista mort, i estableixen per primera vegada l veritable nom den P. Galesius (Pere Joan Galés, d'Ulldecona), esvaint la serie de males interpretacions. El savi, qual erudició reconeguda era celebrada entre ls seus contemporanis, després d'haver ensenyat en diverses capitals europees, va anar a raure a les presons de l'Inquisició espanyola, on va morir de malaltia sense donar temps a que l matessin. Es un desgraciat al qual les circumstancies de la vida no permeteren deixar un rastre que hauria sigut gran en el camp de l'erudició greco-llatina, que va veure confiscats els seus escrits i els seus llibres que ell co-

municava de la manera més despresa an els humanistes del seu temps amb els quals corresponia.

Bofarull y Sans, Cárlos de. — CATÁLOGO DE LA EXPOSICIÓN DE ARTE ANTIGUO, publicado por la Junta Municipal de Museos y Bellas Artes. Redactado por D. Cárlos de Bofarull y Sans, director del Museo Arqueológico Municipal. — Reproducciones artísticas. Thomas. Mallorca, 375. *Barcelona. 1902.* [79

Vol. de 17 × 11 ½ cm. (4.°), 191 pp.

Bofill y Pichot, Joseph M.ª — V. Antiga y Sunyer, Pere.

Boher, el Canonge. — LO POEME DE NINA. — V. Delpont, Juli.

Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona. — Tomo primero. Años académicos CLXXIII y CLXXIV. — *Barcelona:* Imprenta de la Casa Provincial de Caridad, calle de Montealegre, 5. *1901-1902.* [80

Vol. de 26 × 17 cm., 428 pp.; 4 ptes.

Aquesta notable revista, recentment creada, interessa tota ella als estudis catalans. Per això anotem tots els seus articles. S'ha de recórrer als noms següents: Aguiló y Fuster, Marian; Balari y Jovany, José; Carreras y Candi, Francisco; Codina y Formosa, J.; Comenge, L.; Finke, Dr. H.; Giménez Soler, A.; Mas y Doménech, J.; Miret y Sans, Joaquín; Parpal y Marqués, Cosme; Sagarra, Fernando de; Sanpere y Miquel, S.; Soler y Palet, J.

Bonavía, Salvador. — V. Millà, Lluís.

Bori y Fontestá, A. — LA GALLARDA DEL ROSER.

Cuadro de costums de montanya. Estrenat ab extraordinari èxit en el Teatre Català (Romea) la nit de la inauguració de la temporada, 20 septembre 1902. (Barcelona, Biblioteca de «Catalunya Artística», Sant Pau, 8, pral.). — *Barcelona:* Imp. de F. Cuesta. *1902.* [81

Fasc. de 21 ½ × 13 ½ cm., 28 pp.; 1 pta.

Bori y Fontestà, Antoni. — La font del monjo. — La Rosius (prosa). — Al cim de la montanya. — De la terra. — V. Jochs Florals de Barcelona.

Brosa, Victor. — Memoria de Secretari. — V. Jochs Florals de Barcelona.

Bruch, Llibre de la Cort del (s. XVII). — V. Mas y Domenech, J.

Busquets y Punset, Anton. — Un recort. — V. Delpont, Juli.

V. Verdaguer, Jacinto.

Calendari Català pera l'any 1903. Coleccionat y publicat per Joan Bta. Batlle. — L'Arxiu, Llibreria de Joan Bta. Batlle, carrer de la Tapineria, 48, *Barcelona.* (Any VIe). [82

Vol. de 19 × 13 cm. (8u), 16 pp.; 1 pta.

Conté articles i poesies i es l'unic anuari que segueix bé l moviment catalanista. Remarquem, com utils, els articles següents: *La manifestació d'enguany*, per Sebastià Farnès; *Necrologia* (am noticies de 44 individus morts dins l'any), per Ramon

N. Comas; *Moviment catalanista*, per J. Maspons y Camarasa; *Revista literaria*, per Ernest Moliné; *Revista musical*, per M. Urgellès Depares; *Revista teatral*, per J. Morató.

Calendari del Pagès pera l'any 1903. Publicat per l'«Institut agricol català de Sant Isidro». — Any 48 de sa publicació. — *Barcelona:* Estampa Barcelonesa, Tapias, 4. *1902*. [83

Fasc. de 20 × 13 ½ cm., 128 pp. (+ 22 d'anuncis). Concells i notes utils per l'art de la terra, poesies, etc.

Calendari dels Pagesos, del principat de Catalunya per l'any 1903. Adornat ab làminas, màximas y consell... — *Barcelona:* Imp. de Cristina Segura (viuda de A. Llorens)... Septembre de 1902. [84

Fasc. de 26 × 18 cm. 16 pp.; 12 centims.

Calendari pera 1903 ¡Cu-cut! — Any I. — *Barcelona*. [85

Vol. de 27 × 18 ½ cm., 136 pp.; coberta colorida, de Cornet; dibuixos, caricatures, fotogravats; articles, poesies, etc.; 1 pta.

Calmette, Joseph. — La fin de la Domination française en Roussillon au XVe siècle, étude d'histoire diplomatique. — V. Société agricole, scientifique et littéraire des Pyr.-Or.

Camathias, Rev. Florin. — V. Decurtins, Caspar.

Camprodon, Francisco. — V. Decurtins, Caspar.

Canals, Antoni. — V. Sanvisenti, Bernardo.

Cançoner Popular. [86

Col·lecció de fulles contenint cada una un *dibuix*, la *tonada* d'una cançó popular catalana i el *text* amb algunes anotacions. Cada fulla, de 23 × 17 cm., 4 pp., 10 cents., o bé 8 pp., 15 cents. Desde la darrera vegada que les hem notat (1901, p. 245) han sortit les següents:

XVII La Madrastra.
XVIII Lo Desembre congelat.
XIX La vetlla dels pastors.
XX La mort de la nuvia.
XXI Los tres Tambors.
XXII La filla del marxant.
XXIII La Mare de Deu.
XXIV El bou y la mula.
XXV Lo comte Garí.
XXVI La filla del Carmesí.
XXVII La porqueyrola.
XXVIII La cançó del rossinyol.
XXIX Don Joan y Don Ramon.
XXX Los fadrins de Sant Boy.
XXXI Lo bon caçador.
XXXII Santa Agnés.
XXXIII Jesús y Maria.

Canigó, Sant Martí de. — V. Carselade du Pont.

Careta y Vidal, Antoni. — Decurtins, Caspar.

Carlos d'Austria, L'arxiduch, proclamat en Viena, Carlos III, rey de Espanya, després emperador Carlos VI d'Alemanya. — V. Carreras y Bulbena, Joseph Rafel.

Carner, Joseph. — Egloga. — Agullas blavas. — Retorn. — Parellas. — V. Jochs Florals de Barcelona.

Carreras y Bulbena, Joseph Rafel. — Carlos d'Aus-

TRIA Y ELISABETH DE BRUNSWICH WOLFENBÜTTEL A BARCELONA Y GIRONA (Musiques, Festes, Càrrechs Palatins, Defensa de l'Emperador, Religiositat d'aquests Monarques). Obra composta per Joseph Rafel Carreras y Bulbena, ciutadà de Barcelona. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç», Ronda Universitat, 20. *1902.*

[Altra portada amb el mateix titol en alemany.]. [87

Vol. de 21 ½ × 14 cm., 589 pp.; retrats, facsimils, musica, etc.; text en català i en alemany; 12 ptes.

Llegint aquest llibre, el lector se troba en el dubte de si s tracta d'un llibre de devoció o d'un estudi historic; i es lo cert que amdugues condicions hi estan en extranya barreja i fent-se mal l'una a l'altra. L'autor ha fet una obra plena de simpaties i d'odis; té, saltant els temps, el mateix foc, la mateixa passió de partit d'alguns dels pamflets de l'epoca per ell estudiada. Són simpatics Carlos d'Austria i la seva esposa, qui estan ornats de totes les virtuts cristianes i politiques; Felip II, que es el més gran dels reis, i en general són sempre bons tots els de la casa d'Austria. En cambi, són odiosos els personatges contraris an aquesta dinastia i a la *tradició catalana:* Felip V, la reina Agna d'Inglaterra; Carlos III, al qual anomena *infame* i porta la seva antipatia, d'una manera general i sense que s modifiqui al través de l'historia, a les nacions inglesa i francesa.

Aquest llibre té per objecte principal donar idea, seguint el titol, de l'estada de Carlos d'Austria a Catalunya, detallant la vida que hi duia,

sobre tot en lo relatiu a saraus i festes, amb una munió de detalls interessantissims ben lligats i ordenats, encara que allargaçats, la concisió no essent la dominant del curiós estil de l'autor; però ademés se fa la defensa entusiasta de l'arxiduc. L'obra va endreçada «Al bon recort de la Reyal y Imperial Casa d'Austria, de l'Eminentíssima Casa de Liechtenstein y de la Tradició Catalana». Acaba amb el següent paragraf, que convé reproduir pera veure de quina manera l'autor entén l'historia i quins són els seus ideals:

«Ditxós lo dia en que, unides Austria y Espanya, recuperat son antich regiment y poder, òbrien al sucessor del Sant Pere les portes de sa presó, després de punir a sos brètols carcellers, y retornen a l'Esglesia Sacrosanta aquella benhaurada supremacía de que gaudí en altre temps a Europa. Llavors Europa serà feliç, Austria serà feliç, Espanya serà feliç, l'heroica Catalunya serà feliç, y tots los fidels, enllaçats llurs cors en un noble sentiment d'amor a Christ y a sa Santíssima Mare, entonaran un càntich grandiós d'acció de gracies, dés de Montserrat fins a Atoxa, dés del Pilar fins a Viena, hon coronarà la restauradora obra l'Immaculada Concepció en la capital de l'Imperi Austriàch, publicament venerada.»

També l'autor diu que D. Ramon Nocedal es el seu *capdill*.

L'obra està luxosament presentada, i dés d'avui no podrà prescindir-ne l qui s'interessi per l'estudi d'un periode tant culminant de l'historia patria.

Carreras y Candi, Francisco.— La institución del «Castlá» en Cataluña. — V. Boletín de la R. Acad. de B. L. de Barcelona, pp. 4-24.

Carreras y Candi, Francisco.—Bellesguart, real sitio de Martín I.—V. id., id., pp. 55-65.

—— Numismática sarda del sigle XIV.—V. id., id., pp. 86-96.

—— Palomas y palomares en Cataluña durante la Edad Media.—V. Id., id., pp. 201-217, 259-280, 345-377, 381-424.

Paloma y colom en la lengua catalana. — Las palomeras.— II. Colomers y tudoners.— Palomares rurales.— Los palomares del territorio de Barcelona.— Los tudoners ó palomares de torcaces en la Sagarra. — III. Palomares á parcería y á censo.— Derecho feudal de construcción de palomares rurales.— La comunicación por palomas conocida en Cataluña. — Disposiciones en favor de las palomas generales al Principado. — Órdenes locales sobre caza de palomas.— Las palomas en el mercado y en la cocina.— IV. Apéndice de documentos (n'hi han 30).— Glosario de voces poco comunes.

—— Un llibre de geomancia popular del segle XIII. — V. id., id., pp. 325-338.

Carselade du Pont, Juli, bisbe de Perpinyà.— Lettre Pastorale de Monseigneur l'Évêque de Perpignan au clergé et aux Fidèles de son diocèse leur annonçant le rachat de l'Église Abbatiale de Saint-Martin du Canigou et sollicitant des aumônes pour sa restauration.—*Perpignan.* Charles Latrobe, Imp. de l'Évêché, rue des Trois-Rois, 1. *1902.* [88

Fasc. de 24 $^1/_2 \times$ 16 cm., 26 pp.
Text francès i traducció catalana.

Casadevall, Ramon. — DESDE L PUIGMAL. — V. Delpont, Juli.

Català, Víctor. — DRAMAS RURALS. — Il·lustracions de l'autor. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç», Ronda de l'Universitat, 20. *1902.* [89

Vol. de 19 × 12 cm., 300 pp.; 3'50 ptes.

En la nostra renaixent literatura cada dia hi té més lloc la prosa, augmentant la publicació d'obres apreciables; però ben poques vegades sens presenta un llibre com el que tenim enfront: observació penetrant, visió clara, estil serè i facil, de gran sobrietat i justesa. Responent al titol, l'autor mostra les llagues i miseries de la vida rural en dotze quadros generalment ben compostos: *En Met de les Concas, Idili xorch, Parricidi, Daltabaix, Lo pastor, La vella, L'empelt, Agonia, Ombras, L'explossió* (que no es rural i es el més fluix de tots), *Nochebuena* i *L'enveja.*

Passa davant del lector una llarga filera de sers avorrerts, d'odis implacables, de crims ignorats, d'injusticies, de miseries fastigoses, d'amors extranys; però entremig d'això també s'hi troben sers bondadosos, caracters ferms i coses nètes i amors purs i grans consolacions. L'autor pinta la realitat de la vida amb una força quasi sempre igual; però està massa convençut de la seva força i de la seva traça, i això l'haurà dut a escriure l proleg, la nota més debil del llibre, i en que fa una professió d'insinceritat que l perjudica. L'ultim *drama rural* se li ha antoixat a l'autor escriure-l en vers, posat com a prosa; això fa que s llegeixi am dificultat, com sempre que s'ha intentat dur al ritme de la prosa l ritme del vers: no sembla sinó que l'autor hagi pensat en en Rusiñol, encara que en Victor Català no carrega tant l'estil, d'adjectius,

i els que li vénen obligats per la mania del ritme són més ajustats.

En altres llibres l'autor promet veure la vida de manera que satisfaci als gustos de les *damiseles ciutadanes*. No n sabem veure la necessitat; però faci lo que vulga, que, encara que s contradigui, té halè pera fer coses grosses.

Catalunya. Guerra dels Segadors. — *V.* Sanz, Joan B.

—— Corts. — *V.* Real Academia de la Historia..

Centre Catalanista de Vilafranca. — El Penadès en el sigle XIX. — Concurs d'Historia contemporania organisat pel Centre Catalanista, patrocinat pel Ilustre Ajuntament de Vilafranca y celebrat en XXXI d'Agost de MCMI. — *Vilafranca:* «Centre Catalanista», *1902*. [Oliva, impressor, Vilanova y Geltrú]. [90

Vol. de 21 $^1/_2 \times$ 13 $^1/_2$ cm. (8^u), 355 pp.; 5 ptes.

Després de les Memories dels Secretaris del «Centre» (Francisco de P. Parés y Castelltort) i del Jurat (Claudi Mas y Jornet) y dels discursos dels Presidents del Jurat (Dr. Bartomeu Robert) i del «Centre» (Carles Condis), conté aquest volum tres interessants treballs que són bona mostra del resultat de tant utilissim concurs, especialment el primer i el darrer. Són aquests: *Estudi crítich-histórich del Penadès en el sigle XIX*, per Ramon Esclasans y Milà (pp. 43-185); *Notes crítiques sobre les vicissituts de la Agricultura, Industria y Comers durant el sigle XIX, deduintne els medis pera lograr*

llur foment y desenrotllo, per Antoni Martorell y Panyellas (pp. 187-233); *Notes sobre'l moviment intelectual y artistic de Vilafranca del Panadès durant el sigle XIX*, treball adicional encarregat al Secretari del Jurat, Claudi Mas y Jornet (pp. 237-349).

Chabas, Roc. — ESTUDIO SOBRE LOS SERMONES VALENCIANOS DE SAN VICENTE FERRER, que se conservan manuscritos en la Biblioteca de la Basílica metropolitana de Valencia.—V. Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, t. VI, pp. 1-6, 155-168, t. VII, pp. 131-142, 419-439.

Interessantissima serie d'articles, amb abundoses mostres. Fins ara se n'han publicats els següents:

Introducción; I. Disposición de los Sermones; II. Originalidad de los Sermones, Recursos Oratorios. Fin á que se dirigían; III. Apólogos y parábolas.

Retrat de Sant Vicent Ferrer, bona reproducció d'una taula del segle xvè, de la Catedral de Valencia.

Codina y Formosa, pbro., J. — LIBRE DELS ENSENYAMENTS DE BONA PARLERIA DE MESTRE BRUNET LATÍ. — V. Boletín de la R. Acad. de B. L. de Barcelona, pp. 181-185, 246-250, 315-323, 377-380, 424-426.

Comenge, L. — CLÍNICA EGREGIA. — V. Boletín de la R. Acad. de B. L. de Barcelona, pp. 38-41.

Documents sobre la malaltia i mort de la Reina Na Joana Enriquez, segona muller de Joan II d'Aragó.

Comenge, L. — PERDRÁ LO PUNY. — V. id., id., pp. 66-71.

—— EL PROTOFÍSICO DE PEDRO EL CEREMONIOSO. — V. id., id., pp. 151-157.

Corbella, mossèn **Ramon.**—NOTICIES DEN SERRALLONGA. — V. La Veu del Montserrat, 1902, pp. 18-24, 61-66, 196-201, 235-241, 273-278, 303-309, 347-354.

—— V. Vallfogoní, Un.

—— Troballes d'arxiu. NOUS DATOS SOBRE'LS CÈLEBRES BANDOLERS ROCAGUINARDA Y SERRALLONGA, publicats en «La Veu del Montserrat».— Vich: Imp. de la Viuda de R. Anglada. *1902.* [91

Fasc. de 24 × 16 cm. (8ª), 70 pp.

Cornovol, J. — FRESCA PRIMAVERA.— V. Delpont, Juli.

Costa y Llobera, Josep. — V. Decurtins, Caspar. — CREIXENÇA. — LA DEXA DEL GENI GRECH. — V. Jochs Florals de Barcelona.

—— LO PI DE FORMENTOR.— V. Delpont, Juli.

Daniel, Mossèn. — GOIG A LA MARE DE DEU DE MONTSERRAT. — V. Delpont, Juli.

Dante. — V. Sanvisenti, Bernardo.

Decurtins, Dr. Caspar, e Florin Camathias. — LA LITERATURA CATALANA da Dr. Caspar Decurtins e Florin Camathias. — *Cuera:* Stampa de Giusep Casanova. *1902.* [92

Fasc. de 20 ½ × 14 cm., 35 pp.

L'entès autor de la gran *Rätoromanische Chrestomathie* i director entusiasta de la publicació rètica *Ilg Ischi* ens ha fet present d'una curta però bona noticia general sobre la nostra literatura pera fer precedir les traduccions de poesia catalana del Rev. Florin Camathias, fetes principalment sobre l'antologia en alemany del Dr. Fastenrath *(Catalanische Troubadoure der Gegenwart*, Leipzig, 1890), però tenint sempre a la vista ls originals catalans. Hi ha poesies traduides dels autors següents: Joaquim Rubió y Ors, Jacinto Verdaguer, Angel Guimerà, Francesc Matheu, Teodor Llorente, Joan Planas, Francisco Camprodon, Miquel Costa y Llobera, Josep Martí y Folguera, Bartomeu Ferrà, Antoni Careta y Vidal, Josep Taronjí.

Delpont, Juli. — FLORS ROSSELLONESES. Aplech de catalanades recullides per En Jules Delpont.—*Perpinyà*. Imprempta catalana d'En Joseph Payret, carrer de l'Angel, 9. 1899 [*1902*]. [93

Fasc. de 23 × 14 cm. (8ª), 84 pp.

Baix el titol de *Flors rosselloneses* ha reunit l'entusiasta catalanista perpinyanenc J. Delpont un aplec de composicions (generalment poetiques, algunes fragmentaries) degudes a escriptors del Rosselló, de Catalunya i de Mallorca. Les dels primers són per nosaltres les que presenten més novetat. Els autors les obres dels quals s'han fet entrar en aquesta prou desigual antologia són els següents. *Del Rosselló:* Justí Pépratx, el canonge Boher, mossèn Bonafont (lo Pastorellet de la Vall d'Arles), Francesc Marteau, Carles Sabaté, Pau Berga, mossèn Baylet, C. de Llamby, mossèn Da-

niel, F. Parés, Jaume Sauquet, J. Cornovol, Esteve Falguere i Josep Payret; mossèn Jacinto Verdaguer se fa entrar entre ls rossellonencs. *De Catalunya:* Dolors Monserdà, Maria Maspons, Francesc Matheu, Angel Guimerà, J. Almera i A. Bofill, mossèn Puyol, Melcior de Palau, Josep Martí (de Puigcerdà), Jaume Massó Torrents, Arthur Masriera, Narcís Oller, Joan Roig, Anton Busquets, Ignasi Rovira, Joan M. Guasch, Timoter Valls, Ramon Casadevall, Lluís Bigas i Rafel Gay. *De Mallorca:* Josefa Amer, Mario Penya, Emilio Sureda, Geroni Rosselló, Pere d'A. Penya, Miquel V. Amer, Ramon Picó, Joan Alcover, mossèn Costa i Llobera, mossèn Antoni M.ª Alcover, Mateu Obrador, Miquel S. Oliver, Antoni Penya, mossèn Joan Aguiló, Estanislau Aguiló, Jaume Pomar, Felix Escalas i Gabriel Alomar.

Obre la col·lecció un proleg entusiasta del senyor Delpont, que conté utils noticies sobre ls rossellonesos que modernament han escrit en català, i la clouen dues cartes de Provença, una den Mistral i altra den Payre Devoluy.

Dez-Coll, Bernat. — V. Llabrés, Gabriel.

Doménech Espanyol, Michel. — L'Apothéose musicale de la Religion Catholique: Parsifal de Wagner. Révélations démonstratives de la signification et symbolisme musical de cette œuvre par Michel Doménech Espanyol. (De l'Association Wagnérienne de Barcelone). Traduit du catalan par Jules Villeneau. — *Barcelone:* Imprimerie de Fidel Giró. *1902.* [94

Vol. de 20 × 13 ½ cm. (8ᵘ), XIV-278 pp., 5 frs.

Elías de Molins, Antonio. — GALCERÁN ALBANELL. Arzobispo de Granada y maestro de Felipe IV. (Documentos inéditos).—V. Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, t. VI, pp. 47-51.

Ermengarda de Narbona. — V. Miret y Sans, J.

Espluga de Francolí. —V. Arco, Angel del.

Escalas, Félix. — PEL BOSCH Y A CIUTAT. — V. Delpont, Juli.

Esclasans y Milà, Ramon. — ESTUDI CRÍTICH-HISTORICH DEL PENADÈS EN EL SIGLE XIX. — V. Centre Catalanista de Vilafranca.

Falguère, Estèbe. — LLUNY DE CASA. — V. Delpont, Juli.

Ferrà, Bartomeu. — V. Decurtins, Caspar.

Ferrer, Sant Vicent. —V. Chabas, Roc.

Finke, Dr. H. — ARNALDO DE VILLANOVA EN LA CORTE DE BONIFACIO VIII. —V. Boletín de la R. Acad. de B. L. de Barcelona, pp. 24-25.

Flores Calderón, M. — LA SALA DE VARIOS DE LA BIBLIOTECA NACIONAL, III. —V. Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, t. VI, pp. 170-180.

Se dóna detall de curiosos impresos de la Guerra dels Segadors i altres de principis del segle XIX.è

Fons, Joseph. — LA LÉGENDE DE NURIA, poésie. — V. Société agricole, scientifique et littéraire des Pyr.-Or.

Font y Sagué, pbre., Norbert. — L'EXCURSIONISME CIENTÍFICH, per Norbert Font y Sagué, Pbre. Conferencies llegides en les vetllades dels dies 7 y 28 de Febrer de 1902, celebrades en el Centre Excursionista de Catalunya. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç». *1902.* [95

Fasc. de 22 × 16 cm., 64 pp.; gravats, tiratge apart del «Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya».

Forga y Clarà, R. — CRIT DE PATRIA!... Monòlech dramàtich per R. Forga y Clarà. Estrenat ab èxit en lo Teatre Principal (Gracia) la nit del 18 de Maig de 1902. — *Barcelona:* Est. tip. de Francisco Costa, Aribau, 60, *1902.* [96

Fasc. de 20 ½ × 13 cm., 12 pp.; 25 cents.

Foulché-Delbosc, R. — ABRÉGÉ DE GRAMMAIRE CATALANE. — *Barcelona:* Imprimerie et librairie «L'Avenç», 20, Ronda de l'Universitat. *1902.* [97

Vol. de 19 × 12 cm., VI-237 pp.; 4 ptes.

Aquesta gramatica s'ha fet seguint un pla semblant al seguit en les de les altres dues grans llengües hispaniques (castellana i portuguesa) que mateix filoleg porta publicades; es pràctica, i ve aposta pera que ls extrangers que coneixen el francès puguin apendre, lo més rapidament possible, la nostra llengua en sa varietat barcelonina, que es pot-ser la del major nombre de catalans.

L'autor coneix a fons el català, i la seva gramatica resulta esser la primera i més important que

fins ara s'ha fet fòra de Catalunya, am tot i les gramatiques rosselloneses den Pere Puiggarí i de l'Albert Saisset. Es recomanable per lo ben feta (les tares essent insignificants i no anant més enllà d'uns quants exemples), i la creiem destinada a prestar bons serveis no sols als filolegs que vulguin estudiar-la, sinó principalment als extrangers que per qüestions mercantils o industrials se troben en la conveniencia de conèixer la llengua del país.

Galés, Pedro, humanista heterodoxe català dels sigles XVI-XVII è.—V. Boehmer et Morel-Fatio.

Garcia, Dr. Francesch Vicens, Rector de Vallfogona.—V. Corbella, Mn. Ramon; Vallfogoní, Un.

Gay, Joan.—V. Rusiñol, Santiago.

Gay, Rafel.—PIRINENCAS.—V. Delpont, Juli.

Gener, Pompeyo.—V. Pagano, José Leon.

Genís, Salvador.—LECTURA BILINGÜE. Exercicis per'apendre de llegir en català y de llegir y tradnhir en castellà els noys y noyas de las escolas de Catalunya, per D. Salvador Genís, Mestre superior. Segona edició... Ab aprobació de l'Autoritat eclesiástica.—*Barcelona:* Imp. y Lit. de Joseph Cunill y Sala, Universitat, 25. *1902.* [98

Vol. de 15 ½ × 10 cm. (8ª), 183 pp., encartronat.

Giménez Soler, A.—LAS LIBERTADES ARAGONESAS.—V. Boletín de la R. Acad. de B. L. de Barcelona, pp. 25-38.

Giménez Soler, A. — RETRATO HISTÓRICO DE LA REINA D.ª MARÍA. —V. id., id., pp. 71-81.

—— NOTAS PARA LA HISTORIA DE LAS COSTUMBRES PRIVADAS EN LA EDAD MEDIA. —V. id., id., pp. 217-226.

Girbal Jaume, F. — TOT L'ANY (Intimas). — *Barcelona:* Llibr.... d'Alvar Verdaguer, Rambla, 5... *1902*. [Tip. Seix.] [99

Fasc. de 19 × 12 ½ cm. (4ᵗ) 79 pp.; 1 pta.

Sóii molts els poetes que han fet poemes als mesos de l'any, i, adhuc en la nostra literatura, són pocs els que han sabut dir quelcom de nou. En Girbal ha fet un poemet ciclic amorós qual principal qualitat es la d'esser escrit sense esforç; recorda molt l'estil de l'Apeles Mestres, però encara vulgareja més. El ritme es generalment bo, però no la rima, que porta ls defectes de costum, fent consonar vocals obertes am vocals tancades. Hi escasseja la poesia fonda, i el llenguatge està massa influenciat pel castellà.

Guasch Tombas, A. — ¡SIS TIROS! Joguina còmica en un acte y en prosa, original de A. Guasch Tombas. Estrenada ab brillant èxit en lo «Teatre Romea» la nit del 28 Decembre de 1901. —*Barcelona:* Tip. D. Casanovas, Hospital, 87. *1902*. [100

Fasc. de 21 × 23 ½ cm., 24 pp.; 50 cents.

Gudiol y Cunill, Mossèn Joseph. — EL MUSEU EPISCOPAL DE VICH EN 1901. —V. La Veu del Montserrat. 1902, pp. 162-166.

—— L'ESPOSICIÓ DE PINTURA ANTIGA AL CIRCOL

LITERARI (Vich). — V. La Veu del Montserrat, 1902, pp. 267-272.

Gudiol y Cunill, Mossèn Joseph. — UNA REPRESENTACIÓ DEL SAGRAT COR DE JESÚS DEL SEGLE XIV.—V. La Veu del Montserrat, 1902, pp. 386-389.

Se troba en uns interessantissims hostiers dels quals sen publica una imprompta.

Guimerà, Angel. — AYGUA QUE CORRE, drama original en tres actes y en prosa, per Angel Guimerà. Estrenat en lo «Teatre Català, Romea», la vetlla del 18 de Novembre de 1902. — *Barcelona:* Imp. La Renaixensa, *1902.* [101

Fasc. de 19 ½ × 13 cm., 126 pp.; 2 ptes.
Es una de les obres bones del gran dramaturg.

—— V. Pagano, José León.

—— AMORETA. — V. Delpont, Juli.

—— V. Decurtins, Caspar.

Guasch, Joan. — DELS PIRINEUS. — V. Delpont, Juli.

Guibaud, Jean. — ENQUÊTE ÉCONOMIQUE SUR LE ROUSSILLON EN 1775. — V. Société agricole, scientifique et littéraire des Pyr.-Or.

Haebler, Conrado. — TIPOGRAFÍA IBÉRICA DEL SIGLO XV. Reproducción en facsímile de todos los caracteres tipográficos empleados en España y Portugal hasta el año de 1500. Con

notas críticas y biográficas. — *La Haya:* Martinus Nijhoff, *Leipzig:* Karl W. Hiersmann. *1902.* [102

Vol. de 37 × 27 cm. (fol.), VII-91 pp., Lxxxvii pl. am 167 figs.; 115 francs.

El doble text, castellà i francès, d'aquesta important obra, dóna en forma breu, encara que molt precisa, les principals noticies dels impressors que durant el xvèn segle s'establiren a Espanya i Portugal; començant pel Lambert Palmart (1474), que l'autor té pel primer estamper de que s té noticia indubitable, fins als contemporanis del Joan Giesser. A nosaltres han d'interessar-nos d'una manera especial les noticies dels tipografs establerts en terres de llengua catalana i que fan constar el lloc on tingueren fixades les seves premses, com Barcelona, Caller, Gerona, Lleida, Mallorca, Montserrat, Perpinyà, Sant Cugat del Vallès, Tarragona, Tortosa i Valencia. La tant discutida qüestió de si l més antic impressor siga en Palmart a Valencia o en Joan Gherlinc a Barcelona, l'Haebler la resol pel primer, pensant hagi d'esser forçosament equivocat el colofon del llibret datat a Barcelona l'any 1468, que avui conserva la Reial Academia de Bones Lletres.

La *Tipografía Ibérica del siglo XV* resulta un volum molt ben presentat i en bones condicions tipografiques en quant al text, essent una llastima que la col·lecció de lamines tirades en paper de fil, que reprodueixen en quant pot ser a mida exacta les mostres dels diferents caracters i cossos d'impremta usats pels estampers de que s dóna noticia, no resultin algunes vegades un xic més clares, puix vénen a fer l'efecte d'haver-se aixafat alguns

dels motllos amb el tiratge. Si prescindim d'això, haurem de regonèixer com se tracta d'una obra de verdader merit i de les que demostren l'estat de coneixements que a una determinada fetxa s tenen sobre una materia.

Iglesias, Ignasi. — EL COR DEL POBLE. Drama en tres actes. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç», Ronda de l'Universitat, 20. *1902.* [103

Vol. de 18 × 11 ½ cm., 207 pp.; 2 ptes.

Bon drama i ben escrit, que es qualitat que acostuma a mancar en les obres del nostre teatre. Es un quadro simpatic de familia obrera.

—— L'ESCLAU DEL VICI. Monólech, en vers, original de Ignasi Iglesias. Estrenat en l'Ateneu Obrer de Sant Andreu de Palomar, la nit del 23 Setembre de 1891. Segona edició, corretgida per l'autor. — *Barcelona.* Imprempta de Salvador Bonavia, Petritxol, 2, *1902.* [104

Fasc. de 21 × 13 ½ cm., 14 pp.; o'50 centims.

—— Pagano, José León.

Jochs Florals de Barcelona. Any XLIV de llur restauració. MCMII. Sospesos per l'autoritat Militar lo primer diumenge de Maig, celebrats lo dia onze de Novembre a Sant Martí de Canigó. — *Barcelona.* Estampa de La Renaixensa. *MCMII.* [105

Vol. de 27 × 18 cm. (4°), 179 pp.

Són els *tragics,* perquè aquesta vegada la tirania

de l'Estat Espanyol arribà fins a sospendre-ls el primer diumenge de Maig, cosa que no havia gosat en els quaranta-tres anys que l'institució porta d'existencia. Se celebraren el dia 11 de Novembre en les pintoresques ruïnes de Sant Martí de Canigó, aprofitant una festa de consagració religiosa.

El volum conté les següents obres: *Discurs*, en vers, per Francesc Matheu; *Memoria* del secretari, per Victor Brossa; *Discurs de gracies*, per Marian Veyreda; *Creixença* i *La dexa del geni grech*, de Miquel Costa i Llobera; *Égloga*, *Agullas blavas*, *Retorn* i *Parellas*, per Josep Carner; *La font del monjo*, *La Rosius*, *Al cim de la montanya* i *De la terra*, per Antoni Bori i Fontestà; *La llengua trossejada*, per Frederic Rahola; *Tres floretes francescanes*, per Francesc Ubach y Vinyeta; *Jacobé*, per Joaquim Ruyra Oms; *Ave Maris Stella* (trad.), per Josep Sala i Bonfill; *De la vida*, per Claudi Planas i Font.

Al nostre entendre, sobresurten entre les obres poetiques: El discurs del president, den Matheu, i *La dexa del geni grech*, den Costa i Llobera, amdues impregnades d'alta poesia i de forma impecable; *Retorn* i algunes poesies de *Agullas blavas* i *Parellas*, den Carner. De les obres en prosa ns agrada molt *Jacobé*, den Ruyra, i després *De la vida*, den Claudi Planas.

Latini, Mestre Bruneto. — Traducció d'una part del *Tresor* al català. — V. Codina y Formosa, J.

La Veu del Montserrat. Revista mensual, política, histórica, literaria y de crítica general. Any XXV *(1902)*. — *Vich:* Estampa de la Viuda de R. Anglada. [106

Vol. de 24 × 16 cm., VIII-480 pp., més 96 pp. de folletí formant la 3.ª obra de la *Biblioteca de La Veu del Montserrat;* 4 ptes.

Molts articles hauriem d'anotar d'aquesta benemerita publicació; senyalarem els que fan més per nosaltres: *Noticies de'n Serrallonga*, per M. Ramon Corbella, pp. 18-24, 61-66, 196-201, 235-241, 273-278, 203-209, 347-354; de M. Josep Gudiol y Cunill, *El Museu episcopal de Vich en 1901*, pp. 162-166; *L'Exposició de pintura del Circol Literari*, pp. 267-272; *Una representació del Sagrat Cor de Jesús del segle XIV*, pp. 386-389; del Sr. Joan B. Nadal, un article necrologic den *Josep Serra y Campdelacreu*, pp. 10-17, 49-54; i dos escrits a proposit de l'*Obra del diccionari* de Mn. Alcover, pp. 337-341, 430-431. — Pel folletí, que forma l vol. 3 de la *Biblioteca*, V. Sanz, Joan B.

Licer, Maria. — Trad. de La Maladetta del *Canigó*, de Verdaguer. — V. L'Iride.

L'Iride. Strenna per l'anno 1903. Annata VIII. *Casale*. Tip. edit. G. Pane. *1902*. [107

Fasc. de 15 ½ × 10 cm., 96 pp.; 40 cents. de lira.

En les pp. 58-63: *La Maladetta* (del *Canigó*, de Verdaguer), traduit per Maria Licer. En les planes 64-66: *Giacinto Verdaguer*, per L. B.

Llabrés, Gabriel. — CONSUETA DE JUY. — V. Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, t. VI, pp. 456-466.

Publica aquesta obra com a mostra de la col·lecció mallorquina descrita pel mateix autor (V. *Rev. de Bibliogr. Catal.* vol. I, p. 332); ara s'inclina a creure que aquesta representació es adaptació d'una altra de castellana.

Llabrés, Gabriel. — BERNARDO DEZ-COLL ES EL AUTOR DE LA CRÓNICA CATALANA DE PEDRO IV EL CERÈMONIOSO DE ARAGÓN que fué escrita por los años de 1365 á 1390. —V. Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos, t. VII, pp. 331-347.

Primera part d'un important treball que l'autor divideix, per ara, en els següents capitols:

Antecedentes de la cuestión — Vida y obras de Dezcoll — Pruebas y Documentos.

Llamby, C. de. — ALS GERMANS DE CATALUNYA.— V. Delpont, Juli.

Llamp-Brochs. — D. CUAN TANORIO, drama sengriento, aspelusnante, aspesmódico y harroroso an siete actos y muchos cuadros, adornado cuan enfinidad de motos astraños, rapresentado siempre cuan envidiable y ruidoso éxito, y ascribido an una cosa que parece verso, por un mancebo conacido en la república de las letras por Llamp-Brochs. Cuarta dision.—*Manresa:* Imp. de Antonio Esparbé, Plasa de Sta. Lucia, 6. *1902.* [108

Fasc. de 18 ½ × 11 cm., 136 pp.

Llanas, Albert. — LA MARXA REAL, monólech dramátich casi original d'Albert Llanas. — *Barcelona:* Llibreria de Olegari Salvatella, Zurbano, 6. [109

Fasc. de 17 × 12 cm., 16 pp.; dibuix d'Urgell en la coberta.

Llegendari Català. — HISTORIA DE LA FILLA DEL REY DE ONGRIA. HISTORIA DE LA EMPERADRIU D'ALEMANYA, FALSAMENT ACUSADA D'ADULTERI. MIRABLE AVENTURA DEL CAVALLER SPERCIUS. Segons manuscrits & cróniques dels segles XIV, XV & XVI. — *Barcelona:* Estampa de Francisco X. Altés, carrer dels Angels, 22 y 24. *1902.* [110

Fasc. de 18 $^1/_2 \times$ 12 cm. (4^t), 56 pp. S'ha fet també un tiratge de 50 exemplars en paper de fil.

La primera obra diu esser treta vagament de *dos Mss. del XIV^en^ segle*, però sols s'ha fet en vista de les tres versions impreses amb algunes modificacions que no són filles de l'estudi de cap altre text. La segona s'ha format *segons la Cronica d'en Berenguer de Puig-pardines, e una recopilació d'en Pere Miquel Carbonell, ordenada en lo XVI^en^ segle.* La terça es *treta del quart libre de «Tirant lo Blanch»*, sempre am retocs sobre les edicions impreses. A la fi hi va afegit un aplec de tres llegendes, sempre formades sobre versions ja conegudes, amb el titol *Lo drach a Catalunya.*

Llorente, Teodor. — V. Decurtins, Caspar.

Lluch, Santuari de Mallorca. — V. Tous. — Maroto, José M.ª

Lull, Ramon. — Bibliothèque Rosicrucienne, deuzième série, n.º 6. RAYMON LULLE. ARS BREVIS. Traduit pour la première fois du latin en français. — *Paris:* Bibliothèque Chacornac, 11, Quai Saint-Michel. *1901.* [111

Fasc. de 19 $\times$ 14 cm., 101 pp. (am 4 figs.)

La portada interior està així: «Raymond Lulle. Œuvres qui ont rapport à l'art découvert par lui, universel, de comprendre les sciences et les arts, par un abrégé rapide, en affermissant la mémoire, et d'en traiter d'après le moment avec une sureté très grande. Avec un index des chapitres. Traduit pour la première fois du latin en français.»

Maluquer y Nicolau, Joseph.—Les Coves de Salgá (Ribera del Segre), per Joseph Maluquer y Nicolau. Extret del n.º 95 del Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya.—*Barcelona:* Tip. «L'Avenç». *1902.* [112

Fasc. de 22 × 16 cm., 14 pp.

Maragall, Joan. — V. Pagano, José León.

María, la reina dona, esposa d'Alfons V d'Aragó.—V. Gimenez Soler, A.

Martí I, d'Aragó.—V. Carreras y Candi, Francisco.

Marteau, Francés. — L'aygua de La Roca. — V. Delpont, Juli.

Martí y Folguera, Josep.—V. Decurtins, Caspar.

Martí, Joseph. — L'Alexandre Oliba. —V. Delpont, Juli.

Martorell y Panyellas, Antoni. — Notes críticques sobre les vicissituts de la Agricultura, Industria y Comers durant el sigle xix.—V. Centre Catalanista de Vilafranca.

Mas y Domenech, pbre., J. — Llibre de la Cort del Bruch (1637-1663). — V. Boletín de la

R. Acad. de B. L. de Barcelona, pp. 81-86.

Mas y Domenech, pbre., J. — NOTES HISTÓRIQUES DEL MONESTIR DE SANTA MARIA DE VALLDONZELLA DE BARCELONA. — V. id., id., pp. 303-315.

Mas i Jornet, Claudi. — NOTES SOBRE L MOVIMENT INTELECTUAL I ARTISTIC DE VILAFRANCA DEL PENADÈS DURANT EL SIGLE XIX. — V. Centre Catalanista de Vilafranca.

Maspons, Maria. — LO SALT DE LA DONZELLA. — V. Delpont, Juli.

Masriera, Arthur. — LA COSTA CATALANA. — V. Delpont, Juli.

Massó Torrents, Jaume. — OBRES POETIQUES DE JORDI DE SANT JORDI. (Segles XIVè-XVè.) Recullides i publicades per J. Massó Torrents. — Bibliotheca hispanica. — *Barcelona:* «L'Avenç»... Madrid: Librería de M. Murillo... *1902*. [113

Vol. de 18 ½ × 12 cm. (8ª), XIV-55 pp.; 4 ptes.

Dels poetes de l'antiga escola catalana, sols les obres d'un sol, Auzias March, s'han anat perpetuant en les edicions fins als nostres dies. Mercès an aquesta edició, les obres d'un altre dels nostres mellors poetes podrem estudiar desde casa; se trobaven fins ara escampades en diversos cançoners i mai s'havien reunit les que en aquests mss. del XVèn segle s'han conservat den Jordi de Sant Jordi. En Massó Torrents porta les diverses variants al peu de cada plana i la nota bibliogràfica al front de cada obra; en un proleg reuneix les poques no-

ticies que del poeta ha pogut inquirir i fa una sumaria descripció dels manuscrits dels quals s'ha servit.

Massó Torrents, Jaume.—AL PIRENEU.—V. Delpont, Juli.

Mataró.—V. Pellicer de Dou y Pagés, Joseph M.ª

Matheu, Francesch. — V. Pagano, José León.

—— V. Decurtins, Caspar.

—— DISCURS. V. Jochs Florals de B.

—— LA PATRIA. — V. Delpont, Juli.

Menorca. —V. Parpal y Marqués, Cosme de.

Mestres, Apeles. — V. Pagano, José León.

Millà, Lluís. — LAS DESGRACIAS DEL TENORIO. Comedia en un acte y en vers, original de Lluís Millà y Salvador Bonavía. — *Barcelona:* Imp. de S. Bonavía, Petritxol, 2. *1903* [1902]. [114

Fasc. de 20 × 12 ½ cm., 16 pp.; 25 cents.

Mirbeau, Octavi. — ELS MALS PASTORS, drama tragic en cinc actes. Traduit de l'original per en Felip Cortiella, am la cooperació d'Ignasi J. Sardà. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç», Ronda Universitat, 20. *1902.* [115

Vol. de 18 ½ × 13 cm., 182 pp.; 2 ptes.
Traducció feta amb amor i ben escrita.

Miret y Sans, Joaquín. — EL TESTAMENTO DE LA VIZCONDESA ERMENGARDA DE NARBONA. — V. Boletín de la R. Acad. de B. L. de Barcelona, pp. 41-46.

Miret y Sans, Joaquín. — La casa de Montcada en el vizcondado de Bearn. — V. id., id., pp. 49-55, 130-142, 186-199, 230-245, 280-303.

I. Primeras noticias de la familia y de la Senescalía. — II. El testamento del gran Senescal. — III. Relaciones de los primeros vizcondes de Bearn con los monarcas aragoneses y establecimiento de la dinastía catalana. — IV. El vizconde Guillem Ramón y Guillelma de Castellvell. — V. Fin de la dinastía catalana.

—— Documentos inéditos del Condado de Besalú. — V. id., id., pp. 339-345.

Monserdà, Dolors. — La caputxa catalana. — V. Delpont, Juli.

Montcada. — La casa de M. en el vizcondado del Bearn. — V. Miret y Sans, Joaquim.

Morera, Enric. — V. Rusiñol, Santiago.

Morel-Fatio, A. — V. Boehmer, Éd.

Nadal, Joan B. — Joseph Serra y Camdelacreu, necrologia. — V. La Veu del Montserrat, 1902, pp. 10-17, 49-54.

—— L'Obra del Diccionari, al M. I. Sr. don Antoni Alcover. — V. La Veu del Montserrat, 1902, pp. 337-341 i pp. 430-431.

Navás, S. J., Rvnd. P. Longinos. — Una excursió científica a la Serra Nevada pel Rvnd. P. Longinos Navás, S. J. Extret del «Butlletí de l'Institució Catalana d'Historia

Natural». — *Barcelòna:* Tip. «L'Avenç»... *1902.* [116

Fasc. de 22 × 16 cm., 40 pp.

Negre y Farigola, Joseph. — Un compromís necessari. Saynete en un acte y en vers propi pera «Putxinetlis», original de Joseph Negre y Farigola. Estrenat ab colossal éxit en un Teatret de «Titellas», de Barcelona, com també s'ha representat en teatros de debò. Segona edició. — *Barcelona:* Imp. de Joaquim Collazos, Plassa S. Agustí, 3. *1902.* [117

Fasc. de 21 × 13 ½ cm., 8 pp.; dibuix en la coberta; 50 cents.

Obrador, Matheu. — Vou-veri-vou. — V. Delpont, Juli.

Oliver, Miquel S. — El Moliner. — V. Delpont, Juli.

Oller, Narcís. — V. Pagano, José León.

—— Nevant. — V. Delpont, Juli.

Pagano, José León. — Attraverso la Spagna letteraria *(I Catalani).* Colloqui con Angel Guimerà, Pompeyo Gener, Joan Maragall, Giacinto Verdaguer, Narciso Oller, Apeles Mestres, Ignacio Iglesias, Francesch Matheu, Santiago Rusiñol, Alexandre de Riquer. — Edizione della Rassegna Inter-

nazionale. Piazza in Lucina, *Roma* [*Firenze*, Tip. Elzeviriana... *1902*]. [118

Vol. de 19 × 13 cm. (8ᵘ), XXIV-237 pp., retrats; 3'50 lires.

Es molt d'agrair-li a l'autor que hagi dedicat el seu primer llibre de la serie *Attraverso la Spagna letteraria*, exclusivament a les principals figures de la nostra literatura actual. En el proleg se ve a dir que es més una obra d'interviwer que no pas de critic, i, efectivament, el llibre es més el resultat d'una porció de converses que l fruit de la lectura meditada de les obres dels nostres autors. Les petites inexactituts que s'hi troben sovint (que l'Oller es notari, que l'Iglesias es empleat de tramvia, que l'agrupament literari de *L'Avenç* està ara sota ls auspicis de *Joventut*, etc.) no val la pena de tenir-les-hi en compte a l'autor, que, per altra part, demostra sempre una gran simpatia a tot lo català i emet, aplicant-les a l'un o a l'altre escriptor, una colla de apreciacions o d'idees (filles també, séns dubte, de converses) que convenia que fossin impreses en un llibre extranger sobre les nostres aspiracions literaries i politiques. Es molt de doldre que la simpatia que traspua tota l'obra no vagi acompanyada de talent.

Palau, Melcior de. — GERMANOR. — V. Delpont, Juli.

Parés, F. — PRIMAVERAL. — V. Delpont, Juli.

Parpal y Marqués, Cosme de. — LOS MUNICIPIOS DE MENORCA. Cuestiones en 1641 sobre la aplicación de un privilegio. — V. Boletín de la R. Acad. de B. L. de Barcelona, pp. 142-146.

Parpal y Marqués, Cosme de. — MENORCA FEUDATARIA. —V. Boletín de la R. Acad. de B. L. de Barcelona, pp. 227-230.

Pastorellet de la Vall d'Arles. — CANT DE GERMANÓ. — V. Delpont, Juli.

Payret, Joseph. — AMOR DE REY. — V. Delpont, Juli.

Pellicer de Dou y Pagés, Joseph M.ª — MATARÓ. Synthesis historial d'aquesta ciutat en relació ab sa major gloria las Santas patronas y patricias Juliana y Symphroniana, Verges y Martres, dictada per Joseph M.ª Pellicer de Dou y Pagés, llicenciat en Filosofia y Lletras, historiador arqueólech d'Iluro y Ripoll, corresponent de las Reals Academias de l'Historia, Bellas Arts de Sant Ferrand, Bonas Lletras de Barcelona, etc.— *Mataró:* Estampa de H. Abadal, Riera, 48. *1902.* [119

Vol. de 20 × 11 ½ cm. (8ᵘ), 83 pp., una lamina; 2 ptes.

No es solament una obreta de propaganda d'un culte, sinó que s'hi troben curioses noticies i suposicions historiques. Pera esser una sintesi historial es molt alambicat l'istil: podria haver-se reduit a la meitat el llibret sense que res de lo que s'hi diu hi manqués, podria treure-sen palla sense que n valgués de menys la xeixa. Els epigrafs dels capitols donaran una idea de l'obreta. I. *Origen ibérich d'aquesta Ciutat; variacions accidentals de sa primitiva denominació.* — II. *Ildure.* — III. *Ailuros.* — IV.

Iluro. — V. *La major gloria d'Iluro.* — VI. *Lo cristianisme triunfant en Iluro.* — VII. *Antiquíssim monument, recordatiu de las Santas* (no existeix, però s reprodueix segons les descripcions i guiant-se en la pintura de la catacumba de Priscilla a Roma, que representa l Sant Pare en mig de les santes Praxedes i Prudenciana. El projecte representa Sant Cugat entre les santes Juliana i Symphroniana). — VIII. *Mes sobre'l temple de Trayà del terme d'Alarona.* — IX. *Alarona y Castrum Octavianum.* — X. *L'Alarona árabe, pe'ls reys protectors del sepulcre de las Santas reconquerida.* — XI. *Alarona, per las Santas protegida, renaix de sas propias cendras.* — XII. *Exaltació en Castrum Octavianum de las salvades reliquies de las Santas.* — XIII. *Lo Castell de Mata-Alarona.* — XIV. *Mataró lliure, baix lo patrocini de las Santas.*

Penadès. — V. Centre Catalanista de Vilafranca.

Penya, Antoni. — LA PALMERA. — V. Delpont, J.

Penya, Maria. — FLOR DE JANER. — V. Delpont, J.

Penya, Pere d'A. — LO MISTRAL. — V. Delpont, J.

Pépratx, Justí. — LA LLENGUA CATALANA. — V. Delpont, Juli.

—— V. Société agricole, scientifique et littéraire des Pyr.-Or.

Periodics, Revistes, Butlletins, etc.

BARCELONA: *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras.* — *¡Cu-cut!* (V. Calendari). — *Diario de Barcelona* (V. Almanaque). — *La Campana de Gracia* (V. Almanach). — *La Esquella de la Torratxa* (V. Almanach).

CASALE (Italia): *L'Iride.*

MADRID: *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos.*

VALENCIA: *La Tronà* (V. Almanach, Biblioteca).

VICH: *La Veu del Montserrat.*

Pere III (IV) d'Aragó. — V. Llabrés Gabriel.

Petrarca. — V. Sanvisenti, Bernardo.

Picó y Campamar, Ramon. — SOSPIRS. — V. Delpont, Juli.

Planas y Font, Claudi. — DE LA VIDA. — V. Jochs Florals de Barcelona.

Planas, Joan. — V. Decurtins, Caspar.

Pomar, Jaume. — MARINESCA. — V. Delpont, Juli.

Puyol, Mossèn. — ADEU A CERDANYA. — V. Delpont, Juli.

Rahola, Frederich. — LA LLENGÚA TROSSEJADA. — V. Jochs Florals de Barcelona.

Ramon y Vidales, R. — LA NIT DELS IGNOCENTS ó LOS MUNICIPALS BURLATS. Saynete en un acte y en prosa, original de R. Ramon y Vidales. Estrenat ab éxit en lo «Teatre Català» (Romea) la nit del 28 de Desembre de 1901. — Barcelona, Antoni Lopez, editor, Llibreria Espanyola, 20, Rambla del Mig, 1902. — *Vendrell:* Imp. de Ramon germans y nebot, Teatro, 18. *1902.* [120

Fasc. de 17 $^1/_2 \times$ 12 $^1/_2$ cm., 36 pp.; 1 pta.

Real Academia de la Historia. — CORTES DE LOS ANTIGUOS REINOS DE ARAGÓN Y DE VALENCIA Y PRINCIPADO DE CATALUÑA, publicadas por la Real Academia de la Historia... [121

Aquesta importantissima col·lecció va esser començada en 1896. Els academics Srs. Fidel Fita i Benvingut Oliver explicaren aleshores els justificats motius per què comencen la serie per les Corts privatives de Catalunya. Els toms publicats desde l'entrada al segle xxe són els següents:

Tomo IV. CORTES DE CATALUÑA, IV (Comprende desde el año 1337 al 1403.) — *Madrid, MDCCCCI.*

Vol. de 34×23 ½ cm., VIII-514 pp.

TOMO V. CORTES DE CATALUÑA, V. (Comprende la primera parte de las de 1405 á 1410). — *Madrid, MDCCCCI.*

Vol. de 34×23 ½ cm., VIII-480 pp.

TOMO VI. CORTES DE CATALUÑA, VI. (Comprende la conclusión de las de 1405 á 1410 y el Parlamento de Barcelona de 1342). — *Madrid, MDCCCCII.*

Vol. de 34×23 ½ cm., VIII-492 pp.

Reguer y de Descatllar, Miquel de. — POESÍAS RELIGIOSAS de Miquel de Reguer y de Descatllar (Lo Semsomnier del Rigat). Vich, dia de Santa Teresa 1902. — *Vich:* Imprenta y llibreria Ausetana, Rambla Devalladas (casa Comella). *1902.* [122

Fasc. 21 × 11 ½ cm. (8ª), 68 pp., cartronet; 1'50 ptes.

Algunes poesies són en castellà.

Revista de Archivos, Biblioteca y Museos (Historia y Ciencias auxiliares). Órgano oficial del Cuerpo facultativo del ramo. (Se publica una vez al mes.) — Tercera época. Tomo VI: Enero á Junio de 1902. — *Madrid:* Tipografía de la Rev. de Arch., Bibl. y Mus., Calle de Olid, 8. *1902.* [123

Vol. de 25 × 17 ½ cm., 527 pp.; gravats, lamines fototipiques, plans, etc.

Aquesta Revista, la més important d'Espanya en lo que s refereix a estudis historics, forma desde aquest any dos volums anuals, sense comptar els folletins, que fins ara sempre han sigut estudis bibliografics. Conté ls següents treballs que ns interessen: Chabàs, *Estudio sobre los sermones valencianos de San Vicente Ferrer*, pp.; 1-6, 155-168. — Elias de Molins: *Galcerán Albanell*, pp. 47-51. Llabrés: *Consueta de Juy*, pp. 456-466. — Flores Calderón: *La Sala de Varios de la Biblioteca Nacional* [impresos referents a Catalunya], pp. 170-180; Arco: *Museo arqueológico de Tarragona* [objectes ingressats en 1897], pp.; 116-120; P. y M.: *Expédition des Almugavares de Schlumberger*, p.

Tomo VII: Julio á Diciembre de 1902...

Vol. de 25 × 17 ½ cm., 498 pp.; gravats, fototipies, plans, etc.

Anotem els següents treballs: Chabàs: *Estudio sobre los Sermones Valencianos de San Vicente Ferrer*, pp. 131-142, 419-439; Arco: *Notas arqueológicas de la diócesis de Tarragona*, pp. 363-370; Lla-

brés: *Bernardo Dez-coll es el autor de la Crónica catalana de Pedro IV de Aragón*, pp. 339-347.

Ribera Antoni. — V. Wagner, Ricart.

—— V. Wagner, Antoni.

Riquer, Alexandre de. — V. Pagano, José León.

Rocabertí, Vescomte de. — V. Sanvisenti, Bernardo.

Rocaguinarda. — V. Corbella, Ramon.

Roig y Ballesta, Joan. — ODA AL ROSSELLÓ. — V. Delpont, Juli.

Rosselló, Geroni. — LA SERENATA. — V. Delpont, Juli.

Rosselló. — V. Société agricole, scientifique et littéraire des Pyr.-Or.

Rovira, Ignasi. — ALS CATALANS DE ROSSELLÓ. — V. Delpont, Juli.

Rovira y Serra, M. — UNA «MODELO». Comedia en un acte y en prosa, original de Manel Rovira y Serra. Estrenada en lo Teatre Català (Romea) la vetlla del 6 de Maig d'aquest any 1902. — *Barcelona:* Imp. F. Badía, Doctor Dou, 14. *1902.* [124

Fasc. de 21 × 13 ½ cm., 40 pp.; dibuix en la coberta; 1 pta.

Rubió y Lluch, Antoni. — V. Rubió y Ors, Joaquim.

Rubió y Ors, Joaquim. — LO GAITER DEL LLOBREGAT. Poesias de D. Joaquim Rubió y Ors, Mestre en Gay Saber, ..., ab un prólech de

D. Antoni Rubió y Lluch. Edició políglota. Volum quart. 1839-1895. — *Barcelona:* Estampa de Francisco X. Altés y Alabart, carrer dels Angels, 22 y 24. *1902.* [125

Vol. de 22 × 16 cm., LXIV-336 pp., 5 ptes.

Aquest quart volum tanca la serie de l'edició poliglota que pera commemorar la publicació del *Gayter del Llobregat* (1839) va començar-se en 1888. Conté ls quadros dramatics *Gutemberg* (am la traducció castellana de Frederic Baráibar) i *Luter;* vuit poesies dels primers i dels darrers temps del poeta; vuit traduccions castellanes, gallega i portugueses, i les obres en prosa *Discurs dels Jochs Florals de 1890* i *Jovellanos regionalista.*

Ara pot estudiar-se en conjunt el llegat literari que l simpatic i venerable En Joaquim Rubió i Ors ha fet a la seva patria, la patria dels seus amors. Ell va esser el qui primer en la nostra renaixença va servir-se seriament del català pera l'expressió poetica; i ell va poder contemplar l'expandiment de la nostra actual literatura al cap de cinquanta anys d'haver començat. Quina satisfacció més gran pel precursor d'un moviment literari! Ningú podrà estudiar l'epoca primera del nostre renaixement sense estar mogut per una fonda simpatia envers l'obra i a la figura del *Gayter del Llobregat;* ningú podrà intentar-ho d'aquí endavant sense consultar el magnific proleg am que l propri fill del *Gayter*, N'Antoni Rubió i Lluch, ha capçat aquest darrer volum. En ell se troben una colla de fets nous i de proves documentaries que vénen a aclarir bona cosa l'origen de la nostra renaixença literaria. Forma un estudi acabat en el qual els lligams de la sang donen un agradable

perfum sense que mai enterboleixin la raó. El Sr. Rubió i Lluch ha coronat dignament l'obra del seu pare tot fent un treball patriotic, seriós i ben escrit: no podia esperar-se d'ell altra cosa.

Rubió y Ors, Joaquim. — V. Decurtins, Caspar.

Rusiñol, Santiago. — EL JARDÍN ABANDONADO, cuadro poemático en un acto, por Santiago Rusiñol. Traducción de Miguel Sarmiento. Ilustraciones musicales de Juan Gay. — Tip. «L'Avenç», Ronda Universidad, 20. *Barcelona, 1902.* [126

Vol. de 16 × 12 cm., 87 pp.; 2 gravats; 2 ptes.

Es una traducció simpatica en la que algunes estranyes grolleries de l'original apareixen dissimulades.

—— EL MALALT CRONIC, comedia en un acte, per Santiago Rusiñol. — Tip. «L'Avenç», Ronda Universitat, 20. *Barcelona, 1902.* [127

Vol. de 20 ½ × 14 cm., 104 pp.; 2 ptes.

—— EL POBLE GRIS. — Tip. «L'Avenç», Ronda Universitat, 20. *Barcelona, 1902.* [128

Vol. de 20 × 14 cm., 326 pp.; 5 ptes.

Es un dels llibres més iguals i més ben compostos que l'autor ens ha donat. Sembla com un resum de la manera tant seva de veure la vida: monotonia, gent sense ideals, igualtat desconsoladora, natura somorta, pols de carretera, aspectes ridicols de l'humanitat. Però aquesta manera trista de veure l món que tant li plau pintar an en Rusiñol, aquesta vegada encara ha sabut envolcar-la am més fonda poesia, am més art exquisit, am més sentiment agre-dolç que mai.

Rusiñol, Santiago. — L'ALEGRIA QUE PASSA. EL JARDÍ ABANDONAT. CIGALES I FORMIGUES. Lletra de Santiago Rusiñol. Musica d'Enric Morera i de Joan Gay. — *Barcelona, 1901.* Tip. «L'Avenç»... [129

Vol. de 20 × 17 cm. (4ᵗ), 255 pp., am la musica; 5 ptes.

—— V. Pagano, José León.

Ruyra y Oms, Joaquim. — JACOBÉ (prosa). — V. Jochs Florals de Barcelona.

Sabaté, Carles. — AL ROSSELLÓ. — V. Delpont, J.

Sagarra, Fernando de. — UN ERROR SIGILOGRÁFICO. — V. Boletín de la R. Acad. de B. L. de Barcelona, pp. 46-47.

Se corretgeix l'errada capital en que va caure A. C. *(Revista Española*, num. VI) creient que un sagell municipal català era el d'una *universitat* o centre d'estudi desconeguda.

Salgà, ribera del Segre, còves. — V. Maluquer y Nicolau, Joseph.

Sala Bonfill, Joseph. — AVE MARIS STELLA (trad.) — V. Jochs Florals de Barcelona.

Sant Jordi, Jordi de. — V. Massó Torrents, J.

—— V. Sanvisenti, Bernardo.

Sanvisenti, Bernardo. — I PRIMI INFLUSSI DI DANTE, DEL PETRARCA E DEL BOCCACCIO SULLA LETTERATURA SPAGNUOLA, con appendici di documenti inediti. Saggio di Bernardo

Sanvisenti. Opera premiata col premio Lattes dalla Regia Accademia Scientifico-Letteraria de Milano.—Ulrico Hoepli, editore libraio della Real Casa. *Milano, 1902*. [130

Vol. de 20 × 13 cm. (8ᵘ), XVI-365 pp.; 7'50 lires.

L'autor dedica una bona part del seu llibre als imitadors i traductors catalans del Dant, de Boccaci i del Petrarca, i per això ns interessa: hi dedica enters dos capitols i tots els apendix. Aquests són cinc: I. *La versione catalana del «De Bello Trojano»*. Noticies (part del proleg i taula) d'un ms. de les Histories Troyanes de Guido delle Colonne, traduides per Jacme Conesa en 1367. II. *Il codice della «Fiameta» catalana*. Descriu i porta tota la taula del ms. de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, començat a publicar per «El Pensament català». III *Un codice catalano dei «Trionfi» del Petrarca*. Noticia del ms. de l'Ateneu Barcelonès (*V.* 1901, p. 154). IV *Il «Jardinet de orats»*. Descripció, taula sumaria i reproducció de poesies italianes de Romeu Lull, del cançoner de la Biblioteca Universitaria de Barcelona. V. *Un codice ignoto dell'Ateneo Barcellonese e una nuova lezione dell' «enuig» di mossen Jordi*. Publica una taula abreviada d'aquest cançoner, ja descrit per Massó Torrents en aquesta *Revista* (1901, pp. 12-67). A més d'alguna que altra cobla copía per enter «Els Enuigs» de mossèn Jordi de Sant Jordi, però la lliçó no es gaire bona per errades de transcripció (p. e. vers 37 posa *qui'm enlterronx, quant nuls vosre* en lloc de *qui m enterrom quant mils volré*), de manera que no millora massa la lliçó donada per Bartsch en 1860 (*Jahrb, für roman. u. engl. Litteratur* II, p. 288), copiant

am dificultats el *Cançoner d'obres enamorades*, de París; en Sanvisenti no tingué temps de conèixer l'edició de les Obres de mossèn Jordi feta per en Massó Torrents (p. 205 d'aquesta *Revista*).

El bonich tema de l'influencia italiana en les literatures castellana i catalana, si bé no ha expremut la materia, està ben tocat i bastant clarament desenrotllat. L'autor ha fet un llibre ben compost i agradable; sols fóra de desitjar un xic més de precisió. Ha estudiat, i el resultat de la seva informació s veu en les notes i en algunes apreciacions del text, no sempre del tot fundades. No obstant, no ha arribat a la seva coneixença l fet de que l *Decameron* s'hagués traduit al català i de que sen conservi un manuscrit.

Pera acabar transcrivim el sumari dels dos capitols especialment destinats a la literatura catalana. «VII. *Gli imitatori catalani della «Comedia»* (pp. 249-272): L'anonimo *Venturos Pelegri*. — Come la Catalogna pur possedendo una letterale versione della *Comedia;* quella del Febrer; abbia molto scarsamente risentito l'influsso dantesco.— Si esaminano le opere allegoriche di Miquel Stela e Leonard de Sors.— Recolazione della *Gloria de Amor* del Rocaberti. — Anche quest'opera è piuttosto di comune tipo medievale; come ritragge dal Romans de la Rose. IX. *I cultori del Petrarca* (pp. 345-388). L'opera d'Antonio Canals *Rahonament entre Xipio Africa e Anibal* è traduzione d'un canto dell'Africa di Francesco Petrarca. — Il Canals, il Metge addimostrano un influsso petrarchesco piuttosto dotto che artistico. — *Il Sompni* del Metge. — *La historia de Valter e de la pacient Griselda*. — Il Petrarca influisce anche pe'suoi *Trionfi*, ma di questi non si comprende dagli spagnuoli se non quanto hanno

di schiettamente medievale. — L'Alegre, il Corella. — Il Mallol, Antonio Vallmanya, Jordi de Sant Jordi. — Pure questi poeti spiegano un influsso petrarchesco che è dai Trionfi; se ne adduca la causa.— Ausias March; la vita, la poesia; comme possa confrontarsi col Petrarca e quanto si debba al poeta italiano.»

En el cap. VIII, estudiant l'influencia del Boccaci, fa una comparança entre l *Corbacho* de Talavera i el *Libre dels concells,* de Jacme Roig.

Sanpere y Miquel, S. — La candidatura del duque de Saboya (Páginas de mi inédita Historia de los pueblos de la Corona de Aragón). — V. Boletín de la R. Acad. de B. L. de Barcelona, pp. 97-119.

—— Pedro el Greco (Pere Serafí).—V. id., id., pp. 157-181.

Am dos fotogravats.

Sanz, Joan Baptista. — Relació breu dels sucessos, segones intencions y locuras que an succehit y se son fetas en la ciutat de Vich desde l any 1634 fins al del 1641 inclusive. — V. La Veu del Montserrat, 1902, vol. 3 de la *Biblioteca.* [131

Pera l'estudi de l'accidentada epoca de la Guerra dels Segadors, aquest text no té preu. Va precedit d'una discreta nota previa per Mossèn J. G.

Sardenya numismática. —V. Carreras y Candi, Francisco.

Sarmiento, Miguel. —V. Rusiñol, Santiago.

Sauquet, Jaume. — Lo derrer cornamusayre. — V. Delpont, Juli.

Sèbe, Henri. — NOTICE SUR JUSTIN PÉPRATX. — V. Société agricole, scientifique et littéraire des Pyr.-Or.

Serafí, Pere. — V. Sanpere y Miquel, S.

Serra y Campdelacreu, Joseph. — V. Nadal, Joan B.

Serrallonga. — V. Corbella, Ramon.

Serra Nevada. — V. Navás, P. Longinos.

Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales. Fondée en 1833. Reconnue comme établissement d'utilité publique en 1841. Quarante-troisième volume.—*Perpignan.* Imprimerie de Charles Latrobe. *1902.* [132

Vol. de 22 × 14 cm. (8ᵘ), 418 pp.

En cada anuari d'aquesta benemèrita societat rossellonesa s'hi solen trobar diversos treballs que interessen els estudis catalans. En el d'enguany ens toca senyalar els següents: *La fin de la domination française en Roussillon au XVᵉ siècle* (pp. 161-192), estudi d'historia diplomatica per Josep Calmette, tractant de la segona ocupació francesa, desde l siti de Perpinyà de 1475 per Lluís XI fins a retrocessió feta en 1493 per Carles VIII als Reis Catolics; *Le Livre de raison d'une famille de paysans Roussillonnais au XVIIᵉ siècle* (pp. 193-250), per mossèn Ph. Torreilles, en que s'estudía un llibre de familia escrit per mossèn Honorat Ciuró (en català), de Camelàs; el mateix autor publica, amb un prefaci i notes, una *Enquête économique sur le Roussillon en 1775*, feta per Jean Guibaud (pp. 291-336); *Documents relatifs a l'Histoire du Département des Pyrénées-Orientales pendant le XIXᵉ*

siècle, per Pere Vidal (pp. 251-290), que són continuació de l'anterior anuari, i comprenen els documents complementaris a l'any 1814, a la primera restauració (1 Janer a 20 Març 1815) i als *Cent-jours; La légende de Nuria, conte d'ancien,* per Josep Fons, es una composició poetica molt mitjana. Mossèn Antoni M. Alcover publica unes animades *Impressions de viatge* (pp. 342-382) pels antics comtats de Rosselló i de Cerdanya; recorre ls llocs següents: monastir de Serrabona, el Canigó, abadia de Sant Martí, Cornellà i Vilafranca de Conflent, Salces i el seu castell, Perpinyà, Sant Andreu de Sureda, Sant-Genís les Fonts, Voló, Sant Llorenç de la Salanca, Ceret, Arles, Elna, Clairà i Prada. També hem d'esmentar la *Notice sur Justin Pépratx,* per Henri Sèbe.

Soler y Palet, J. — QUELCOM PERTOCANT A LA GUERRA DELS DOS PERES. —V. Boletín de la R. Acad. de B. L. de Barcelona, pp. 119-129.

Sureda, Emilia. — CANÇÓ DEL TROVAYRE. — V. Delpont, Juli.

Tarragona. — MUSEO ARQUEOLÓGICO.

—— NOTICIAS ARQUEOLÓGICAS DE LA DIÓCESIS. —V. Arco, Angel del.

Taronjí, Josep. — V. Decurtins, Caspar.

Tarré, Emili. — ELS AUCELLS MÉS UTILS A LA AGRICULTURA DE CATALUNYA, per Emili Tarré. Ab 27 figures intercalades en el text.— *Barcelona, 1902.* [Estampa de Fills de J. Jepús, Notariat, 9.] [133

Vol. de 16 ½ × 11 cm. (8ª), 232 pp.; 1 pta.

Llibre simpatic, escrit de manera a fer créixer entre ls nostres pagesos l'amor als aucells, fent-los veure ls grans serveis que rendeixen a l'agricultura. Al costat de la demostració d'utilitat de cada aucell, s'hi donen curioses noticies sobre llurs costums, vol, plomatge, cant. Se divideixen els aucells segons els serveis que fan al *bosc*, a la *prada*, als *cereals*, a la *vinya*, a l'*horta*, als *garrofers*, *ametllers i olivers*, a *tots els conreus* i a la *casa de camp*. Cada una d'aquestes seccions va precedida d'una llista dels enemics de l'agricultor que ls aucells se dediquen a perseguir.

Teixidó, Josep, pbre., escolapi. — La Senyora Agneta o fet de familia en la masia qu'es anomenada La Calsina. Diada de la Mare de Déu d'Agost de l'any 2.—[Tip. L'Avenç. *Barcelona*]. [134

Fasc. de 19 × 14, 8 pp.

Torras y Bages, Dr. Joseph. — La sabiduria dels humils. Carta-Pastoral que escriu al clero y fiels de la Diócesis lo Ilm. Sr. Dr. D. Joseph Torras y Bages, Bisbe de Vich en la Quaresma de 1902. — *Vich:* Imprempta de la Viuda de R. Anglada. *1902*. [135

Fasc. de 21 × 15 cm. (8ª), 39 pp.

—— L'equilibri en la gerarquia industrial. Carta que escriu als amos y obrers industrials de sa jurisdicció lo Bisbe de Vich. — *Vich:* Imprempta de la Viuda de R. Anglada. *1902*. [136

Fasc. de 21 × 15 cm. (8ª), 37 pp.

Torras y Bages, Dr. Joseph. — La Ciutat Pontifical. Carta-Pastoral que escriu al clero y fiels de sa Diócesis lo Bisbe de Vich al tornar de sa Visita «Ad Limina». — *Vich:* Imp. de la Viuda de R. Anglada. *1902.* [137

Fasc. de 21 × 15 cm., 22 pp.

Torreilles, M. l'abbé Ph. — Le livre de raison d'une famille de paysans roussillonnais au XVIIIe siècle. — Enquête économique sur le Roussillon en 1775, par M. Jean Guibaud. — V. Société agricole, scientifique et littéraire des Pyr.-Or.

Torres, Guillem. — Flors marcidas. — *Vilanova y Geltrú.* Imp. del «Diario», Rambla Principal, 41. *1902.* [138

Fasc. de 15 ½ × 10 ½ cm., 38 pp.; 50 centims.

Tous-Maroto, José M.ª — Lluch (páginas de mi cartera). — *Palma:* Imprempta de José Mir. *1901.* [139

Fasc. de 22 × 13 ½ cm. (4t), 50 pp.

Ubach y Vinyeta, Francesch. — Tres floretes francescanes. — V. Jochs Florals de B.

Valero, Llorens. — Las bodas de D. Carlos, pessa en un acte y en vers, original de Llorens Valero (Joseph del Canal). Estrenada ab extraordinari éxit en lo «Foment de la Barriada de Sant Antoni» la vetlla del 16 de

Juny de 1901. — *Barcelona:* Imp. de Salvador Vendrell, Riera Alta, 22. *1901.* [140

Fasc. de 20 ½ × 15 ½ cm., 34 pp.; 1 pta.

Vallfogoní, Un. — MOSTRA DELS ESCRITS DEL RNT. DR. FRANCESCH VICENS GARCIA, RECTOR DE VALLFOGONA Y QUATRE NOTICIES BIOGRAFIQUES DEL AUTOR. — *Vich:* Tipografia y llibreria Catolica de Sant Joseph, Plassa Major, 40. *1902.* [141

Vol. de 19 × 12 cm. (8ª), 143 pp.

Es la segona edició, retocada i augmentada, del llibret de mossèn Ramon Corbella publicat l'any 1889.

Valls, Timoteu. — PERPINYÁ. — V. Delpont, Juli.

Vallvé, Hermenegild. — ELS SIMBÓLICHS. Passatemps comich-dramatich-modernista en un acte y en prosa. — *Tarragona.* Tipografia Tarraconense. Méndez Núñez, 5. *1902.* [142

Fasc. de 21 ½ × 14 ½ cm., 32 pp.; 1 pta.

Valldonzella. — V. Mas y Domenech, J.

Vayreda, Marian. — DISCURS DE GRACIES. — V. Jochs Florals de Barcelona.

Verdaguer, Mossèn Jacinto. — LA MELLOR CORONA. Poesies de Mossén Jacinto Verdaguer, aplegades y ordenades per N'Antoni Busquets y Punset y En Lluís Viada y Lluch. — *Barcelona:* Tip. «L'Avenç», Ronda de l'Universitat, 20. *1902.* [143

Vol. de 19 × 12 cm., XXIV-194 pp.; retrat; 3 ptes.

Edició en paper de fil: 20 × 14 ½ cm., id., id.; 6 ptes.

La prodigiosa producció del primer dels nostres poetes va esser tanta que li prometia formar uns quants dels seus darrers volums reunint en ben entès conjunt diverses poesies en sa major partida conegudes; i encara després de sa mort dos dels seus amics més intims han pogut formar un altre llibre espigolant entre les que ell havia donat a pública llum i no encara aplegat.

Com que les poesies reunides ara comprenen totes les epoques del poeta, havent-n'hi dels temps d'estudiant i dels darrers de sa vida, resulta que no té conjunt i que no ajuden tampoc gaire a donar-n'hi les classificacions dels col·lectors en *Roselles, Crucíferes, Vidalbes, Englantines, Girassols* i *Setelies*. Són molt curioses, pera la coneixença del poeta abans de rebre ordres, les corrandes, algunes poesies inedites i les primeres am que va obtenir premi en els Jocs Florals.

Obre l llibre una ben escrita carta-dedicatoria den Viada i Lluch a la germana de mossèn Cinto, i la segueix un afectuós proleg den Busquets i Punset amb algunes interessants notes sobre la vida del poeta.

Verdaguer, Mossèn Jacinto. — Frag. del *Canigó*, trad. per Maria Licer. Noticia biografica, per L. B. — V. L'Iride.

—— MONTSERRAT. Llegendari, Cançons, Odes, per Mossèn Jacinto Verdaguer. Nova edició. — *Barcelona:* Est. de Francisco X. Altés, carrer dels Angels, 22 y 24. *1902*. [144

Vol. de 19 × 13 cm. (8ª), 184 pp.; 1'50 ptes.

Verdaguer, Mossèn Jacinto. — V. Decurtins, Caspar.

—— Lo Rosselló. — V. Delpont, Juli.

—— V. Pagano, José León.

Viada y Lluch, Lluís. — V. Verdaguer, Jacinto.

Vidal, Pierre. — Documents rélatifs a l'histoire du département des Pyrénées-Orientales pendant le XIXe siècle. — V. Société agricole, scientifique et littéraire des Pyrénées-Orientales.

Vich, desde l'any 1634 a 1641. — V. Sanz, Joan B.

—— Museu episcopal. — V. Gudiol y Cunill, Joseph.

Vilaseca. — V. Arco, Angel del.

Vilaregut, Salvador. — V. Wagner, Ricart.

Villeneau, Jules. — V. Domenech Espanyol, Michel.

Wagner, Ricard. — L'Or del Rhin. Prolech de la tetralogia L'Anell del Nibelung. Traducció catalana adaptada a la música per Salvador Vilaregut y Antoni Ribera. Acompanyan al text la exposició dels temas musicals y'l seu quadro sinóptich. — *Barcelona:* Associació Wagneriana. *1902.* [145

Vol. de 19 × 12 ½ cm. (8n), XIV-104 pp., una fulla am temes musicals; 3 ptes.

—— V. Domenech Espanyol, Michel.

MANUSCRITS CATALANS DE VICH

Les notes que segueixen varen esser preses en 1899, i no vaig visitar altres deposits que l'*Arxiu municipal* i la *Biblioteca* i el *Museu episcopal,* que són els principals de la ciutat.

ARXIU MUNICIPAL

Els *codices* d'aquest deposit varen esser descrits per l'ordenador de l'arxiu i intel·ligent arxiver que fou durant un grapat d'anys, Josep Serra i Campdelacreu, en el seu llibre excellent *El Archivo Municipal de Vich* (Vich, 1879), p. 59. D'aquest arxiu, lo mateix que dels altres que he recorregut, m'interessen solament els manuscrits de caracter literari o historic, deixant de banda els llibres de privilegis i altres col·leccions que solen haver-hi, escrits en català parcial o totalment.

I

Les Etiques de Aristotil. — Tot en pergamí, 60 ff., de 202 × 130 mm.; escrit a tota plana, caplletres alternades blaves i vermelles, menys la primera, que té abdós colors; termenat en l'any 1516. Relligadura antiga estropellada.

Comença:

Les Etiques de Aristotil, arromançades per

Mestre Brunet lati florenti, En la sua obra apellada lo Tresor.

Primo capitulo.

Totes les arts e totes les obres e totes eleccions son per haver o encercar algun be...

Aquest primer capitol correspon al segon del text original francès de Brunetto Latini. Vegi-s l'edició de P. Chabaille, *Li Livres dou Tresor,* París, 1863, en la p. 256. Com es sabut, les Etiques d'Aristotil formen la primera part del segon llibre del *Tresor.*

Acaba l ms. amb el penultim paragraf del darrer capitol, que es en el català el xlviii, en el fol. 60 v.º:

...E mes per que cuydam pensar totes coses humanes.

Explicit ethica Aristotelis
translatata. Deo gracias
Anno M°Dxvj In posse.

Ha fet esment d'aquest ms. el Dr. Codina Formosa al publicar la traducció catalana d'un altra part del *Tresor* (primera part del terç llibre), segons un ms. del Seminari de Barcelona, en el *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras* d'aquesta ciutat, vol. I, p. 182.

Antonio Agustín tenia un altre ms. d'aquesta traducció, que podria esser que s trobés ara a l'Escurial.

II

Eximeniç: Doctrina compendiosa. — Relligadura de posts recoberta de cuiro espatllada, am guardes de pergamí. Folis utils i blancs, 143; paper, de 210 × 150 milimetres.

Hi han dos folis de taula incompleta, venen després

els 97 ff. del text, en acabat el qual n'hi han 40 de blancs sense marcar. Els tres darrers apareixen en part escrits contenint una nota de l'any 1540 sobre morts i caresties de blat, citacions de diversos textos, entre ells d'Eximenis i del Petrarca, versos llatins d'aquest ultim. En la guarda final s'hi llegeix, entre altres anotacions:

Tres coses destroexen casa | ço es plets, bandos e jochs, hom baguasser y mala dona.

En el fol. I comença l text.

Comença lo tractat appellat doctrina compendiosa | o doctrina abrevyada | qui ensenye de viure justament E de regir qualsevol offici publich leyalment e diligent | dictat e compost e ordonat per lo reverent mestre Ffrancesch Eximeniç, del orde de Sant ffrancesch e del Regne de Valencia. Primera partida del llibre, e seguex lo preambol.

Acaba l ms. am la consabuda frase:

Ffinito libro sit laus et gloria Christo Amen.

Aquest tractat va publicar-se en el volum XIII de la *Colección de documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón* (1857), en les pp. 311-393, tret d'un ms. conservat en dit arxiu, provinent del monastir de Sant Cugat del Vallès. Com que aquest ms. es incomplet, al principi no figura l tractat en l'impressió com a obra d'Eximeniç.

III

Eximeniç: Vida de Jesucrist. — Vol. de 295 × 216 milimetres, relligat ab posts de fusta recobertes de pell,

escrit a mitjan xv^en^ segle, a dos columnes, fet a plegs de 5 fulls de paper entre dos de pergamí; 266 folis entre utils i blancs sens marcar. En la guarda posterior s'hi llegeixen els següents versos castellans, escrits de mà del xv^en^ segle:

La fruta por el sabor
se conoce su natio,
y por el governador
el governado navjo.

Los cuerdos huir devrian
do los locos mandan mas,
que cuando los ciegos guian
guay de los qui van detrás.

1. Ocupant 5 folis de paper afegits, l'ultim d'ells en blanc, hi ha l

Sermo fet en la Ciutat de Valencia a xxiiij del mes de juliol del any MCCCC.X. per lo reverent mestre Vicent Ferrer | de la predestinació:

Tema

Ego vobis dico facite.

Acaba:

Placia a deus.

2. Segueixen 5 ff. que contenen part de la taula dels llibres III al V de la *Vida de Jesucrist*, que són seguits de 2 ff. blancs. El text comprèn solament els cinc primers tractats dels deu de que l'obra d'Eximeniç consta. L'inicial que comença cada tractat es grossa i bonica i als dos colors blau i vermell; les capletres dels capitols són més xiques i van a un sol d'aquests dos colors, alternant-se. Sols els XIX primers folis són marcats. El ms. arriba fins al capitol XXI del V^en^ tractat: *Com lo salvador lo conforta a la sua fi.* Comença l llibre:

Al molt honorable e discret feel cristia [cavaler Mossen P. d artes, maestre racional del molt alt princep e senyor don Johan, per la gracia de deu Rey d arago], lo seu orador en Jhesu Christ servidor frare francesch eximeniç, del orde de frares menors.

Les paraules que van entre [ ] va deixar-se-les el copista i estan continuades al marge am diferenta escriptura.

El f. VI am que comença l còs de l'obra està esquinçat, mancant-n'hi un troç.

De cap obra de l'Eximeniç sen conserven tants exemplars com d'aquesta. Molt aviat va traduir-se al castellà; d'aquesta traducció n'hi ha un ms. del segle xve en la Biblioteca de l'Arsenal de París; va imprimir-se a Granada en 1496, per Meynard Ungut i Johan de Nuremberg.

IV

Canals, traducció de Valeri Maxim. — Relligat ab posts recobertes. Escrit a dues columnes am lletra del xv^en^ segle, 224 ff. marcats després de 13 fulls en blanc i tres de taula; paper, 288 × 216 mm.

En el fol. I comença l text conegut:

Al molt reverent pare en Christ e senyor meu molt alt lo senyor en Jachme, per la providencia divinal de la sancta sgleya Romana Cardinal bisbe de Sabina e... frare Antoni Canals...

Acaba en el fol. ccvliiij v^o^. en vermell:

Ffinito libro sit laus gloria Christo Qui

scripsit scribat semper cum domino vivat Amen Deo gracias.

I en negre:

Petrus vocatur qui scripsit benedicatur.

En un foli blanc, al final, s'hi llegeix de la mateixa lletra:

Segons he legit | e hoyt dir los viiij. Cavallers bons del mon | e los millors son los quis segueixen:

Dels Juheus:	Judes machabeu. Josuhe. Rey daviu.
Dels gentils:	Alexandre. Juli Cesar. Hector troya.
Dels christians:	Karle maynes. Rey Artus. Godoffre de billo.

Omnipotenti deo gracias semper tibi ago. A.M.E.N.

Al principi, en el verso del darrer dels 13 ff. blancs, hi ha escrit:

Jesu Christ magnifica los amants cosa publica

per la cebo fa gran mal
e voluntat desordenada.

Oracio beati Karoli.
Senyor Rey de gloria
Donem victoria
Als bons axelsament
Als mals convertiment
Senyor salvam los meus anys
E guareix me los meus avaranys.

MUSEU EPISCOPAL

I

EXIMENIÇ: VIDA DE JESUCRIST. — Relligadura antiga; magnific ms. de 372 × 265 mm., de 250 ff. de paper a dues columnes, mancant-hi l fol. I i la rubrica. Inicials colorides de blau i vermell i tocs grocs. Darreries del segle xv°.

En el fol. II, tot continuant

... princeps de la Sinagoga.

que pertany al capitol III del primer llibre. En el foli IX v.° comença l llibre segon i el darrer llibre, que es el desè, departit en set tractats, en el fol. ccil. Acaba l ms. en el fol. ccl.:

Capitol tercer e darrer, qui acaba lo libre e ha se presentació j a al començament de aquest libre.

Acabat, donchs, aquest libre en la vigilia de mossenyor sent Johan babtista per la misericordia de deu, torn a vos mossen Pere d Artes, al qual le endreçat en lo començament,

que us placia haver pasciencia e compassio de la mia vellesa e passions e en los deffalliments que aci trobarets vageus lo cor en la paraula de sent Pau, qui diu que en moltes coses som tots deffallents; de aço que de be hic trobarets sia attribuit al Rey de paradis Jhesuchrist del qual axi com de vena fontal de tots bens procehexen totes gracias, del qual no pot hom prou dir a la sua lahor com sia ver deu e mar de tots bens. Ço empero que d ell es aci posat sia a la sua gloria e honor tostemps e a salvacio nostra e del seu poble christia lo qual ab vos meteix sia tostemps recomanat a la sua graçia e merçe que viu a Regna in secula seculorum. Amen.

deo gracias

Ffinito libro sit laus gloria Christo. Amen.

II

Eximeniç: Dotzé del Cristiá o Regiment de Princeps. — Relligat en el xv^en^ segle. Preciós ms. de les darreries del segle xve, de 396×272 mm.; de 9 ff. de rubrica sense reportar als del text, més 225 ff. solament marcats els 80 primers. Escrit a dugues columnes i de magnifica caligrafia, caplletres blaves i vermelles alternades, tocs grocs.

S'inaugura l ms. am la dedicatoria, seguida de la rubrica:

Comensen les rubriques del present libre

dit lo XIIe del chrestia, qui es lo regiment de ciutats.

Al molt alt e poderós senyor Namfos, merques de Villena, comte de Denia e de Ribagorse, fill del molt alt princep e senyor e de sancta memoria infant Pere de Arago, del orde de frares menors...

El darrer capitol de la rubrica es el CCCClviii. Comença l text en el fol. I.

Capitol primer del present libre, qui ensenya que lo regiment e governacio general de deu sobre lo mon nos mostra que la sua saviesa es sens tot terme e que ell es tot nostre be e tota nostra benauyrança.

Cap a l'ultima terça part del llibre la lletra no es tant bona ni ls titols tant ornats. El ms. es incomplet a la fi, que acaba am les següents paraules del capitol CCCCLIIII:

del qual tu est successor e vicari eternal e aixi mateix per dret humanal perdonacio.

Com se veu, aquest ms. no comprèn sinó les quatre primeres parts, lo mateix que l que s conserva a la Biblioteca Nacional de París, i l'impressió, feta per Lambert Palmart a Valencia en 1484, descrita per quasi tots els bibliografs valencians i darrerament per M. Serrano Morales en el seu excellent *Diccionario de las Imprentas que han existido en Valencia*, p. 447. No obstant, se conserva manuscrita l'obra completa, que comprèn vuit llibres o tractats.

En 1896-1897, n'Antoni Bulbena va començar a publicar aquesta obra, treta del text imprès de 1484,

formant part de la Biblioteca de la *Revista de Catalunya*. Sols se n'imprimiren 128 planes, que abracen fins al principi del cap. Lxviii.

III

PETRUS HISPANUS. (Papa Joan XXI). TRESOR DE POBRES. — Ms. tot en pergamí, de 160 × 110 mm., 4 ff. sens marcar, més 148 ff. Caplletretes blaves i vermelles alternades; sembla escrit en el darrer terç del XIVen segle.

Els quatre folis preliminars contenen la rubrica, que comença en el recto del primer tot continuant

De decayment de cabeylls . III.

i acaba en el recto del terç. En el verso del mateix, i ocupant tot el quart, s'hi llegeixen algunes receptes que no pertanyen al còs de l'obra. Fol. terç v.º:

Noble piment als nafrats . Reebet canela . gingebre blanch . nou d exarch . galengal . cardemoni . de cascu .1. onza...

Acaba en el quart:

mas si en la terça vegada no l rete lo dit beuratge de esperat vos de tot en tot de la salut d aquel.

En el fol. quart verso no marcat:

Aci comencen les virtuts de la erba de tuniç

que ocupa quatre paragrafs.

Comença l text en el fol. I marcat:

Aci comence lo libre lo qual es apelat tresor de pobres compilat de papa Johan.

Aquest ms. va començar-se a publicar en 1892 com a fulletí de la *Revista Catalana*, sense lo contingut en els fols. preliminars. Solament varen apareixer 64 planes, que comprenen fins el fol. lx i capitol

De estrenyiment de la pedra dels ronyons.
en el punt que diu:

Item si sie duptosa cosa si sie la vexiga. la erba que es apelada mors de galina bolida en aigua sie emplastada sobre l pentenyll o el membre...

Acaba l ms. en el capitol qui tracta de:

beuratge als nafrats . piment als nafrats . emplastre . beuratge contra fistula . pillules . beuratge a nafrats.

en el fol. C.xlviii i am les paraules:

Entro aci lo trabayll de la fi es acabat d aci avant senyor deus Jhesuchrist qui es verdadera salut de totes coses qui donest a mi ton servent volentat de trebayllar en aquesta obra e poder de acabar a la tua honra e al profit cominal e majorment al profit dels teus pobres. Tu senyor Jhesucrist guarda aquest libre dels falsaris e adresa a aquels que aqui demanaran feelment en aquest remeys de salut e illlumina aquels en la conexenza de les coses . mas aci demanaran alguna cosa no dreturera escureeyx, lo qual ab deu pare e ab lo sant esperit vius e regnes per lo segle dels segles Amen. Explicit liber.

Darrera d'aquest ultim fol. hi ha una recepta de lletra antiga que comença:

Si vols fer III . fioles de vin.

Després hi han 6 ff. de paper am receptes en lletra del segle XVIIe.

IV

Jaume de Voragine: Llegenda d'or. — Relligat am posts recubertes de cuire empremtades am rastres de gafets i cinc claus. Paper, lletra del xiv^en^ segle; capletres blaves i vermelles alternades; 298 × 210 mm.; 586 ff. mancant-n'hi a la fi'l I i del VII al XIX.; al principi, dos folis de rubrica que comença:

Deembra. Del avent en cartes . una.

Poso a continuació, treta de la taula, la llista dels sants que s troben en aquest ms. i que no se solen trobar ni entre ls afegits en els textes llatins del Voragine.

Sancta Paula, fol. .XC.

Al Ram, Cxxxiiij (al marge).

Agost. Sent Ffaliu de Gerona, ccxxxviii.

Sent Narsis, cccl.viii.

Sancta Coloma, ccccxxxix.

Sent Honorat, ccccl.

Sancta Eulalia de Barchinona e lo trobament del seu cors, ccccl.viii.

Sancta Quiteria, cccclxiiii.

Sent Antoni frare menor, ccccl.xxiii.

Sent Guillem, cccclxxiiii.

Sent Aloy, ccccl.xxxii.

Sancta Clara, ccccl.xxxiii.

Sent Antonini, ccccl.xxxv.

Sancta Tecla, ccccl.xxxvii.

Sent Bernat bisbe de Vich, ccccxc.

Sent Lucia e sent Marcia e lo trobament de lurs cossos, ccccxcvii.

Sancta Eulalia e Merita e lo trobament del seu cors, Diii.

Sancta Barbera, Dix.

Sent Aymon, Dxi.

Sent Brenda, Dxii.

Sent Amador, Dxxii.

Sent Marsal, Dxxiiii.

Amonestacions de sent Basili, *id.*

Sancta Candia, Dxxxv.

Sent Caysis, Dxl.

Sent Fronto, Dxli.

Sent Simeon, Dxlv.

Sent Cugat, Dxcviii.

Sent Anselm, Dxix.

Senta Alfrasina, Dlxiii.

D una verga que feu gran penitencia, Dlxxiii.

D una revelació feta am un Sant hom, Dlxxv.

Sen Luys, Dlxxvii.

Sent Sagimon, Dlxxix.

A mostrar que Mafumet no fo propheta ne missatge de Deu, Dxcvi.

En acabat de la rubrica hi han les dugues notes següents, la primera de mà de Fr. Jaume Villanueva i la segona del canonge Ripoll y Vilamajor.

Volumen MS. sæc. XV. continens vitae Sanctorum vernaculo sermone lemosino conscripta. Qui codex recte Flos Sanctorum potest appelare.

Fol. 363. S. Narcis.

Cotejese este fol. con la pag. 204 del y 153 canonigo Dorca en su coleccion de noticias y se verá, que cree es els flos SS. compilado por el illustre D. Jayme Voragine Obispo de Genova, traducido del latin por Juan Jerson Cancelario de Paris y corregido por el P. M. Coll Prior de S. Catalina.

Com que manca l fol. I del text, comença ara aquest en el II tot continuant:

lo qual temps representa la esgleya de la septuagessima entro a pasqua. En lo quart loch tractarem de quelles festas que son dins lo temps de la reconsiliacio lo qual temps representa la esgleya de pasqua entro a les vuytanes de pentacosta. En lo sinque loch tractarem de quelles festas que son dins lo temps de la paginacio lo qual temps representa la esgleya de les vuytanes de pentacosta al adveniment de nostra senyor.

Del aveniment de nostre senyor. L aveniment de nostre senyor per quatre setmanes es departit e dit a significar que quatre son los evaniments ço es a ssaber en carn e an pensa e an mort al judici...

Acaba l ms., ara, amb el capitol *De la deicacio de la esglesia*, en el fol. DLXXXIIIj v.° am les paraules:

Per la quarta rao es consegrada la esgleya per ço...

Diversos bibliografs catalans han dit quelcom d'aquest ms., que desde fa molt temps era en l'Arxiu Capitular. M. Galadies (*Recuerdo histórico de la carretera de Barcelona á Vich*, 1846, i *Nuevo almacén de frutos literarios*, 1849, en la p. 86) va publicar diversos fragments de la vida dels Sants Llucià i Marcià.

A la Biblioteca Nacional de París se conserva un altre ms., també del XIVen segle, de la versió catalana del llibre de Jaume de Varazze, i que també porta intercalades les vides de Sant Narcís i de Sant Feliu. A la biblioteca de l'Escurial se n'hi conserven dos mss., si fa no fa de la mateixa epoca que aquests, i un altre en la Biblioteca Provincial i Universitaria de Barcelona. La primera edició catalana que coneixem del *Flos Sanctorum* es de l'any 1524 i es feta per Carles Amorós a Barcelona, qui va reestampar-la en 1547. En 1576 va estampar-se altre cop a Barcelona a casa de Jaume Cendrat una traducció catalana del Voragine, corretgida i emendada pel reverent mestre Pere Coll, prior de Santa Caterina, en qual imprès se fa constar que hi van *ajustades ara de nou moltes vides de sants e sanctes*. Els textos segueixen tenint l'aire del XVen segle.

V

Manuscrit depositat pel Sr. Antoni de Espona, que havia sigut de mossèn Francesch Piquer en el segle XVIIIe; paper, de 294×212 mm. Van relligats ensembla diversos mss., tots escrits de les darreries del XVen segle.

1. Aço es la Sentencia donade per la Sacra Magestat Reyal entre los Senyors dels pagesos de una part e los dits pagesos de altre.

Es la sentencia arbitral donada per Ferran II d'Aragó (Ferrando *el Catolic)* a Santa Maria de Guadalupe en 21 d'Abril de 1486 entre ls pagesos de remença i llurs senyors. Es sencera i ocupa 12 ff., el primer un xic esquinsat.

2. Quatre folis que contenen algunes ordonances entre senyors de castells i altres, que no comencen ni acaben per mancança de folis.

3. Constitucions de Catalunya ordonades per Narcís de Sant Dionís, canonge de Barcelona, que ocupen 58 ff. marcats, ornat am capletretes blaves i vermelles, am tocs grocs. Comença així:

Com les constitucions generals de Cathalunya en lur primitiva ordinacio sien stades en diverses temps e per diverses reys d arago princeps de Catalunya sens ordre e sens consequencia de titols fetes e promulgades e per lo senyor rey en Ferrando en la cort de Barchinona general hagi ordenat que les dites constitucions e altres drets de la terra fossen arromançades de guissa que per totes letrats e no letrats sian mils entesas e que per degut orde fosen sots congruents titols allocades, considerant yo Narcis de Sant dionis, doctor en leys, canonge de Barchinona que per la dita forma se haurien a discriure que n infinits libres segons les antigues compilacions rescrits e altres no sens grans treballs e despeses haver de nou a fer scriure Car cascun advocat abans que us de offici de advocar en Cathalunya es

tengut haver les dites constitucions e altres dret de la terra...

Comença la rubrica:

De la sancta fe catholica e del batisme e que degu no gos publicament disputar de aquella . ca . V. en cartes V.

Acaba la obra en el fol. lviii v.º:

No deuen los clergues esser publicats pergitats de pau e de treva en nenguna manera ne deu esser procehit contra ells per reter e contra forma de la sobradita concordia en una prachmatica del rey en ferrando qui comença ferdinandus dei gratia rex. dilectis et fidelibus nostris.

4. Jhs. Incpit liber genealogia Regis aragonum navare comites barchinone.

Genealogia dels Reys darago e de navarra e comtes de barchinona.

Ocupa 13 ff. sense marcar. Segueix després un foli blanc, al verso del qual hi ha una carta firmada per Johanot Piquer dirigida al seu germà, datada en 20 d'Octubre de 1605.

Aquesta interessant genealogia, am noticies biografiques en català en el text i en llatí al marge, ha sigut publicada en la «Biblioteca de La Veu del Montserrat» en 1901, precedida d'una noticia sotascrita de les inicials P. B. pbre. Es molt semblant, encara que en forma abreviada, a les *Gesta comitum Barchinonensium* que va publicar Marca. Aquesta genealogia, que acaba amb el rei Joan I, si bé s'hi fa menció del fill del rei Martí

abans d'esser rei d'Aragó, hagué d'escriure-s a la fi del XIVen segle o bé a la primeria del següent.

5. Un tractat de ciencia de les esteles, que no comença ni acaba, am lletra de principis del XVen segle, i de 35 ff. sens marcar. Aquest tractat incomplet comença ara am les paraules:

en viatge e partit de case car totes coses li vindra en be e tot ço que vulles fer fes de mantiment...

Acaba en el fol. 35 v.º am les paraules;

e treballs e amostrar sa esser humill e sera inclaut de...

Pera facilitar la comprovació d'aquest fragment amb algun altre exemplar complet del mateix llibre astrologic, dono la llista dels apartats o semblant de capitols.

Aries es signa movibla de focs (f. 2).

Aries ha .III. estellas e ha natura de focs calt sech e es signe movible e es masculi e es coure e aram (f. 15 v.º).

Taurus ha .VII. estelas (f. 17).

Geminis ha esteles .V. e ha netura de vent (f. 19).

Cancer ha estellas .X. e a natura de aygue (f. 21).

Leo ha estellas .V. e a natura de focs qui es calt (f. 23).

Virgo ha .V. estelas e a natura de terra e es freda (f. 27).

Scipio ha dues estellas e ha natura de vent (f. 29 v.º).

Scorpion ha esteles .III. e a netura de aygue (f. 23).

Sagitarius ha estellas .VIII. e ha netura de focs (f. 35 v.°).

VI

Fragment d'un codex formant un quadern de 20 fulls de paper encartats, dels quals se n'han perdut tres conservant-ne rastre. El format es de 310×212 mm. Es un troç de la versió catalana dels *Usatges*, que sembla escrit en el XIVen segle.

VII

Fragment d'una compilació de Constitucions de Catalunya, format ara de plecs volants de paper, en conjunt 13 ff. sense marcar i mancant-hi intermitjos, de 284×218 mm. Escrit en la segona meitat del XVen segle. Està dividit per apartats, essent el més baix el XVIII, que sembla pertocar al Governador general de Catalunya aplegant diverses constitucions de Pere III, Martí i Ferran I. El següent apartat es el primer que du titol: *De offici de iutge de cort.* Després salten sovint; els apartats que s conserven en tot o en part son els següents: XXI, altre XXI, XXII, LXIII, LXIIII, LXVI, LXVIII, LXVIIII, LXXVII, LXX al LXXVIIII, LXXXI, LXXXII, LXXXIIII, al LXXXXI, saltant al CIIII, que tracta *De les coses que deu fer lo Senyor Rey*. Alguns folis saltats no porten titol d'apartat.

VIII

Altre fragment d'un altre recull de Constitucions catalanes que primitivament degué anar relligat am

l'anterior i té la mateixa mida. Forma ara un plec que comprèn els folis xv al xxiiii marcats, mancant-hi l full que comprenia ls ff. xix i xx.

El fol. xv comença tot continuant am les següents paraules:

o faran cosa alguna en qualsevol taules o negocis civils criminals o mixtes contra los dits usatges constitucions, capitols actes de Cort, privilegis usos costums...

En el fol, xvi v.º:

Que lo Senyor Rey juxta lo poder de la Cort declar e lo declarat a effecta deduescha.

En el fol. xxi:

Capitols e privilegis atorgats per lo Excellentissimo S. Rey Don Ferrando II. en la Cort primera de Barcelona al estament ecclesiastich e singulars de aquell.

I altres articles que s refereixen a la cort de Barcelona de 1481.

IX

Posteriorment a l'epoca en que vaig pendre aquestes notes, ha entrat a formar part del remarcable Museu episcopal la curiosissima obra den Joan B. Sanz, que aleshores estava en mans del malaguanyat arxiver municipal de Vich Sr. Serra i Campdelacreu, i que acaba d'esser publicada com a fulletí de *La Veu del Montserrat*, formant part de la seva Biblioteca. De la nota previa am que l'entès conservador del Museu, mossèn J. Gudiol, ha capçat l'edició, trec les següents noticies bibliografiques.

Relligadura de pergamí flexible, am tancadors d'aluda; paper; 9 folis sense marcar, precedits d'una fulla blanca, que contenen portada, dedicatoria i proleg, més 124 ff. de text, acabant am 2 fulles en blanc; 150×105 milimetres. El llibre havia pertenescut a l'erudit canonge de Vich en Jaume Ripoll y Vilamajor.

El ms. es l'original de l'autor.

La portada es així:

Relació breu dels sucessos, segonas intencions y locuras, que an succehit y se son fetas en la Ciutat de Vich desde l any 1634 fins al del 1641 inclusive. En Vich. En la emprenta de la ploma de son autor, a costa de son treball.

BIBLIOTECA EPISCOPAL

I

Francesch Comte: Illustracions dels Comtats de Rosselló, Cerdanya y Conflent. — Són 7 plecs de 20 planes sense marcar, tenint el darrer 3 fulles blanques; 315×218 mm.

Es la copia feta de mà del cronista Geroni Pujades, segons consta en el proleg que va posar-hi, datat a Barcelona a 15 de Febrer de 1603. Una copia feta per Esteve de Corbera s troba a la Biblioteca Nacional de Madrid, que vaig tenir ocasió de descriure en *Manuscrits Catalans de la Biblioteca Nacional de Madrid* (Barcelona, 1896, p. 127).

La portada diu així:

Illustrations Dels comtats de Rossello, y Cercaña, y Conflent, de Francesch Comte, Notari de la Vila de Illa.

Les darreres paraules, que correspondrien a la p. 115 si les planes fossin marcades, són:

tornaren mitg salvatges, per lo poch ques comunicavan los uns ab los altres.

Aquesta obra la començà a publicar mossèn Jaume Collell en 1879 com a fulletí de *La Veu del Montserrat*, segons aquest mateix manuscrit. Sols varen sortir-ne 48 pp., que arribaven fins al principi del capitol IV de la segona part. Per curiositat donc la taula dels capitols que no han vist la llum.

Cap. 5. ab lo qual se compta de la primera casa, ques funda en la fidelissima vila de Perpiña, y de la mort de Osiris, de la vinguda de Aron, y de la mort dels tres Gerions.

Cap. 6. que compta la venjança feu Hercules de la mort de son Pare Ossiris, y de la mort dels tres Gerions, del Rey Hispalo, y del rey Hispan, y de altres.

Cap. 7. en lo qual se compta de las amors tingue Hercules ab Pyrena, y de las Poblacions, que feu adificar en estos Comtats de Rossello, Conflent, y Cerdaña, y en la nostra Cataluña, y en la França, del temple de Venus, y mort Pyrena, y de Hercules.

Cap. 8. ab lo qual se prova lo temple de Venus esser a Fito, y los Trofeos de Pompeo al peu de la montaña de la Corbera, y Rossello esser anomenat antiguament Ceritania, y esser poblat per Hercules.

Cap. 9. en lo qual se tracta del antich terme

de la França y España, y s conclou esser Fito, y Salces, y no lo Cap de Creus.

Cap. 10. en lo qual se compta los noms tingueren antigament los dels comtats de Rossello, Conflent, y Sardaña.

Cap. 11. en lo qual se tracta del regnat de Hespero, y de Atlant, y Esicoro, e la primera edificació de Roma feta per los Españols destas valls.

Cap. 12. en lo qual se comtan las gestas dels Reis Sicano, Sicileo, Luso, Siculo, y del Rey testa ab nova Gent arribat en España.

Cap. 13. en que tracta del Regnat de Romo e de la fundacio de Valencia, de la Vinguda de Bacho en España, y de la edificacio de la ciutat de Jaca de las montañas del nom de Codino.

Cap. 14. en lo qual compta los fets de Plato, y de Caco, anomenat per son propri nom Lisinya.

Cap. 15. ab lo qual se diu del que feu Caco en Italia, y de la sua mort, de Hercules de Thebas del Rey Erithreo y del Rey Gorgoris, y del Rey Abides, y moltes coses ques seguiren en llur temps.

II

Havia de trobar-se en aquest deposit una copia de la *Cronica de Cathalunya* d'Antoni Viladamor; però tot precedint-se a l'impressió en 1880 va fer-se fonediça.

La publicació va començar-se com a folletí de *La Veu del Montserrat,* secció historial, i la portada diu així:

Primera part de la historia general de Cathalunya composta y ordenada per Antoni Viladamor, Secretari de Sa Magestat y son Arxiver en la Corona d'Aragó. Dirigida á la Il-lma. Congregació dels tres staments de Cathalunya convocats per la Magestat del Rey, Don Phelip nostre senyor en las Corts de Monçó en lo any de MDLXXXV. Ara per primera volta donada á la estampa ab algunes anotacions per Mossen Jaume Collell, Pbre. — Vich: Estampa de R. Anglada, 1880.

No més varen publicar-se que 80 pp., arribant fins a part del capitol tretzè de la voluminosa obra den Viladamor. Cap anotació hi ha en aquesta impressió fragmentaria que puga donar idea bibliografica d'aquest manuscrit desaparegut.

El ms. original de la cronica den Viladamor se troba a Londres en la Biblioteca del Museu Britanic. L'autor va escriure-la com a conseqüencia de la resolució de la Cort de Barcelona de 1564: *Que se hage de nomenar una persona natural del Principat y Comptats pera repilogar ordenar y escriure una Coronica en latí y una altra en vulgar Cathala.*

TAULA ALFABETICA

AM = Arxiu Municipal. ME = Museu Episcopal.
BE = Biblioteca Episcopal

Aragó, Genealogia dels reys de, ME, V, 4.
Aristotil, les *Ethiques* de, *V.* Latini, Bruneto.
Astrologia o Ciencia de les Esteles, ME, V, 5.
Barcelona, Genealogia dels Comtes de, ME, V, 4. — Usatges, ME, VI.

CANALS, ANTONI, traducció dels *Dits e fets dels romans* de Valeri Maxim, AM, IV.
Catalunya, Constitucions de, ME, V, 3: VII i VIII.
COMTE, FRANCESCH: *Illustracions dels Comtats de Rosselló, Cerdanya y Conflent*, BE, I.
EXIMENIS, FRANCESCH. — *Doctrina compendiosa,* AM, II. — *Vida de Jesucrist,* AM, III, 2; ME, I. — *Dotzè del Cristià*, o *Regiment de Princeps,* ME, II.
FERRAN II D'ARAGÓ. *Sentencia arbitral entre ls pagesos de remença i llurs senyors* (1486), ME, V, 1.
FERRER, SANT VICENS. *Sermó de la predestinació,* AM, III, 1.
JAUME DE VARAZZE. *Llegenda aurea,* ME, IV.
LATINI, BRUNETO. *Tresor*, 1.ª part del 2.n llibre. AM, I.
Navarra, Genealogia dels reys de, ME, V, 4.
PETRUS HISPANUS (Joan XXI, papa), *Tresor de pobres*, ME, III.
SANT DIONÍS, NARCÍS DE. Compilació de les *Constitucions de Catalunya*, ME, V, 3.
SANZ, JOAN BTA. *Relació breu dels successos... de Vich,* (1634-1641), ME, IX.
VALERI MAXIM. *V.* Canals, Antoni.
VILADAMOR, ANTONI. *Cronica de Catalunya,* BE, II.
VORAGINE. *V.* Jaume de Varazze.

J. MASSÓ TORRENTS

NOMS PROPRIS

ELS NUMEROS ENVIEN A LES PAGINES

Aguiló, Angel, 13, 174. — Aguiló, Estanislau, 191. — Aguiló, Joan, 191. — Aguiló y Fuster, Marian, 4, 14, 174. — *Alacant*, 156. — Albanell y Vilas, Joaquim, 175. — Albanell, Galceran, 193. — Albó y Martí, Ramon, 175. — Alcover, Antoni M.ª, 191, 222. — Alcover, Joan, 191. — Alegre, Francesch, 220. — *Almenar*, 156. — Almera, Jaume, 191. — Alomar, Gabriel, 110, 191. — Amer, Josefa, 191. — Amer, Miquel V., 191. — Andreu, Jaume, 85. — Antiga y Sunyer, Pere, 177. — Arco, Angel del, 214. — *Arenys de Mar*, 156. — Aristotil, 229. — Arnal de Vilanova, 193. — Artés, Pere de, 233. — Azcárate, Gumersindo de, 100.

Badalona, 157. — Balari y Jovany, Joseph, 178. — Balanzó y Pons, Llorens, 87, 178. — *Balears*, 90. — *Barcelona*, 46, 117, 142, 175, 180, 184. — Barceloneta, 163. — Bartrina, Lluís, 107. — Batlle, Joan Bta., 181. — Baylet, 191. — *Bearn*, 206. — *Berga*, 164. — Berga, Pau, 191. — *Bellesguard*, 186. — *Besalú*, 206. — Bigas, Lluís, 191. — Boccaccio, 155, 218. — Boehmer, Ed., 179. — Bofarull y Sans, Carlos de, 180. — Bofill y Pitxot, Joseph M.ª, 177. — Boher, 191. — Boix, Emili, 88. — Bonaura, 153. — Bonavia, Salvador, 206. — Bonnin, Lluís, 109. — Bori y Fontestà, A., 88, 180, 181. — Boronat y Berrachina, Pascual, 89. — Bourget, Paul, 107. — Brosa, Victor, 181. — *Bruch*, 205. — Bulbena y Tusell, Antoni, 89. — Busquets y Punset, Anton, 191, 226. — B, L., 201.

Calmette, Joseph, 89, 182, 222. — Camathias, Florin, 190. — *Camprodon,* 115. — Canals, Antoni, 220, 223. — *Canet de Mar,* 165. — *Canigó,* Sant Martí de, 115, 186. — Capó, Miquel, 90. — Cardona Agut, Joseph, 90. — Careta y Vidal, Antoni, 191. — Carlos d'Austria, 184. — Carner, Joseph, 183. — Carreras y Bulbena, Joseph Rafel, 183. — Carreras y Candi, Francesch, 99, 185, 186. — Carselade du Pont, Juli, 186. — Casadevall, Ramon, 187. — Casellas, Miquel, 107. — Català, Joseph, 154. — Català, Victor, 187. — *Catalunya,* 85, 98, 184, 213, 221, 244, 247. — Causadies y Carné, A., 91. — *Cerdanya,* 249. — Ciuró, Honorat, 222. — Chabàs, Roque, 91, 121, 189. — Chamberlain, Houston Steward, 92. — Codina y Formosa, Joan, 189. — Coll, Pere, 243. — Collell, Jaume, 92. — Comenge, L., 189, 190. — Comes, Pere Joan, 147. — Comte, Francesch, 249, 250. — Conesa, Jacme, 219. — *Conflent,* 115, 249. — Corbella, Ramon, 190, 226. — Cornovol, J., 191. — Cortiella, Felip, 206, 249. — Costa y Llobera, Miquel, 100, 190, 191.

Daniel, 191. — Dant, 218. — Danvila y Collado, Manuel, 89. — Decurtins, Caspar, 190. — Delpont, Juli, 191. — Desdevises du Dezert, Georges, 88. — Dezcoll, Bernat, 202. — Domenech Espanyol, Michel, 192. — Domenech y Montaner, Lluís, 100. — Doria y Bonaplata, Eveli, 93. — Doria y Gasull, Amadeu, 93. — Ducet, Domingo, 93. — Ducet, Esteve, 93.

Elias de Molins, Antoni, 193. — *Empordà,* 114. — Ermengarda de Narbona, 206. — Escalas, Felix, 191. — Esclasans y Millà, Ramon, 193. — Espona, Antoni de, 243. — *Espluga de Francolí,* 178. — Estelrich, Pere, 110. — Eularia, Santa, 154. — Eximeniç, Francesch, 153, 230, 231, 232, 233, 235, 236.

Fabrellas y Agustí, Joaquim, 94. — Falguère, Estèbe, 191. — Felip V d'Espanya, 145. — Fernández, Be-

nigno, 92. — Ferrà, Bartomeu, 191. — Ferran el Catolic, 244. — Ferrer y Codina, A., 94. — Ferrer, Sant Vicent, 189, 232. — *Figueres*, 165. — Finke, H., 193. — Flores Calderon, R., 193. — Fons, Joseph, 223. — Font y Sagué, Norbert, 194. — Forga y Clarà, R., 194. — Foulché-Delbosc, R., 107, 120, 194. — Fuentes, Enrich de, 94.

Galés, Pere Joan, 179. — Garcia Capella, José, 95. — Garcia, Francesch Vicens, 190, 226. — Gay, Joan, 217, 218. — Gay, Rafel, 191. — Gener, Pompeyus, 95, 208. — Genís, Salvador, 195. — Gimenez Soler, Andrés, 195, 196. — Girbal Jaume, F., 196. — *Girona*, 94, 165, 184. — Gracian, Baltasar, 106. — Graell, Guillermo, 95. — Granados, Enrich, 109. — *Granollers*, 166. — Gréville, Enrich, 107. — Guasch Tombas, A., 196. — Guasch, Joan, 191. — Gudiol y Cunill, Joseph, 96, 196, 197. — Guibaud, Jean, 197, 222. — Guimerà, Angel, 191, 197, 208.

Haebler, Conrado, 197. — Hinojosa, Eduardo de, 98.

Iglesias, Ignasi, 99, 199. — *Illa*, 249.

Jaume I d'Aragó, 148.

Latini, Bruneto, 200, 230, — Licer, Maria, 201. — Llabrés, Gabriel, 201, 202. — Llamdy, C. de, 191. — Llamp-Brochs, 202. — Llanas, Albert, 202. — *Lleida*, 166. — Lleonart, Joan Bta., 100. — Llorente, Teodor, 191. — *Lluch*, 225. — Loti, Pierre, 107. — Lull, Romeu, 219. — Lull, Ramon, 100, 203.

Maluquer y Nicolau, Joseph, 204. — *Manresa*, 110, 167. — Maragall, Joan, 100, 208. — March, 142. — March, Auzias, 149. — Maria, reina d'Aragó, 196. — Marteau, Francès, 191. — Martí, rei d'Aragó, 186. — Martí y Folguera, Joseph, 191. — Martí, Joseph, 191. — Martí, Oriol, 115. — Martí y Panyellas, Antoni, 204. — Mas y Domenech, d., 204, 205. — Mas y Jornet, Claudi, 205. — Maspons y Anglasell, Fran-

cisco, 101.—Maspons y Camarasa, Jaume, 101.—Maspons y Labrós, Francisco, 101.—Maspons, Maria, 191.—Masriera y Colomer, Arthur, 191.—Massó Torrents, Jaume, 101, 191, 205, 206, 219, 252.—*Mataró*, 210.—Matheu, Francesch, 191, 206, 208.—*Menorca*, 209.—Mestres, Apeles, 100, 208.—Millà, Lluís, 102, 206.—Miralles, Francisco, 100.—Mirbeau, Octavi, 206.—Miret y Sans, Joaquim, 107, 206, 207.—Moliné y Brasés, Ernest, 101.—Monjo y Segura, R., 102.—Monserdà, Dolors, 191.—*Montcada*, 207.—Morel-Fatio, Alfred, 179.—Morera, Enric, 218.—Morera y Llauradó, Emilio, 103.

Nadal, Joan Bta., 207.—Narcís, Sant, 94.—Navàs, Longinos, 207.—Negre y Farigola, Joseph, 208.—Nogué Roca, Joseph, 103.

Obrador, Matheu, 191.—Oliver, Miquel S., 191.—Oller, Narcís, 191, 208.—*Olot*, 167.

Pagano, José León, 208.—Pagès, Amedée, 140.—Palau, Melcior de, 191.—*Palma de Mallorca*, 167.—Parés, F., 191.—*París*, 140.—Parpal y Marquès, Cosme, 209, 210.—Payret, Joseph, 191.—Pella y Forgas, Joseph, 100.—Pellicer, Joseph Lluís, 100.—Pellicer de Dou y de Pagès, Joseph M.ª, 210.—Pena, Joaquim, 92.—*Penadès*, 188.—Penya, Antoni, 191.—Penya, Maria, 191.—Penya, Pere d'A., 191.—Pepratx, Justí, 191, 222.—Pere III (IV) rei d'Aragó, 146, 202.—Perés, Ramon D., 100.—*Perpinyà*, 152, 153, 222.—Petrarca, 218, 231.—Petrus Hispanus, 238.—Pi y Margall, Francisco, 105.—Picó y Campamar, Ramon, 87, 191.—*Pireneu*, 115.—Planas y Font, Claudi, 212.—Planas, Joan, 191.—Planas, Miquel, 104.—Pradell, Francesch, 105.—Prim, Joan, 93.—Pomar, Jaume, 191.—Pujol de Mataró, Joan, 141.—Pujulà y Vallès, F., 105.—Puyol, Agustí, 191.

Rahola y Trèmols, Frederich, 106, 212.—Ramon y Vidales, Ramon, 106, 212.—Reguer y de Descatllar, Miquel de, 213.—*Reus*, 168.—*Ribes*, vall de, 115.—Ribera, Antoni, 228.—Ripoll y Vilamajor, Jaume, 241.—Ripollès, 115.—Riquer, Alexandre de, 208.—Robert, Bartomeu, 90, 100, 108.—Rocabertí, vescomte de, 220.—Rocaguinarda, 190.—Roig y Ballesta, Joan, 191.—Rosembach, Joan, 46.—*Rosselló*, 222, 249.—Rosselló, Geroni, 100, 191.—Rouanet, Léo, 108.—Rovira, Ignasi, 191.—Rovira y Serra, M., 215.—Roviralta, Joseph M.ª, 109.—Rubió y Lluch, Antoni, 109, 215.—Rubió y Ors, Joaquim, 107, 191, 215.—Rusiñol, Santiago, 110, 208, 217, 218.—Ruyra y Oms, Joaquim, 199.

Sabadell, 168.—Sabaté, Carles, 191.—Sagarra, Ferran de, 218.—Sala Bonfill, Joseph, 200.—*Salgà*, coves, 204.—Sanchez Guerra, 100.—Saneb, Manuel Joaquim, 142.—Sand, George, 110.—Sampere y Miquel, Salvador, 46, 212.—*Sant Andreu de Palomar*, 164.—*Santa Coloma de Cervelló*, 168.—Sant Dionís, Narcís de, 244.—*Sant Feliu de Guixols*, 169.—Sant Jordi, Jordi de, 144, 205, 219.—*Sant Martí de Provensals*, 164.—*Sant Sadurní de Noya*, 169.—Sant Pedro, Diego de, 46.—Sanvisenti, Bernardo, 218.—Sanz, Joan Bta., 221, 248.—*Sardenya*, 186.—Sarret y Arbós, Joaquim, 110.—Sarmiento, Miguel, 217.—*Sarrià*, 169.—Sauquet, Jaume, 191.—Schlumberger, Gustave, 111.—Sèbe, Henri, 222.—Serafí, Pere, 221.—Serra y Campdelacreu, Joseph, 201, 229, 248.—Serra y Pagès, Rossendo, 114.—Serrallonga, 201.—*Serra-Nevada*, 207.—Serrat y Banquells, Emili, 114.—Silvela, Francisco, 100.—*Sitges*, 170,—Soler y Palet, Joseph, 223.—Stein, Henri, 87.—Strindberg, August, 115.—Sureda, Emilia, 191.

Tarafa, Francesch, 143, 149. — Taronjí, Joseph, 191. — *Tarragona*, 103, 170. — *Tarrassa*, 171. — Tarré, Emili, 223. — Tastú, Joseph, 140. — Teixidó, Joseph, 224. — Tomàs y Vigó, Carme, 115. — Torras, Cesar August, 115. — Torras y Bages, Joseph, 224, 225. — Torreilles, Ph., 225. — Torrendell, Joan, 117. — Torres, Guillem, 225. — *Tortosa*, 171. — Tous-Maroto, José M., 225. — Tusquets y Maignon, Antonio, 117.

Ubach y Vinyeta, Francesch, 200. — *Urgell*, 89.

Valencia, 85, 95, 121, 149, 171, 232. — Valera, Diego de, 154. — Valero, Llorens, 225. — *Valldonzella*, 205. — *Vallès*, Sant-Cugat-del, 144, 155. — Vallès y Ribot, Joseph M.ª, 105. — *Vallespir*, 115. — Vallmanya, Bernardí, 46. — Valls, Timoteu, 191. — Vallvé, Hermenegild, 226. — Vayreda, Marian, 200. — *Vendrell*, 171. — Verdaguer, Jacinto, 107, 118, 119, 120, 191, 209, 226, 227. — Viada y Lluch, Lluís C., 226. — *Vich*, 172, 197, 229, 249. — Vidal de Valenciano, Gayetà, 107. — Vidal, Pere, 222. — Vila Saglietti, Hermenegild, 119. — Viladamor, Antoni, 251, 252. — Vilaregut, Salvador, 228. — *Vilaseca*, 214. — Villanueva, Jaume, 241. — Villeneau, Jules, 192. — Voragine, Jaume de, 240.

Wagner, 92, 192, 228.

BUTLLETÍ BIBLIOGRAFIC

RESUM DE L'ANY

Els numeros d'aquesta taula corresponen als de les unitats bibliografiques del *butlleti*.

LLENGUA

Gramatica i lexic: 40, 56, 67, 97, 98.
Folk-lore: 56, 58, 86.
Textes antics: 9, 34, 110, 113, 121, 123, 130, 131, 141.

LITERATURA

Poesia: 18, 19, 30, 52, 61, 65, 66, 89, 92, 93, 99, 105, 113, 122, 125, 134, 138, 143, 144.
Novela: 23, 49, 76, 77, 105, 128.
Teatre: 4, 6, 7, 13, 20, 22, 24, 25, 31, 33, 38, 39, 42, 43, 44, 47, 54, 60, 63, 66, 68, 75, 81, 96, 100, 101, 103, 104, 108, 109, 114, 115, 117, 120, 124, 127, 140, 142, 145. — *Titols de les obres per orde alfabetic:* **A**igua que corre, 101. — **B**ona llevor, 75. — **C**igales i formigues, 129. — Crit de Patria!.. , 96. — **D**. Cuan Tanorio, 108. — **E**l cor del Poble, 103. — El jardí abandonat, 129. — El malalt cronic, 127. — Els dos esperits, 63. — Els Jocs Florals de Canprosa, 54. — Els mals pastors, 115. — Els simbòlichs, 142 — **G**ent de platja, 7. — **L**a chusticia en les mans brutes, 24. — La cotorra del convent, 6. — L'alegria que passa,

129. — La Mare Eterna, 31. — La marxa real, 109. — La meva sogra, 44. — La nit dels Ignocents, 120. — La gallarda del Roser, 81. — La pubilla Maneguins, 13. — Las bodas de D. Carlos, 140. — Las desgracias del Tenorio, 114. — L'esclau del vici, 104. — La vida es fum, 38. — L'inspector Axel Borg, 60. — Lo capó de Nadal, 43. — L'or del Rhin, 145. — Lluyta de Cacichs, 47. — May més, 38. — Sang redemtora, 4. — Senyors de paper!, 25. — ¡Sis tiros!, 100. — Per una livita, 33. — Prou monòlechs!, 38. — Tant me fa, 38. — Turbonada, 20. — Un afayta clatells, 68. — Un compromís necessari, 117. — Un condemnat a mort!, 22. Una modelo, 124. — Un marit modelo, 42. — Vent, terra, foch y aigua, 39. — ¡¡¡...y Catalunya!!!, 66.

Traduccions: al català: Bourget, 49; Chamberlain, 15; Gréville, 49; Loti, 49; Mirbeau, 115; Strindberg, 60; Wagner, 145. — Del català al castellà, 126. — Del català a l'italià, 107. — Del català al retic, 92.

Classics: Ramon Lull, 34; Jordi de Sant Jordi, 113.

Diversos autors: 1, 3, 32, 48, 49, 50, 61, 70, 71, 72, 73, 80, 82, 83, 85, 90, 92, 93, 105, 106, 123, 132.

HISTORIA

Estudis historics generals i locals: 2, 8, 10, 14, 21, 41, 51, 57, 64, 69, 80, 87, 90, 91, 119, 132.

Biografia: 12, 32, 36, 45, 46, 48, 78, 87, 91, 106.

Col·leccions diplomatiques i textes antics: 9, 34, 110, 113, 121, 123, 130, 131, 141.

Bibliografia: 2, 5, 16, 37, 102.

Arqueologia: 27, 28, 79, 80, 106, 123.

Historia literaria: 53, 92, 123, 125, 130, 141.

Historia del dret: 14, 29, 121.

GEOGRAFIA

Viatges i excursions: 27, 62, 95, 112, 116, 132, 139.
Guies: 11, 62,
Historia natural, 74.

VARIA

Tractats diversos: 59, 69, 111, 113.
Catalanisme: 17, 26, 32, 35, 51, 118.
Devoció: 21, 88, 119, 134, 135, 136, 137.
Academies, Corporacions, Societats, etc.: Barcelona, 3, 15, 27, 29, 36, 37, 46, 48, 58, 74, 79, 80, 94, 95, 105, 112, 116, 132, 145. — La Bisbal, 59. — Madrid, 121. — Manresa, 17, 56. — Roma, 10. — Vilafranca del Penadès, 90. — Perpinyà, 132.
Anuaris: Barcelona, 70, 71, 73, 82, 83, 84, 105. — Perpinyà, 132. — Valencia, 1, 72,
Periodics: Barcelona, 25, 45, 49, 53, 60, 67, 70, 71, 73, 80, 81, 85. — Casale (Italia), 107. — Madrid, 16, 32, 123. — París, 3, 50, 78. — Roma, 10. — Sitges, 12. — Vich, 91, 106, 131.

TAULA

Pags.

L'Inventari de la llengua catalana de D. Marian Aguiló y Fuster, per Angel Aguiló 5
—Mostres. 14
Lo Carcer d'Amor de Diego de Sant Pedro. Edició catalana de Rosembach (Barcelona, 1493), per Salvador Sanpere y Miquel. *Vuit gravats en el text* 46
El Archivo metropolitano de Valencia, per Roque Chabás. *Dues lamines apart*. 121
Papers de Joseph Tastú (1787-1849) existents avui en la «Bibliothèque Mazarine» de París. 140
Manuscrits catalans de Vich (Arxiu Municipal, Museu Episcopal, Biblioteca Episcopal), per J. Massó Torrents. 229
La Premsa escrita en llengua catalana en 1902 . 156
Butlletí bibliografic 85, 174
Noves 120
Noms propris 255
Butlletí bibliografic. Resum de l'any 261
Taula 264

GETTY CENTER LIBRARY
3 3125 00616 4111